

שאלות ותשובות ריב"ש סימן רע"א

פיוס נעדר אבא מרי ל"ט מה סיבה מלאכה ומוקף ישיבתי בחורי חמד ומושלגים ומתה
 של יאל לפני נ' רבנים ולא רבני החמונים רק הראויים לפי דור הכרעותם כגמול
 ובעתה ובי אלה עמי אבנא ומרסה היא לי ולא כן למדתי מדרכי אבותי אלא אומר
 חקוק ותמלא כי אין בכל ארץ זרעה יכול להחלוק עלי של משום דבר מכל הדברים
 והדברים הרעים והנה הם באהבה חמה שבתי והנה מורית זה החכם הר"ר יהודה אשר
 לפד מה אחר שתי שנים ידע בכל אלה ומסורם בין הדבריו מה שלא חולל לדבר ולכבוד
 ולא יביל קלף ודיו ובאשר ראה ושמע שבט הזדון והטול וזה כל הרעה האמנה מה
 צולו התורה ופגמי טעמות המיוחסות כי מי שיראה להיות או שיחפוש ישיבה יורידע
 אם לא יתחנן עמו או אם לא יתן לו כאלו עשה זה פעמים ועוד כי הנחורים מלאה
 מגילי זרעה אשר באו לי ינחרו בלחך הגדול שבהם ללמוד תורה ולקבוע בתי מדרשות
 בישראל לא יוכלו בלא רשותו וינערו ללכת אלה ואלה או לשבת בלילות ובמחשבת לנים וגם
 הוא הכב הארץ ידוע הוא לכל ואמת כי זה ו' שנים לא קבע זמן לתורה ונהגית חור
 זמן הישיבות כמנהג הנרשמים יחזיל לרכוב לשדך בן פלוני לבן פלוני או לסחור זוננים
 בכל דרך ימשך חלו ומזה המון בחורינו ואלתמו אין להם מה להשיב לא ידעו דרך
 לפניה ובחוסר זה החכם אשר היה בבראונגה לפני גאונותו הרב הגדול הבן ל"ט והכיר
 וידע גדולתך ומעלתך אב לחכמה חמר ודכו לבו ללכת אל כבודך ואחריו לשאר חכמי
 קבלונים ומפן ה' בידו ילל לבטל הנורות הזרות ולהקים מלאכה עבודה הקדש לכן
 מורינו הבט פגמי מדרשך וראה דרך ישכון אור ועל ידך יתקיימו הבתי מדרשות הראויין
 להרכיב תורה בישראל תיקר נפשו בנינו וכבוד אבותי אשר רחיק קהלים ומקלחת שמעת
 מלכתי ורצוני ארץ כלם עמודי עולם מאב לכן חמיר לא נעדר מזה חמד ומדוע יירש בן
 אמה משלה בגבול ובכל זרעה להחליף ולהוריד ומה המשפט הזה וגם כי לא היה שום
 רב ולמדן ברפת היכן מנינו יהיה כה ביד שום רב לגזור כזה בארץ אחרת וקבלות
 או קבל אחד שיהיה בו חכמים לא יקבעו ישיבה לרצונם ויהיה ראש ישיבה עליהם הגדול
 שבכלם וכ"ש שאין משפט לקחה רשות ממנו ואפילו בגבולו כי אינו ראוי לכן לא מדו
 ולא משום דבר וגם כי של עם זכות אבות יש ברפת ויכל לעמוד נדו כלל כלכלו סלולו
 ובמקום שאין חיש יבצר חיילים כלם כאלילים אלמים ע"כ מורינו בהורמנה דרך קאמינה
 אלא כל הנזר ומתרים על ככה ראוי שיחול עליו מדוי ובר נדויה הוא לכן מורינו שמים
 שאלתי מאתך האמת לבטל גזרה הריא כראוי ולגזור ולהחריט כל אשר יחוש עליה רק
 הפלמיר אחר שיראה לרבו שיהיה חופש ישיבה וראוי לכן ורבו יהיה רב מן הרבנים
 שאינם מרבי החמונים שיוכל לחפוש ישיבה וללמוד ברבים כל עת אשר לא יהיה רבו
 במקומו וכלל בזה לפרט שרב מדינה אחרת לא יהיה לו כח על זרעה בע"כ של הקבלות
 בעודנו שם ועוד אחרת ששום רב שיקנוס אחד בעל הבית על דבר אשמה אחר שגדלו
 או שזמנו עד שימך לשאר שאותם המעות לא ישימה בכיסו ולא בכיס אחיו רק יחלקו
 על פי שני רבנים אחרים אשר יבצר הטורע שלא יהיו מקרובי הרב ומאגודתו ובזה
 מורינו תזיל שפוקים מיד שפסק ומרחיק והסיר את הגל והא החמס והאח תפארת שזנו
 רבני ישראל ופכשו לך שפסק ההחמלה לקנאה לאלתי ישראל וכל הקודם אים ילכו ויסימו
 אחרין שפוק ומים כל סירא דבר ה' כל אשר נעט אלהים בלבנו כל אדם חיל ומכס לב
 גזר כארי לרצון אביו שבשמים ואם חלילה וחס לא יתוקף מי הדברים הרעים האלה
 ארבעין כי לא ישארו שם יהודי ברפת והיה חלילה פרעה גדולה ברוב מלכות המעטות
 למלכות זרעה - החכם הר"ר יהודה יהי ע"ס כפני לסדר לפני כבודך לסדר הדברי כהוייתן
 ועל אמתן ואחז לחונית חמיה אח נעט פכדיך ושמעת לקולנו ועל ידך ידוע היום כי יש
 אלהים בישראל יגדל שםך וירוס כסאך בראש מרומים ישכון ומלכות מעלת כבודך לנצח
 חתן עם שלום כל העומד לפניך בנית מדרשך המפור כנסתך החשובה ושם המדבר מוכן
 לעבודתך כאלה מעבדיך אני הוא יוחנן בן מורינו הרב רבינו סתתיה זל"ה

ארי שבחבורה משיב מלחמה של תורה שערס הוא מסר"ר ישיב מר"ר
 ובכנת מחלוקת שהיה בינו ובין מסר"ר יוחנן גר"ו נעט ממקומו שרות שבייח
 וילך אל אשכנז אל הגשר הגדול גדול כנפיים מלא החורה אשר לו החכמה
 הוא מסר"ר סלוי גר"ו ויפק חרון מאלו וגזרה נדוי שתיים ממעלתו על כל
 מלכות זרעה ושום רב אשר יקום לחפוש ישיבה ברפת בלי רשות הר"ר
 ישיב יהיו כל בנייך והחלונות שיעשו לפניו פפוליה וכליו כלי שובד ככבים
 ותעט ותרעט הארץ והיה לגזרה היואלת ותהי למדת חלבים רעדה לחזותם
 שם חיל כיולדה חף ילא דבר כזה מלפני מסר"ר סלוי ליטול שררה ולגזור
 בארץ לא לו ואף כי הוא מופלג בחכמה מופלג בזקנה חף לו לגזור במלכות
 זרעה בלתי רשות קבלות המלכות הריא או רשות החכמים והרבנים שבמלכות
 האור ואף אם ראה כי יש חתן חן ויכולת חילות וממשלת לגזר על כל
 חפולת סגולה חף נתן הממשלה להר"ר ישיב על מלכות זרעה אשר נס
 הוא מתון למלכות ההוא מושבו וחלמידים שהגיעו להוראה יהיו לריבין
 לבנת רבליים ללכת ארץ מרחקים למלכות אחרת ליטול רשות ממנו וכ"ש
 כי יש במלכות זרעה חכמים ורבנים וכיחוד מסר"ר יוחנן אשר ירש מאביו
 מסר"ר מתחיה ג"ש השררה ההוא במלכות ההוא בהורמנה דמלכת וברטון
 הקבלות הסס וגם שהוא ראוי לה מנד תורה ומנד מעטיו ומחו דלבים מדל
 יבש מדל על דל ודליו בטי במרה יעקו חוליה ולקלות הארץ ישמיעו קולם
 וישאלו לנחיות עולם וליודעי דת ודן על כל נעלם תורה יבקשו משיבם אם
 חובה על הקבלות מלכות זרעה כלליה ופרעיה לחוש לגזרת מורית מסר"ר סלוי
 ולכבוד על פיה או אם חן לסס לחוש לה כלל מתמה שאין פח למסר"ר סלוי
 לגזור עליהם וגם בגזרה הריא מן מכבודו שלא כדן להסיר על לא דבר
 ומבלי אשם מסר"ר יוחנן ממעלתו אשר נגב בה בהורמנה דמלכת וברשות
 הקבלות ורעום וגם שיש בה קלח בטול תורה שחלמידים שסגיו להוראה
 והיו קובעים ישיבה כל אחד במקומו ותרענה הישיבות והמלה הארץ דעה
 והשכל וכל בניו למודי ה' ואם ינערו ללכת לבפוח הארץ ליטול רשות
 ממסר"ר ישיב סס כלים וגמעימם מאיליהם ובחוף החכמים כגשאלים על זה
 נקרא נקראתי גם אני החתום למטה ואם חכמי מכת החכמים וירחתי
 להכניס ראשי בין סכרים הגדולים בין שתי מחלוקות גדולות פן ירוע את
 גלגלתי אל לבשר החבר הותיק ס"ר יהודה ב"ר אליעזר הבא ממרחק על
 זה לא יכלתי להשיב ריקס חף כי ראיתי יש בשתיקה קלח חלול הסס
 בהכנות קטיגוריה בין תלמידי חכמים ובערה בס אש המחלוקת ואין מבכה
 ולזה קצן כמוני הבח לכבות שומעין לו ואין מזיחין אותו ומעשה אומר מה
 שגראה בעיני ולא אשא פנים כי אם לחמת שהוא אהבנו יותר מן סכל :

וואת תשובתי

רע"א בהרחיב ה' את גבול פזורי בגולה ונתן להם במלכות זרעה
 פלטה ושארית גמלה כרחמיו וכרוב חסדיו ולהחיות עם
 רב שלה לפניכם איש האלבים חמר מגזע חכמה ותורה ונלר משרשי ענוה
 וקדושה אבן בחן פנת יקרת הוא האבן הראשה מסר"ר שותי ל"ט בן האדם
 הגדול פאר החכמים עטרת זקנים מופלא שבכנסדרין המרש והמסגר הוא
 מסר"ר יוסף ב"ר יוחנן ל"ט ומסר"ר מתתיה סגור הכין לבבו ללמוד וללמד
 בארץ הריא חק ומשפט וקבע שם ישיבות והרבין חורם ברבים והרעה גבולו
 בתלמידים והבאים לפניו גדיים נעשו תיישים מנחמים ימה ולפונה דמיייתן
 דובי בקרניו וילאו מלפניו הרעה רבנים חופשי ישיבה כי סמך ידו והאלי
 תסודו עליהם וחכמים מקשיבים לנים בעמקם של הלכה חן מספר וכוונת
 הרחמן ובזכותו ובזכות אבותיו שסייעו מלה חן בעיני המלך ובאשכנז
 ארזו סיו כל סיבותיו היושבים בארץ משמרת אלו היה להם חומה לנה
 וסווארם וכל קבלות המלכות ההוא בראותם עוב פשולותיו ויושר מעטיו תורה
 וגדולה במקום אחד ובי בגללו היה להם שלום ושקט בארץ הריא קבלותו
 עליהם לשר וסופט רב ודין לבל ימרו את דברו וכל הוילת מפיו יעשו כמשפט
 בין איש ובין אחיו ולהורות אה בני ישראל וכל מעשיהם יהיו כחכין על פיו
 וגם המלך שמו ארזן עליהם ומשל בכל משפטיהם וכל ימי חייו נכר רבנותו
 וממשלתו ונשיאותו ברמים במלכות ההוא ולא היה טוד קק ופולח פה ומלפף
 אחר ק גדל העונם ונשן הדור נתבקש בישיבה של מעלה מסר"ר מתתיה
 סגור תגל"ט וקבלות המלכות ההוא כי ראו נעדר מהם מנהיגים וקברניהם
 לפזר בררות היה מצטט מנו חתתיו בטי מסר"ר יוחנן גר"ו יטן ראוהו
 ממלא מקום אבותיו בתורה וביראת חמא וגם כי אביו בעוד בחיים חייתו
 סמך אותו ברב יורה ידן ידן ונתן לו רשות לחפוש ישיבה וכן עשה נשרד
 מאביו וילך אל עיר אחרת וקבע שם ישיבה כמה שנים בחיי אביו ומעת נעדר
 מסר"ר מתתיה ל"ט ועד עתה שהם כחמש שנים הלך מסר"ר יוחנן בדרכי
 אביו ל"ט יושב בישיבה ומורה להוראה וכן את הדין בכל המלכות ההוא משעם
 המלך והקבלות שקבלוהו עליהם ולא היה אדם שערער בדבר וגם הרבין שם
 תורה והרעה תלמידים וילאו מלפניו מתלמידיו שלשה רבנים ומורי אוראה
 בישראל אשר סמכס הוא ברבנים כמנהג זרעה ואשכנז שהרבנים סומכים
 את תלמידיהם ברבנים כשרואים בהם שהגיעו להוראה ונתתן להם רשות
 לקבוע ישיבה בב"מ ולרין ולהורות ועתה עלה אריה מכבדו אריה דבי עילאי

שאלות ותשובות ריב"ש סימן רע"א

עבד שסרסו רבו בבנים מסו כמזמין שבגלי דמי אז לא לא סוס בידים אמרו ליה מה שמך המנוגה אמרו ליה לאו המנוגה שמך אלא קרנוגה שמך אחא לקמיה דרב חסדא אמר ליה מחגי' צע מיך דתנן כ"ד רשאי חברי' שבאדם וכו' אלא תלמידו היה ולא היה רוב חכמתו אלא מרב האנא וכן רבינא לא היה גדול בתורה כרב אשי הא אמרין בפרק הנוקין (נ"ט) וכן בפרק אחד דיני ממונות (ל"ו) דמימות רבי ועד רב אשי לא מניו תורה וגדולה במקום אחד ור"ל שהיה גדול בדורו מכלם בתורה וגדול מכלם בגדולה כדמוכח הסס וכן נמי רבי ירמיה בר אבה דאמר' בפרק [תפלת השחר כ"ז:] דהוה תלמיד חבר לרב מדקאמר ליה מי בדלת ולא קאמר ליה מי בדיל מר ודלי לא היה חכם כמוהו דרבי ירמיה בר אבה תלמיד של רבי יוחנן ואפילו רבי יוחנן רבו היה שולח לרב לקדם רבינו שבבבל כדאיתא בפרק גיד הנשה (ל"ה): אלא שלא היה רבו מובהק של רבי ירמיה בר אבה ומעשה כל שאין רוב חכמת' ממסר"ם הלוי ולא ממסר"ד ישעיה אף אם למדו לפניהם איזה זמן איין לריבוי ליעול רשות מהם דהוה להו לגבייהו כתלמיד חבר והא דאמר' הסס (עירובין ס"ג) רבינא סוס יתיב קמי' דרב אשי חזייה להאי' גברא דקא קטר אמר' צלייתא דדיקלא בשבתא רמא ביה קלא לא חשגה ביה אמר' לויאי הסוה גברא בשמתא אמר ליה כי הא מי מחזיח כאפקרותא אמר ליה איין חכמה ואיין חכונה וכו' כל מקום שיש חלול השם איין חלקין כבוד לרב דמשמע טעמא משום חס"ם הא לאו הכי מחזי כאפקרותא חז"ל דרבינא תלמיד חבר הוה הסוה כבר הרגמוה המפרשים ז"ל משום דבפניו ממש הוה ואז מחזי כאפקרותא אשי' בתלמיד חבר אבל שלא בפניו אפילו תוך שלש פרסאות מותר בתלמיד חבר - אי נמי אפשר דתלמיד חבר מותר להורות אפילו בפניו ממש אלא דלשמותי בפניו הוה שרתתא יתיבתא אז אפשר דהכי קאמר כה"ל בתלמיד חבר שאינו תלמיד חבר מי מחזי כאפקרותא - ולדעת החוס' אפי' תלמיד חבר תוך שלש פרסאות אסור והולכר לידחק במאי דאמרין בריש זה בורר (כ"ג) עגון כי דינא דרב סוגא ורב חסדא דא"ל מאי מפרתגא לך דמשמע שהם במקום א': והואפתי להפליא הפלא ופלא על הגזרה זו שנאמר בה שמי שלא יעול רשות ממסר"ד ישעיה שהגויטין והחליטות שנתעין לפניו יהיו פסולין ואם נעשו כהוגן וכתקן חז"ל וסס כשרים מן הדין למה יהיו פסולין ומה לרין נטילת רשות משום רב בכתיבת סגט ונתינתו וכן בחליטת ואי משום מה שאמר ז"ל (קדושין ו') כל שאינו יודע בטיב גיטין וקדושין לא יהא לו עסק בהן סתם ספרי דדייני מגמר גמירי ואפילו בגיטין הבאין ממדינת הים שלא היו בקיין בדקדוקי גיטין בדורות הראשונים קודם שלמדו אליבא דרבא דאמר טעמא דלריך לומר בפני נכתב ובפני נחתם משום לשמה אמרין בגמ' (גיטין ב') דרוב בקיין סן ופירש רש"י ז"ל רוב ישראל בקיין סן ואין לתעדן ואמרין נמי הסס דאפי' לרבי מאיר דחייס למישטא סכא ליכא למיתש דסתם ספרי דדייני מגמר גמירי אלא דרבנן הוה דלריך דלמא אשכחיה בר מאחיה דשמיס כשמיס שכתבו וגמלך מלגרא כמו שפירש רש"י ז"ל ומעטס זה הוה שלא חשש רבא אלא משום לשמה אבל לא לשאר דקדוקי גיטין משום דלהא ליכא למיתש כלל דסתם ספרי דדייני מגמר גמירי כמ"ס זה המפרשים ז"ל - ואף בלשמה שחששו דלמא אשכחיה בר מאחיה אפילו הכי משום טעמא חקילו בה רבנן להאמין השליח ואפילו האשה עצמה (שם כ"ג): אפי' דאין דבר שבפירות פחות משנים כדאיתא בריש מקילתא דגיטין ואף בלשמה שחשש רבא דלמא אשכחיה בר מאחיה דשמיס כשמיס לא קי"ל טוחיה אלא כרבא דאמר לפי שאין עדים מניין לקיימו ולא חשש לשמה כלל אפי' קודם שלמדו משום דסתם ספרי דדייני מגמר גמירי כמו שפסק רב אלפסי ז"ל וכל האחרונים ז"ל - והנה מסר"ם הלוי פוסל גיטין כששרים על לא דבר ואינו חושש למעט עגונא ולא ספק בזה חוץ מכבודו בעקבות חכמי התלמוד שאמרו איין טענת אינן בגיטין והחירו גט דמדאורייתא לא הוה גיטא ושאר אשח אשח לעלמא וסמט על כל המקדש אדעתא דרבנן מקדש משום תקנת לטעות דזמנין דלא חייס וסברא דאניס ויתבא ומעגנא (כתובות ג') - ואפי' דסתם לא מעגנא מדינא שהרי איין לה לחוש דאניס דרובא דאינסי לא חייסו אלא ממדת חסידות מעגנא והיינו דקרו להו לטעות ואפי' טעו להם חכמים תקנה והכשירו הגט שהיה פסול מן הדין - ומסר"ם הלוי טעה בהפק כי גיטין והחליטות הכשרין מן הדין פסל בלא טעם מפני שלא נטלו רשות ממסר"ד ישעיה והגט הנעשה בהכשר מי יפסלו ואפילו הבגל עלמו מכין שנכתב הגט כתקנו אינו יכול לבטלו שלא לגרש בו כדאיתא בגיטין בריש פרק השולח (ל"ב): ובקדושין ריש פרק האומר (נ"ט) נסי דבעליס מתורת שליח גיטא גופא מי קא בטיל כפי הגרסא הנכונה וכמו שפירש רש"י ז"ל שכתב לשליח הוא דבעליה שלא יבא שגוהו לגרשה בגט זה אבל הגט שהוא בעין אינו נפסל לשולח וכן הכשירו האחרונים ז"ל א] ומה שאמרו כל שאינו יודע בטיב גיטין וקדושין לא יהא לו עסק בהן פרש"י ז"ל להיות דין בדבר שמה יחיר אסור ערוס אבל הגט שנכתב כתקנו למה יפסיד וסתם ספרי דדייני מגמר גמירי ויש להם תקוני הגט בכל הלכותיו כמו שסדרו להם המחברים ז"ל ב] ואפילו הדיין איין לו לידע אלא הפסקים דומיא דהסוה דאמר רב סוגא הלכה כרבי יוסי דבעינן הסס בפ"ק דקדושין אפילו לא שמיט ליה הא אבל איין לריך שידע כל סויות החוססות וגלוניהם ולמירמי דיקלי ולמוקף להו וכמה חכמים ראשו בפנינו משאלים ומרפיש כסויות דמעיילי פילא בקופא דמתטא ועל כל קון וקון אמרם תלי תליס קסויות ותרונין

כי האמרים איין להם לקבל גזרותיו - ומסר"ם הלוי שהוה דר באשכנז אח יבאר במלכות לרפת יבאר ג"כ בכל ישראל כיון שהוה גזר חוץ לעירו ואף חוץ למדינתו ואף חוץ לגליל וכו' שיש חכמים אחרים ברפת וביתוד ממסר"ד יוחנן נר"ו והלא בימי חכמי המשנה כשהיה מחלוקת בין החכמים בדבר אורחא כל אחד מהם היה מנהיג בני מקומו כפי סברתו ואף להקל כדאמרין בפרק כל הבשר (קמ"ו) - במקומו של ר"א היו כותבין עשים לעשות פתמין לעשות ברזל במקומו של ר"י היו לכותבין בשר עוף במלך ואף אחר מכאן כשנפסקה הלכה דלא כל' יוסי היו מניחין ארסן על מנכנן כדאמרין הסס לוי חיקלט לבי יוסף רישבא אייתו לקמיה רישא דעווסא כהלכא ולא אכל ולא אמר להו ולא מידי כי אחא לקמיה דרבי אמר ליה מ"ע לא תשמתיהו אמר ליה אחרים דר' יהודה בן כסירא הוה ואמריה דלמא דרש להו כרבי יוסי בגלילי וכו' - וכל שכן שאין לרב אחד לגזור ולאסור במלכות אחרת חוץ לממשלתו דברים המותרין מדין התלמוד כמו מה שגזר מסר"ם הלוי שלא יתפשט שום רב ישיבה ברפת אם לא ברשות מסר"ד ישעיה ומדין התלמוד לא נאסר אף לאחר גזרה אלא בתלמוד בחיי רבו אפי' נטל רשות מרבו אבל מי שאין רבו חי ואינו תלמיד ממסר"ד ישעיה למה יגזרו עליו שיטול רשות ממנו והא ברשות כ"ד קא עביד דכיון דגמיר רשותא למה ליה למשקל כיון שאינו רבו וגם ברשות דמניס ואף חובה דכיון שהגיע לאורחא ומנוט טלמו ועולם עיניו מלטרות עליו הכחוז חומר ועמומים כל הרוגיה וכ"ס אם התלמיד נטל רשות מרבו מובהק שרוב חכמתו ממנו שאין לגזור עליו שילך לארץ אחרת ליעול רשות ממסר"ד ישעיה ולהטריח עליו כל זה הטורח ובשלהי פרק זה בורר (ל"א): אסיקנא בשנים שנחטמוו דין טפיין אורו ודן בעירו אף על גב דאמר' אידך גלך במקום טועד שהוא מקום חכמים גדולים יותר מעירו אלא היכא דאמר מלוה משום טעמא דעבד להו לאוה מלוה וסכא ליתא משום האי טעמא - ובטור אהת שומעין אפילו ללוה לדון לפני הגדול כדאיתא בפרק זה בורר (כ"ג) - עגון כי דינא דרב סוגא ורב חסדא דאמר ליה מאי מפרתגא לך וסלא אפילו כמה שחייבה תורה לכבוד הזקן מפני שיבה הקום והדרת פני זקן אמרו ז"ל בפ"ק דקדושין (ל"ב): מנין לזקן שלא יעריח שנאמר ויראה מאלהיך ואם לקימה שאין בה כי אם טורה מטע טוחס תורה על הזקן שלא יעריח אף יעריח על ה"ח שהגיע להוראה שיש להם וחובה עליהם להורות וללמד בני עירם ללכת אל ארץ מרחקים ליעול רשות שלא מן הדין ושלא מן ההלכה ומנאלת מכשיין בלא ירט לטרות וימנעו מתלמוד תורה וכו' זה כמאמר סביוא ועל סביואים חייסם לאמר לא תנבאו - ואף אם לא היחס גזרה זו סבה למניעת הסורה אלא היחס למטה ולגדר והיה כח ויטולא ביד הגזר לגזרה עדיין לא היו חייבין לקיימה כאשר איין רוב הכבוד יכולין לעמוד בה כדאמרין בפרק איין מעמידין (ל"ו) - גבי שמן וכ"ס דניאל גזר ולא קבלו ואתו תלמידי שמיא וסלא וגזרו וקבלו א"כ מאי סהדותיה דרב ופירש רש"י ז"ל מאי סהדותיה דרב דאמר דניאל גזר עליו דכיון דרריה לא קבילו מיניה לאו גזרה היא ע"כ - ובדלי סכונה היא משום דגזרת שמן היא גזרה שאין רוב הכבוד יכולין לעמוד בה כדאיתא הסס ומשום הכי כל שלא רטו הכבוד לקבלה אינן כלום כדאמרין (שם) איין גזרין גזרה על הכבוד אפי' רוב הכבוד יכולין לעמוד בה כלומר ואם גזרו איין הכבוד חייבין לנהוג בה כלל כדאיתא הסס וכדכתב רש"י ז"ל דלאו גזרה היא כיון דלא קבלוה אלא שאם קבלוה וסגו בה קנת הטעם ופסע איסורא בקנתם אז לריך בית דין להחירה אבל אינן לריבך כ"ד גדול מן הראשון כל שלא פסע איסורא בכלם או ברובם כדאמרין גבי שמן שדקרו עליו ומאלו שלא פסע אסורו ברוב ישראל ומשום הכי החיר איתו רבי יהודה הגשיא ובית דיט ואל"פ שהיה כ"ד קנן בחכמה ובזמנין מן הראשון שאסורו דהיינו תלמידי שמיא וסלא - וכן נמי בגזרה זו היואלה כשגגה מלפני השליט אף אם היה לו כח עליה והיחס לתקנה ולגדר מ"מ כיון שנה רטו הקסלו' שבמלכות לרפת לקבלה אינן גזרה כיון שאין רוב הכבוד יכולין לעמוד בה ולא אפי' מישטעס כמו שראינו מכתב' השלוה למסר"ם הלוי על זה אשר הגיע אלינו טופסאו ואם קנתם קבלו אותה והנה בה כיון שלא קבלוה רובם יכול ב"ד אחר להחיר מה שגזר ואסר מסר"ם הלוי ואף אם אינו גדול ממנו בחכמה ובזמנין - ואם יאמר מסר"ם הלוי רוב התלמידים שנאשכנזו ושבברפת למדו לפני או לפני מסר"ד ישעיה ולמדו ממנו פרק אחד או הל' אחת ולריכי' ליעול רשות אם ממני אם ממנו ואני טוחן רשות למסר"ד ישעיה גם זה אינו שלא גזרו אלא ברבו מובהק ר"ל שרוב חכמתו ממנו אבל ברבו שאינו מובהק לא כדאמר' בפ' הדר (ס"ג) דרבינא סר סכינא בבבל ואמר' הסס משום דתלמיד חבר דרב אשי הוה וכן נמי רב המנוגה אורי בשני דרב חסדא משום האי טעמא נמי ופירש תלמיד חבר ר"ל שאין רוב חכמתו ממנו וכ"כ הרמב"ם ז"ל (בפ"ה מאלכות ת"ת) וז"ל במד"א ברבו מובהק שלמד ממנו רוב חכמתו אבל אם לא למד ממנו רוב חכמתו הרי זה תלמיד חבר ואינו חייב בכבודו בכל הדברים האלו אבל עומד מלפניו וקורע עליו עכ"ל - ומה שפירש רש"י ז"ל תלמיד חבר חכם כמוהו אלא שלמד ממנו הלכה אחת או שתיס לאו דוקא חכם כמוהו ממש בשוין דהא ודלי רב המנוגה לא היה שוה לרב חסדא ותלמידו ממש היה כדאמרין בפ"ק דקדושין (כ"ה) - סבי דנתיבתא לא אהו לפרקא דרב חסדא אמר ליה לרב המנוגה זיל ננטינכו אזל אמר להו מאי טעמא לא אהו רבנן לפרקא אמרו ליה ומאי נייתי דבעינן מילתא מיניה ולא פשיט לן אמר להו בשו מגחי דידי ואשטוט לבו בשו מיניה ח] ע"י ב"י אה"פ סי' קמ"א כד"ס האלה : ב] ד"מ י"ד סי' רפ"ב (אם י"ד) :

שאלות ותשובות ריב"ש סימן רעב רעג

עקיבא באת ה' אלהיך חירא (ב"ק מ"א:) והוא ליה למגמר בסוף סוריות (יג:) במאי דאסיק כרבי מאיר ורבי נחן ואתה מגדל עדר ההדר נחן לך מה לך כי נזקתא חלי ונחון הקרואים קראתני ומה חלי כי עד הלום כביאותני ואנכי תולעת נכמר מדעת ולא בינה אדם לי היעלה שועל ופרץ בין אריות גברו אם נמלה בכנפיה העלה אבר כנשרים שה אובר חושה בשדה חף יתחדה את הסוסים לבי שבור ונדכה חף ירון גדוד ידלג שור חיל פסח חף חיל חף יונק מן הסבן לבנון ושריון כמו בן ראמים חף כי אשא דעי למרחוק לבלי חק בתוך לבאים בין שני הרים גדולים בין שני מחלוקות גדולות מקולם אחת חולצ להבות אש פן ישרפו בהבל פיהם ומהמוס חענה פן בחמת כחם ירולו את גלגלתי וחייבו את ראשי ואמרתו בלבי הגה שפתי אכלה אשמרה לפי מהסוס רוחי אצטור אצטור ברב או במעט אחרי' אהפיק ותי לי להכמה וכו' בלבי כהש בוערת בעלמותי עלור אם יועט זהב והכהה כסוב ישנה ואפס עוצב ועלור והאמת תהיה נעדרת ונכתרה בלי נכרה בחולות ועטרת תפארת כבוד בית אבותיך אנוש ישרון ישרון יהרום יעפיל להשפיל ולהפיל מהדר גאוה אפילו כמלא נימא עד אשר לא תרון גולת הזהב חבל הספק לא יתק ולא יתק החוט המשולש החלב יחמר גבור חלי ובעני חף העשרתי מלחתי חון אעדה נח גאון וגופה וסלל אליל וסגג אשיג ממסיג גבול ראשונים לכל דבר שבקדושה וחלי חניי החלש והעני נערתו חלי כחיש מגן להגן ולהיות לל ומחסה ועו כפי אשר השיג יוד שכלי ורחש לבי ואכתוב ידי לה' עד בלי די ואל אדם לא אכנה ולא אשא פני איש זמה שנראה לי שהוא שלא כדון ושלח כהלכה חף חותן הנזרות אשר שאלת לכל מי שימוש לבזרת מהר"ם הלוי נר"ו וכן לכל רב שיקנוס ויקח האשם לנפשו חלילה לי מעשות זאת ואנחנו חמשים על מהר"ם הלוי על סיוחו גזר בארץ לא לו והיך נעשה כמוסו חף כי לא נכינו בזאת הארץ לגזור בשום דבר ולעשות שום תקנה והסכמה חלה כל קהל וקהל בהורמנה דמלכא עושין הקנאותים ומסייעין על קיותן ואם ישמוד משה ושמחל ויגזרו או יתקנו בדבר קטן וחייבו את האש שונאים למלך כמורד במלכות ואף הלמיד הכס חינו רשאי לנדוח בזאת הארץ כי אם בהורמנה דמלכא וכניי מנקה מאת כבודך ואשמך פניך לחת מקום לשלום ובי ידברו למלחמה ואחיה שלום כי ידעתי כל אלו התלונות יאלו משרש מחלוקת שהיה ביניכם ולמה חביו לשמלה ותעלו על שפת לשון ודבחה פס באמרם ראו פלוני ופלוני שלמדו חורה חף הם מתגרים זה עם זה מי מהם ימשול בנו וכל אחד מתנשא לאמר חלי אמלך ונמלה בס פמים מחלל וגוה הבא פטות ועשה בדרך ובטען שיוסר מזיניכם ריב וקטעה ומחלוקת שחינה במחלוקת כלל ושמתי והיש על מקומו וגבולו יבא בשלום שלו שלו ושלך שלך ומה שלו בשלך אסור חף שלך בשלו אסור ולא ישמע בחון קולכם ואחש בארץ חויביכם נפשו געלה בעמנו ושחה לכל העם הזה בדברי ריבותים חלילה - הוחיק הכחם רבי יהודה בר רבי אליעזר י"א שמתי דברי בפיו פה אל פה הוא יגיד לך כל מחשבותי וכונתי הרלויה נדרך מרומים השטן וכסוף יסיה נכון כנפשו החשובה ונפש דורש שלום חורחך והעומדים לפניך המשמים בישיבה ובעמידה נחמן בהשבת וידידותיך יצחק ב"ר ששת זל"ה: שמענו מעלה ידינו אחיך הר"ר יוסף נר"ו הולך בדרכי אבותיו בתורה ומעשים אש יבא לראותך הפקדנו בשלומנו יהי שלום בחילו שלום בארמנותיו: שעל הכתב בן של קדושים ארמלים ותרשישים והוא גם בן חיל יולא בחולכותא בא בחנשים מהר"ר יוחנן נר"ו בן מהר"ר שתתיה נ"ע פרויניש יע"א:

בורגוש לחכם הר' יהודה בן אשר י"א

רעג נכבד היום נגלה נגלות בכתב כבודך השמעתי את הוד קולך והזרות קדשך חלצה מלהבות אש שכלך וערס המועד בהגיב כחך לדידי הייתי ערוד ולא היה לי פנתי לעיין ולהשיב חף ענה דאיתי דכריך העוזים וכוננים וחולס והיו כפי בדש לחתוק חמם יטן ערכים עלי דברי דודיק אשא ואתן מעט על מה שכתבת על מה שפרש"י ז"ל בעוברת דרבינא ירב זוזי לבני הקרא דכונתא (ב"מ ע"ג:) דמשום דקרקע חיה נגזלת הוי היין גזל בירו הוקפה לך דהא קננשו בשנוי וסוחר לקנות מהם היין כדאיתא בפרק בגזל בתרא (ק"ט:): גבי דבש וגרדי ואין לחלק בין ספק לודאי כדאיתא בסוכה פרק לולב הגזול (ל:) גבי אבא ואשיבך על אמרין ראשון דהביא דכוכה נמי ספיקא הוא אש קרקע של ישראל דהא לא אמרינן הים חלה שסחם עובדי כוכבים בגלי ארעחא ניכחו וכחכ שם רש"י ז"ל ושמה אותו קרקע מישראל היה וקרקע אינה נגזלת חלה שקפה שאם היא דכוכה הוי ספק כהביא דבש וגרדי היכי אמרינן הים כהביא דכוכה דשנוי החוזר לביתו לא קני ביה והא דבש וגרדי ודומיק קני שנוי החוזר לביתו כדאמרינן הים ב"ה הגזל בתרא וכל מקום לוקחין מהם כר מלא מוכין משום דקננשו בשנוי וכחכו המפרשים ז"ל דאע"ג דכר מלא מוכין הוי שנוי החוזר לביתו הכא כיון שהדבר ספק הקלו בו שיועיל שנוי כל דהוראם פן בהביא דכוכה דלא מהגי ביה שנוי החוזר לביתו משמע דכודאי חשיבין ליה כיון דסתמיכו גלגלי ניכחו חלה שעדיין אפשר לומר דאע"ג דעדיף מספק דבש וגרדי לא מהגי ביה שנוי החוזר מ"מ כיון דלא הוי ודאי גמור מהני ביה שנוי גמור אבל בהביא דרבינא לא מהגי ביה שום שנוי כיון דהביא ודאי גמור: אבל אחת הדבר שאין לחלק בזה בין ספק לודאי שאפי' בודאי גמור מועיל שנוי יהוא שלא לגמרי חלה שחייב לגזל דמים ומותר ליקח ממנו וכן

פ"י י"ז) לא חכירו פנים במשפט זה הממוס להוסיב דייגין שמה תאמר איש פלוני נאה אושיבנו דין איש פלוני גבור אושיבנו דין איש פלוני קרובי אושיבנו דין איש פלוני יודע בכל לשון אושיבנו דין איש פלוני ממון אושיבנו דין נמלא חכמה את החייב ומחייב את הזכאי לא מפני שהוא רשע אלא מפני שאינו יודע ומעלה עליו הכחוז כאלו ככיר פנים בדין וכן אמרו בפרק קמא דסנהדרין (ס) חלפי כסף וחלפי זכב לא העבו לכם אמר רב אשי אלוה אבא בשביל כסף וחלוה סבא בשביל זכב לא העשו ופירש"י דין שבעמדותו פ"י שנתן מתן למלך וכו' להביא דאמר' הים דב' נשיאם חוקימו כי דינא בהרבה דדימרי ולא גמיר אמרו ליה ליהודה בר נחמני מתורגמני דריש לקיש קום עליה באמורה נחין עליה לא אמר ליה ולא מידי פתח ואמר הוי אומר לפני הקהל וכו' ואמרינן נמי הים עתיד הקב"ה ליערע ממעמידו שנאמר וכו' כהיכל קדשו והרמב"ם ז"ל פירש חלוה סבא בשביל כסף וזכב זה דין שמוטבו בשביל עשרו בלבד וכדבר זה שמענו שמקילים בארעא הים שיש מן הכניס שטחנין רשות לדון ולהורות להלמיד שלא הגיע להרעה לאחת מן הסבות הנזכרות וסמכא ליה בשמא לקרותו רב משום דסביר אע"ג דלא גמיר ומ"מ מהר"ר יוחנן נחמנה מן המלך ברטן הקלו' וכלם חפלים ושמיים בגדולתו לפי מה שראינו מטופס הכחז ששלחו למהר"ם הלוי ובטגון זה צורמנות' דמלכא מלחא רבתי ה"ה ומ"ב בספר חושן משפט (ס' ג') שעתה בזמן הזה שאין לנו ריש גלותא ולא נשיא חף נעילה רשות מן המלך מועיל דדוקא הנהו דנפקין לן מקרא דלא יסור שבע אפשר דהיינו דוקא למי שאינו מומחה דהיינו דגמיר ולא סביר דריש גלותא או הנשיא יכולין לחת לו רשות כיון דגמיר כמ"ס שם ולא המלך כיון דלא סביר אכל במומחה דגמיר וסביר שמן כדן יכול לדון ביחודי בלא רשות כדמסיק גריש מכלתין (ה') רשות המלך מועיל לו להפטר מן העשות ולא גרע מריש גלותא דחתי מהמחיה ח' גמ"מ בספר הים כחוז כסוף דבריו ומיכו אפי' שאין מועיל רשות המלך כיון שמקבלין אותו הקהל על פי פה המלך יכול לדון:

רעב וזה שופם הכתב ששלחתי למהר"ר יוחנן נר"ו:

מלא חכמה וכליל יופי מכל מוס ודופי מנוקה בלדק כל אמרי פיו חין ככס נפתל ועקש כי יבקש להשיב עטרה כחר חורה ליושנה כימי עדנה ברננה יחזוק בשמיר כבוד בלי המיר ולהחמיר אמיר ומורש מעיד על השרש יורש עזר אולר רוב תבואות כנה שור הדר לו יסור על אנשים לכל המחנות מאסף ויוסף הוא השליט הוא המשביר כביר פלאה ידורב לו כל עני פדן לא דמו חליו ביופיו ולבי עדיו לגאון שמכו אמרו יכו וינכרו חליו כל מנקהי ה' גם בנו העומד תחתיו קם למטה דק נחנה לו החכמה מח"ח חלופים בשמו פן תכלתו נחן למרתו אל בין עבדיו ותארככ פארותיו בסעפותיו קנו כלל דליותיו ישטנו בענפיהי ניהי כל בריאי חמיאי לשמוע בלמודים פרוי נמלא למחל ועליכו להרופה להחיר פה חלמים נדמים שוממים כי יחן את רוחו עליהם כעל מאת ה' לא בחיל ולא כנה כי אם ברוח חבה צהם והנוח עד שיפוח יעמדו על עמדם כחר האדם וחיוו כל נעיו רגליהם ומלכס ויליאו מלין יכבירו כנגה יאירו יבעירו כלפיד להם שוע דאפילו מימות יהושע לא החמור חיל ולכי ויחמור בשרא שמינא נחה עוב בשר שמלחכי השרת חלון אותו יאכלו וישבעו יריון מדשן ביהו ציה ועד לחכמים ילחמו בלחמו לחם אבירים לחם רב גלוסקא יפיפיה דדעתיה עילוייה ויין המשומר ריחו לא נמר אל שמרו שוקט ושאלן מסונן בסודרין האולידיין מחוורין מזויירין ברקמי ורב שותים במזרקי ובסופריו וקרא זה אל זה כום ישועות כום של כשדות נשאתי שחיתי מליתי מזוז כבודה ומים כבירים נוזלי' מן לבנון כששון ממטייני הישועה מן הכהר הגדול כהר פרה שמימיו פרו ורבין שאבין יקבלו הרובין גם שבין גם ישישים לחת על נפש עיפה שאפה בלחותה בלא מים עד נפש להשיבה ותיי לנפש חיה מדברת מבשרה לבא רב דברים כרורים דבורים עג הפייהם והלכות ערוכות בכל ושמורות סדורות להם תלחיה יפה כח הבן ללבן כחמי מחשבות חון מקורות לבות משנאים חזק לדבר חושה על עדה ה' ולמלא עליהם הן המואות לא בלחות ולא יהיה להדיה יעלו כוז ידלו יפלו פה בלח יפלו מטינות חלכות זה הסם לא היה מן גו יגורשו ומארכנו ישורשו וכו' גם בן חיל כחיל מענה צבור יאל כארי יחנשא יתהדר לפני מלך חכמו יעשה הפלו ולהשיב המת משנאים מפיו ילאו מים חיים אש קנאחם לכנות פעמים רבות ילילם ימלטם מרשעים אשר כדורכים יענו הידד בימיו חושע יהודה וישכון ישראל בעה הדד והחוט המשולש אשר ח"ן חלפים עבדו קיימת נשלמת לא נחלקה הסיומה בלחמת חורב חזרת לאכסניה שלה משם רועה ופה והשכל היה באבותיו מורה חורא לדעת מה יעשה ישראל למד דעת את העם חון וחקר וחקן ועל קן לפור יגישו רחמיו במדותיו רחמי ואינן גזרות עמו עוז וחופיה לו ענה וגזרה ענוה וקדושה זכירות וריות פורה וקיות חסידות ופרישות כשמן הטוב שיורד ריחו קודף בעודף ריח בצדיו כחיה עדה אשר ברבו ה' וקפחה מפסיו מריחו מחטטים ככנפות הארץ וים רחוקים שמעו הולך דמאן גבר גבר ככולה גבר חסיד ובור סיד שאינו מאבד טפה קופה שיש לה חונים קופת הכולין אינה חסרה לא מלה ולא הבלין אשרי יולדו אשרי האבות הקדושים שזה ילא מחלליהם נאה דורש ונאה מקיים בר אבנן ובר אוריחן יאי ויחי לו נאה למשול ממשל ר"ב במכמי החורה והעבודה לישב על המשפט ללבי ולכבוד והבא לעקור כבודו וכבוד בית אביו באמת גזל את החיים ואת הממחם ולא דריש חתים כר' ח' ב"י ח"מ ס' ג' מהו ח':

שאלות ותשובות ריב"ש סימן רעו - רפ

בנותן בחורת פרתון ובסתמא יקנה הכל דאדרבה כשפי' ראו לקנות יחד
 שלח כדברי רש"י ז"ל אלא ס"פ דמילתיה דרשב"ג דמשום דאיירי הנאי
 קמאי בנותן ערבון בחורת קנס ולא פירש בחורת קנין ואפילו הכי ס"ל
 דקנה כנגד משותף אחד לכו רשב"ג במה דברים אמורים בשתמא ערבוני
 יקן כלומר משום הכי קנה כנגד משותף אבל לא אחד ערבוני יקן לא קנה
 כלל כיון שלא נתן אלא בחורת קנס ובהא פליג רשב"ג אהנאי קמאי ומאי
 דקתני בצרייהא אבל מכר לו סדה וכו' לאו ממילתיה דרשב"ג הוא אלא סיומא
 דצרייהא הוא ודברי הכל הוא והיינו דמקשי מינה תלמודא לרב א[ח] כך
 כתובה אללי בלקוטי זה לי י"ב שנה :

רעו עוד כהנה כפי' איזו נשך (פ"ח:) בשמעתא דמלוה ישראל משות של
 כותי וכו' צעי רבינא לתרוצי נהי דשליחות לעובד כוכבים לית
 ליה זכיה מדרבנן איה ליה ק"ל דהא תלמודא פריך לעיל בשלמא סיפא
 לחומרא פי' נהי דשליחות מן החורה לית ליה לחומרא הוי שליחות אלא רישא
 לקולא ודאי לא אמרינן וא"כ מה מתרץ רבינא זכיה מדרבנן איה ליה אחתי
 קשה איך יתקנו חכמים זכיה לעובד כוכבים לעקור דבר מן החורה בקום
 עשה שמקבל ישראל רביח מחברו ב[ח] ע"כ דבריך :

ואני אומר ה' לא קשיא כלל דכסיפא כיון דכולי עלמא ידעי דשלומו של
 אדם כמותו ולא כו"ע ידעי דרשת מה אחס בני בריה וכו' אמרי רבנן
 דלחומרא יש שליחות משום דמאן דחוי סבר דישתאל מישראל שקיל רביח
 שפסוטי נעשה שליח לישראל אבל השתא לרבינא כיון דאיה ליה לבותי זכיה
 מדרבנן ליכא למיגזר ואי משום דמדאורייתא לית ליה זכיה כיון שהחכמים
 תקנו לו זכיה בעלמא והשוו בענין זכיה דין כותי לדין ישראל והפקר ב"ד
 הפקר הרי אין משותף אלו של ישראל ולא שקיל ישראל מישראל רביחא וכוה
 ליה כהתיב דרב גידל (פסחים ז'). דהמקדש בחמת משום שעות ולמעלה דאין
 חוששין לקדושו אע"פ שמתן החורה הוי ממון גמור אלא כיון דרבנן אסרוה לו
 בהנאה לאו ממון הוא ואין חוששין לקדושו אפילו באסור ערוה החומרה
 ובאן נמי כיון שזכה הכותי בממון זה אם קדש בו ישראל אחי האשה אינה
 מקודשת כמו אם קדשה בגזל ובחמס שברי גזל גמור הוא מדברייהם ומוליאין
 אוחו בדיינים למאן דאיה ליה גזל של כותי אסור כי כיכי דאמרינן בניטין
 (ס"ח.) גבי מליאת הש"ק דלר"י גזל גמור מדברייהם ומוליאין אוחו בדיינים :

רעו עוד כהנה בשמעתא דהפועלים (פ"ו:) אימא דבר הרמש
 אכול וכו' הקשו החוספות וניליף מתרמש דהיינו קניית ואין
 כאן פרט ועוללות וד' מוכח וי"ל משום דכתיב כרם דלא אלטרין דמני למילף
 מתרמש והווי לכו שני כתובים וכו' וק"ל דבסמוך כי נפיק מקמה ותרמש לא
 תצטין כרם שני כתובים משום דאחי להכותיו והשתא נמי ימא הכי
 והדרה קושייתא לדוכתיה ג[ח] עד כאן דבריך :

ואני אומר לא דקדקה יפה בלשונך שתמרה דבסמוך כי נפיק מקמה
 ותרמש לא תצטין כרם שני כתובים משום דאחי להכותיו דהא כי
 דרשין קמה לרבוה כל בעלי קומה ולא אלטרין לילף שום דבר במה
 מליטו הא לא מליטין למימר דכרם כווי שני כתובים לאשמועינן דלא נילף
 מינייהו בנתיב אב דהא מגופיה דקרא דקמה איה לן כל בעלי קומה ואייתר
 ליה כרם דהא כרם נמי בכלל בעלי קומה ואלטרין לרדוקי נפשין ולמימר
 דאין הכי נמי דכרם גופיה מיותר הוא אלא דאחי קרא לאוחן הלכות דנפקי
 משאר ליטני דקרא אבל אי לא דרשין קמה לרבוה כל בעלי קומה והווי
 ילפינן מתרמש כל בעלי תרמש והווי לרבינא למילף חילנות הגלקטין בלא
 תרמש בנתיב אב כוה חמינה דכרם דאחי נמי מתרמש אחא לשני כתובים
 ולמימר דלא נילף מינייהו שאר חילנות דכל היכא דאיכא למדרש דרשין כרם
 גופיה והלכותיו נפקי משאר לשני דקרא :

רעו עוד כהנה בריש פרק השואל (ג"ד.) קאמר תלמודא חפי' הכי קרנא
 בלא שבוטה עדיפא חווב גנבה בשואל נפיק ליה מהאי טעמא דקרנא
 בשמעתין כי צטינ למילף חווב גנבה בשואל נפיק ליה מהאי טעמא דקרנא
 בלא שבוטה עדיפא וחפי' אי בעית אימא ליכסיס מזוין גזלן הוא כחבו
 החוספות ז"ל (*) דסמין נמי אהכוח טעמא וא"כ תימא איך יתכן שאנו
 כשרצינו לחמת סברת קרנא עדיפא הוכחו אוחה מדמחייב שואל בגנבה והא
 לא ידעינן אלא מכא הוי טעמא דקרנא בלא שבוטה עדיפא וכהי נמי דלפי
 הסמקנא דרשין וא"ו מוסף על ענין ראשון לאו לאורך חווב גנבה בשואל
 נאמר עד כאן דבריך :

ואני אומר ודאי לפי הסמקנא דאמרינן וא"ו מוסף על ענין ראשון שפיר
 ילפינן מהתם חווב גנבה בשואל ולא אלטרין לרדוקי נפשין משומר
 שבר ולמסבר או דקרנא עדיפא או דליכסיס מזוין גזלן הוא ועל כרחין הכי
 איה לן למימר בפ' הכניס (כ"ז:) אליבא דרב יוסף דסבר התם ליכסיס מזוין
 [גנב] הוא ולדידיה להכוח חלה דלא אחא חמרה דס"ל דכפילא בשבוטה עדיף
 ועבדינן מינה פירכא קשיא דא"כ מנא ליה להכוח חלה אליבא דרב יוסף
 חווב גנבה בשואל דהא מק"ו דשומר שבר לא אחי דאיכא למפרך שכן משלם
 תשלומי כפל בעטנת ליכסיס מזוין אלא על כרחין איה לן למימר דנפקא ליה
 מוא"ו מוסף על ענין ראשון וכ"כ שם החוספות וגם רש"י ז"ל כן כתב כאן
 לפי הסמקנא שכן כתב ותחתון מעליון מה שומר שבר חייב בגנבה ואצדה
 שלא בצעלים חף שואל כן ומה בשומר שבר בצעלים פטור חף שואל כן ואין
 משיבין על הדיקש ע"כ - וגם לפי איבעית אימא ליכסיס מזוין גזלן הוא הא
 נפקא חווב גנבה בשואל מקל וחומר בלא טעמא דקרנא עדיפא דהא ליכא
 כהא דלא גרע משומר שבר דהא לגבי חונסין עדיף מיניה :

רפ עוד שאלת על הנשבעים על קיום שדוכים שיעשו כל יבולתם
 בשעהב בוגרת ושיתנו סכום שיצוו ולזמן שיצוו פלוני
 ופלוני נאמנים ועתה חזור בו אבי הבת וכו' לפני תלמיד חכם וכו' וכו'
 [ב] ע"י נשפיק שם ד"ה מתיב וכו' : [ג] ע"י נשפיק שם כד"ה אימא מ"ש כ"ס גליון חו"ב : [ד] ע"י
 נשפיק שם ד"ה דהא מ"ש כ"ס חו"ב וכו' :

שאלות ותשובות ריב"ש סימן רפג רפד רפה

שלשונה לחתני החכם ניצק בנפוש י"א

שאלת הספק נפן בארץ שידוע שאין בו משום ערלה מדאמרי' בת"כ (סדר קדושים פרשה ג') וגמעתם פרט למכריך ולמרכיב דאלמא הברכה אין בה משום ערלה עמד הספק שני ערלה ואחר כך נפסק סוגין לו שני ערלה או לאו כי יש בכב מי שאומר דהויה דאמרי' בס' ערלה פ"ק הברכה שנה אחר שנה ונפסקה מונה לו משעת הפסקה הויה דוקא בשנפסקה תוך שני ערלה והביא סיוע לדבריו בס"ש רבינו שמשון בפירושו ז"ל דברכה כל שלא נפסקה מן האילן הזקן אין בה משום ערלה וכשנפסקה בין לסוף שנה בין לסוף שתיים נעשית לה ערלה וסוגין לה משעה שנפסקה ע"כ. דמשמע מדבריו דדוקא תוך שנה או שנתיים הא לאחר ג' שעברו עליה שני ערלה רא. ואתה אמרת דלא שניא והבאת סיוע לדברך סמך שהוקשה לראשונים ה"ל מדאמרי' בת"כ וגמעתם פרט למכריך ולמרכיב מכאן אתה אומר ספוקי גפנים וספוקי ספוקי מותר וכפ"ק דר"ה (ט:) משמע דיש ערלה בהברכה מההיא דרסי' התם אחד המכריך ואחד המרכיב שלשים יום לפני ר"ה עלתה לו שנה ותירצו דהויה דפרקא קמא דר"ה טיירי בשנפסקה מאביה אבל כל זמן שלא נפסקה מותר הרי שלא פסקו לה זמן ושאלת לבאר לך הדין עם מי:

תשובה כ"ל ברור שהדין הוא כמו שאמרת אתה שאפילו נפסקה אחר שני ערלה ערלה נוספת בה דזיל בחר טעמא כיון שפקר יניקתו מן האב ואם היה נפסק בתוך שני ערלה מונון לו משעת הפסקה דתשניק ליה כאלו נטעה עכשיו ח"כ אפי' כשנפסק לאחר שני ערלה כיון שקודם הפסקה היה יונק מן האב הרי הוא כשנפסק כאלו נטעה עתה ולא דמי לאילן שנטעו לסייג ולקורות שהוא פטור מן הערלה ואם חזר וחשב עליו למאכל בתוך שני ערלה חייב בערלה ואם חשב עליו למאכל אחר ג' שנים פטור כמו"ש הרמב"ם ז"ל דסתם ליכא למימר דמחשבתו משויא ליה כאלו נטעו עתה שהרי נטעו גמור היה ועברו עליו שני ערלה משעה נטיעתו אלא שמחשבתו שנטעו לסייג ולקורות עשהו כאלו אינו עץ מאכל כל זמן שמחשבתו הויה קיימת וכשנתקן למאכל כבר עברו שני ערלה משעת נטיעתו והותר שהרי אפי' נתקן למאכל בתוך שני ערלה לא אמרו שיהיה מוכס לו משעת מחשבתו אלא משעת נטיעתו כדחיתא בהוספתא דערלה פ"ק נטעו לעלים והשב עליו לאכילה מאימתי מונה לו משעת נטיעתו אבל בדבריה היונקת מן האב אפי' נפסקה לאחר שני ערלה הרי היא כאלו נטעה עתה כיון שבתוך שני ערלה מונון לה משעת הפסקה וכן נראה מלשון הרמב"ם ז"ל הרי המכריך בד בארץ ולמא והכריך בד אחד ממה שלמה בארץ ולמא והכריך מן השלישי אפי' הן מאה מעורבין זה בזה הואיל ולא נפסקה מן העיקר הראשון הכל מותר ואם נפסק עיקר הראשון מונה לכל משעה שנפסקו ע"כ. ובודאי כל שלמחו מאה זה אחר זה בודאי עברו לבדים הראשונים יותר משני ערלה והעפ"כ אמר שמנה לכל משעה שנפסק וכלל בזה אפילו הבדים הראשונים שעברו להם שני ערלה. ואין להביא ראיה כנגד זה מדברי ר"ש ז"ל ממ"ש בלשונו בין לסוף שנה בין לסוף שנתיים דנקט הכי כדי לפרש ומונון לה משעה שנפסקה דאי שנפסקה לאחר שני ערלה לא שייך למימר בה ומונון לה משעה שנפסקה דמכיון דאשמעינן דנעשית לה ערלה פשיטא דמשעה שנפסקה דאי משעת נטיעה כבר הותרה אבל בתוך שני ערלה אשמעינן דלא נמנה לה אלא משעת נטיעה:

ג מה שהוקשה לך צריך משום מלחמה (מ"ג): דמשני כאן בהרכבת היחד כאן בהרכבת אסור אמאי לא שני כדמחזרי רבותא הויה דערלה כאן בשנפסקה כאן בשלא נפסקה הא לא קשיא כלל דאי ברייתא בשלא נפסקה מן האב הא לא הויה למטוטיה מולא חללו אלא מטעם דממעטינן גבי ערלה מונטעמס פרט למכריך ומרכיב ג] ועוד דלא נפסקה שאין בה משום ערלה משפטיה דקרא ממעיט ואפילו לא כחז ולא חללו אלא ולא חלל הוה ממעיט משפטיה דקרא דמשמע דכבר דאית בה משום ערלה משפטי קרא ומשום הכי מוקמינן להו לתרווייהו בין ברייתא בין מהני' בשנפסקה ואית בה משום ערלה והו' נמי בכלל נטע אלא ברייתא מיירי בהרכבת אסור וממעטיט מולא חללו כלומר מדלא כתיב ולא חלל כדממעטינן גזלן גבי בית מדכתיב ולא חנכו ולא כתיב ולא חק כפרש"י ז"ל ולאוקמתא דרב דימי דמוקים לה לברייתא בראש"י דאמר נטע כמשמעו נטע אין מכריך ומרכיב לא נפסקה נמי הויה דהו' כנטיעה לרבנן דפליגי עליה דראש"י ס"ל דנעטינן נטיעה מתם ולא בהרכבה ולא בהרכבה ואפילו נפסקה והכי נמי סבירא ליה גבי ערלה דכיון דכתיב ונטעמס נטיעה מתם נעטינן ולא בהרכבה והרכבה ואפילו נפסקה וכ"כ הרמב"ם ז"ל דלראש"י כל בהרכבה והרכבה אפילו נפסקה אין בה משום ערלה ומטעם זה נחז ונסתחא בחולה לארץ לא נהגו ערלה בהרכבה והרכבה דק"ל (ברכות ל"ז) כל המיקל בארץ הלכה כמותו בחול ג] ומיהו קשיא לי לפום סך אוקמתא דאי ר"ה בן יעקב הויה היכי ממעט להו מולא חללו הא מלישנא דנטע נפקא ועוד לראש"י לכתוב ולא חלל חללו למה לי. ואפשר לומר דראש"י דאית ליה לראש"י כרס כמשמעו לא הוה אחר נטע כמשמעו ואפי' בהרכבה והרכבה הוה בכלל נטיעה אי לאו משום וחללו אבל מיטעמס דחללו מגלי לן דנטע דוקא כי היכי דכרס דוקא ואם היינו אומרים דדוקא לענין חרס הוה דאית ליה הכי משום דכתיב וחללו אבל גבי ערלה דלא כתיב משוטא ונטעמס לאו דוקא אלא אפי' בהרכבה והרכבה אין בה משום ערלה כל

שנפסקה אחי שפיר עפי דאמרינן משוטא דוא"ו דחללו דאי כתיב חלל לא ממעיט משפטיה דקרא כיון דהכנה בהו ערלה אלא שכבר הויה זקן הרמב"ם ז"ל ולדבריו לריך לומר כיון דגלי לן הכא וא"ו דוחללו דנטע דוקא הוא הדיון לכל מקום שנאמר שם לשון נטיעה דילפינן ניה מהכא: **רפד** מה שהוקשה לך בהויה דע"ו (כ"ט) דא"ל ר' ישמעאל לר' עקיבא אחי היאך אתה קורא כי טובים דודיק וכו' איך אפשר בחכם גדול כר"ע שישתבש בקריאת פסוק שהתינוקות יודעין אותו אם לא נאמר שהספרים שלהם לא היו נקודים והקשית עוד מעובדא דרביה דיואב המזכר בב"ב (כ"ח:) דאי ר"ע טעי בין דודיק לדודיק הא לא עדיף רביה דיואב מר"ע ועביד איניש דטעי בין זכר לזכר: **תשובה** אף אם הספרים שלהם היו נקודים אינו קשה אי טעי ר"ע בקריאת אותו פסוק שהרי אפשר שהיה מחלוקת בזאת המלה בספרים כמו שיש היום בהרכבה מלוח בין מערבאי למדינאי ובין בן אשר ובין בן נפתלי והלא אפי' בחלוקה התיבות היה מחלוקת בספרים והיה ספק לחכמים והולירו ללכת אחר הכוב כמו ששנינו במסכת סופרים אמר ר"ל ג' ספרים נמלחו בעזרה ספר מעון וספר זאטוטי וספר הוה בחד מלחו מעון אלסי קדם ובשנים מלחו מעונה אלסי קדם וקיימו שנים ובעלו אחד בחד מלחו כחוב וישלח את זאטוטי בני ישראל וקיימו שנים ובעלו אחד בחד מלחו כחוב אחד עשר הוה וכו' ומעתה לא יקשה לך הויה דרביה דיואב אפילו לפי פירושך שהיה טועה בין זכר לזכר לפי שבכל ספריהם ג"כ הוה כחוב כמו שאלו קורין ולא היה מחלוקת באותה מלה והוה לזכר הוה הטועה אמנם עיקר הפירוש בהויה דיואב כמו"ש ר"ח ז"ל דרביה דיואב לא טעה וזכר אמר כמו שאלו קורין אלא שלא הסגית בלמדו ליואב כשהויה קורא בעשות ושבשמתא דעל על ומשום הכי קראו דוד עושה מלחמה השם רמיה דאם המלמד היה טועה מה רמיה יש בכאן הלא למד כפי ידיעתו ועל זה שאל דוד למלמד היכי אקרייה שאל יאמר בעשות כמו שאמר יואב לא יפסד לו תאומה כי הוה שוגג שגגת חלמוד אבל אם יאמר כחוקו או פשה מלחמה השם רמיה:

רפה שולחנה לחכם רבי יהודה בן אשר גרץ

גבר הכס בענין ישמך שומר ישראל ויחלימך ויחיך וישיבך לחיון בריאותך ויסייר מחלה מקרבך וגם אויביך ישלים אהך ויפסד ציניכס אהבה ואחוס ושקום ככר ספר לי הנזק רבי משה זקודו י"ל אודותיך עש שכנגדך ואמתי לו אשר עס לבני כחשך יניד לך וחס את הדבר הזה מפעה ואון אלהים ויכלם עמוד בשלום ותהיה רצוי לכל ויסקים כך יהודה אהה יודוך אמך:

אשר

אמרת שהסור למכור ספר תורה לחוק בית הכנסת בדמיו מבואר הוא ואפילו אית ביה חיובי ומה שהמרת שאף בשבעה טובי העיר במעמד אנשי העיר לא החיר הרא"ש ז"ל אלא בשל כפרים אבל לא בשל כרכים אני הוכך להחמיר בספר תורה אפי' בשל כפרים ואפי' בז' טובי העיר במעמד אנשי העיר דמאי דאמרינן בגמרא (מגילה כ"ו-) לא שנו אלא שלא מכרו שבעה טובי העיר במעמד אנשי העיר אבל מכרו שבעה טובי העיר במעמד אנשי העיר אפילו למשתי ביה שיכרה שפיר דמי נראה לי דאבית הכנסת קאי וכן משמע ליטנא דלמשתי ביה שיכרה דמשמע למשתי שיכרה בבית הכנסת עלמנו והו' דומיא דעובדא דבסמוך דרבינא דהוה ליה חילא דבי כנסתא בהרעיה ובעת למזרעיה אפי"ג דאף הדמים בכלל לומר שיטולין למכור ולמשתא שיכרה מן הדמים דלא עדיפי הדמים מבית הכנסת עלמנו מכל מקום ליטני משמע דבבית הכנסת איירי וכ"ש לגרסת הרב אלפסי ז"ל דגרים אפי' למשתי ביה שכרה ולמשטע בה פירי אבל ס"ת כמו שאין שבעה טובי העיר במעמד אנשי העיר יכולין להחנות ולהוריד ס"ת עלמנו מקדושתו כך אין יכולין להחנות בדמיו להורידן מקדושה חמורה לקדושה קלה וכן נראה ממה שכתב הרמב"ם ז"ל (פרק י"א מהלכות תפלה) בענין בית הכנסת ובפ"י מהלכות ס"ת כתב לשולל אין מוכרין ס"ת אלא לשני דברים שילמוד תורה בדמיו או שיטא אשה וכו' והיינו מדאבעיא לן בגמרא (שם כ"ז-) מהו למכור ס"ת ישן ליקח בו חדש כיון דלא מעלי ליה אסור או דלמא כיון דלא אפשר לעלו שפיר דמי ולא אפשריטא ונקטי לה רבוחא ז"ל למומרא דלכתולה אין למכור ס"ת כי אם ללמוד תורה וליטא אשה אבל אם מכרוהו בדעבד לוקחין בדמיו ספר תורה ולא ספרים שאין מורידין הדמים מקדושה חמורה לקדושה קלה ומשמע אפי' שבעה טובי העיר במעמד אנשי העיר אין יכולין להחנות כן שהרי אין בה שבעה טובי העיר במעמד אנשי העיר בשל לזכר גדול מכא הויה בשל וביון שאין סיחיד יכול להחנות להוריד דמי ס"ת לקדושה קלה ממה שאם היה לו יכולת בזה היה מותר ליחיד למכור ספר תורה לדברים אחרים דהא לא אפשר לעלוין לן בגמרא למימר לכתולה אלא משום שאריך לעלות בדמיו ובס"ת לא אפשר לעלוין אבל אם לא היה אריך לעלות והויה מותר לו להחנות להוריד הדמים לקדושה קלה היה מותר ליחיד אפילו לכתולה למכור ס"ת ולהחנות להוריד הדמים אין לריך לומר ישן ליקח בו חדש וכיון שאין סיחיד בשל יכול בזה גם אין שבעה טובי העיר במעמד אנשי העיר יכולין בשל לזכר וביון שהמכירה אסורה כ"ש המתנה דהא בזה שמוצאת המכירה איכא פלוגתא בגמרא (שם כ"ז-) במתנה ואף בבית הכנסת נראה כדעת הרמב"ם ז"ל שאין שבעה טובי העיר במעמד אנשי העיר יכולין להחנות על הדמים להורידן לקדושה קלה אלא המותר לבד לאחר שלקחו מן הדמים דבר של עליו והותרו אבל מכל הדמים לא ולדבריו יקשה איך הותרה המתנה מעמאל דאי לא

[א] ע"י ר"ס ט: כחוס: י"א מרכיב וברין ס' וסי' כ"י ו"ד ספ"י לר"י כר"ס כתב הר"ן: [ב] ע"י ש"א המדומה ס"י י"ד כר"ס חבל וכו': [ג] ע"י כר"ס ש"א ס' כר"ס: כסיון:

שאלות ותשובות ריב ש סימן רפו רפה

מידי דזין כפלים ממקור זה האמת וברור האמת אהה העשה כחמתך ובלשך ימים אלוים בלך כי אל רואה ראה אהת מרחוק ואלה מקרוב חראה כמה רחוק ואני כן ומזמן לעתה חלקי ולא יפכו ידעוני אמנל לך להאמך ולעונך :

שאלת על ירושלמי שהוא בגדרים (פ"ח ה"ח) נדר להתענות ושכח ואכל איבר תעניתו וכתב עליה הרא"ה ז"ל דדוקא בשאכל ככותבת ומיום הכפורים ילפינן לה ומדבריו נראה לך ברור דאפי' אכל במזיד פחות מכותבת וחזר ואכל חזר ואכל כל ששהה בין אכילה לאכילה יותר מקדי אכילה פרס לא אבד תעניתו ויצא ידי נדרו ואמרת שאתה מספק הרבה בדיון זה דדאי מי שנדר להתענות כל אכילה קביל עליה ואפי' פחות מכותבת כיון דביום הכפורים אסור לאכול דדאי אפי' דליכא כרת ומלקות מ"ס איסורא מיהא איכא ועוד דאמרינן בהדיא בברכות (י"ד) השרוי בתענית סרו שיטעום אכילה ושתייה קביל עליה דהא ליכא או דלמא הנאה קביל עליה והא איכא וכו' אומא ס"ל דכל אכילה קביל עליו וכיון שכן אף יעלה על דעת חסר שלא אבד תעניתו והא לא קיים את נדרו עד כאן דברך :

תשובה כך נראה ודאי כמו שהבנת מדעת הרא"ה ז"ל דאף אם עשה כן במזיד וכמה פעמים ביום לא אבד תעניתו דמ"מ מחנכה הוא אלא טעם אסור שאכל חצי שיעור. במזיד שהוא אסור מן התורה קביל יותר משום דחזי לאצטרופי כדליתא בפרקא בתרא דיומא (ט"ד) וה"ל באסורא דרבנן שאסור לאכול חצי שיעור ואינו מייבא קרבן ולא מלקות אלא דאורייתא תקון [ו] ומה שדוקא לך שמי שנדר להתענות כל אכילה קביל עליו כיון שביום הכפורים אסור מן התורה לך זו קושיא בלל שהרי אם אהר צפירות שלא יאכל ולא ישחה לין הכונה מן הסתם אלא על שער שלם דלא מחיה חניש נפשיה לחצי שיעור ואינו מייבא קרבן ולא מלקות אלא על שער שלם אפי' חצי שיעור כדליתא בפרק שביעית שחיס בתרא (כ"ח) לרבנן דפליגי עליה דרבי עקיבא וקו"ל כותיבו אלא שאפי' שלא פירש חצי שיעור הוא אסור על חצי שיעור מן הכלל שיש לנו בשאר אסורין אם לרבי יוחנן מן התורה משום דחזי לאצטרופי אם לריש לקיש מדרבנן [ו] ומ"מ הוא לא עבר על שבועתו שאין אכילה פחות מכזית וכ"ש ככאן שלא נדר צפירות על אכילה שא"כ היה שיעורו בכזית שהוא שיעור אכילה כמ"מ אלא נדר להתענות וכל שלא אכל ככחצתה מחנכה הוא שא"כ ביום הכפורים יכא עונש כרת דהא כתיב כי כל הגפס אשר לא חסונה וגברתה אלא דחשנית ציחוי דעמא חלי כדליתא התם וה"ל ככאן הרי קיים נדרו אלא שאפי' אם עשה במזיד עשה אסור מן הכלל שיש צידינו שהאסור בשעור שלם אסור בחלי שיעור משום דחזי לאצטרופי ומה שאמרו בכרכות אכילה ושחיה קביל עליה לא לומר שיהיה כמפרש חלי שיעור אלא למעט הנאה טעימה אחרו כן כלומר כיון שאין אסור אלא מחמת קבלתו אין לאסרו מחמת חלי שיעור אלא באכילה גמורה אבל בהנחת טעימה לא ואפי' שבשאר אסורין יש לאסור אפילו טעימה מדרבנן מיהא הכא לא קבל עליו אלא אכילה דהיינו שיעור שלם וגאחר ג"כ בחלי שיעור משום דחזי לאצטרופי ולא נכנסה כלל הנאה טעימה בחלי שיעור של אסור קבלתו או דלמא הנאה טעימה ג"כ בכלל קבלתו שיהא אסור בה מדרבנן כמו בשאר אסורין ופשיטין דפוטס ואין צדק כלום שאין זה בכלל קבלתו אפי' שבשאר אסורין אפי' טעימה אסורה וכו' שכתבו מקלף המפרשים ז"ל דדוקא בתענית יחיד הוא טעימה מותר משום דלא קביל עליה הנאה אבל בתענית לבד אפילו טעימה אסורה ובס' אורח חיים (ס' חקמ"ז) ג"כ כתוב דביום הכפורים וט"ב אסורה טעימה עשה שאר תעניות כחשנית יחיד כיון דברו מתענין אוקמינכו :

רפה עוד הוקשה לך במאי דמסקינן (ברכות י"ד) דשרוי בתענית אכילה קביל עליה טעימה לא קביל עליה אפי' גבי אסורי אכילה נימא דשריא בהו טעימה וכ"ל אין ה"ל א"א לומר כן דהא מסקינן התם בחולין (ל"ו) מין בשאינו מינו בקפילא ותירצת דאפשר לומר דכיון דבאסורי אכילה מרבין חצי שיעור מכל הלב אפשר דטעימה בכל ע"כ:

ואני אומר אף אם היה דבשאר אסורין שריא בהו טעימה הריא בהו טעימה הריא לא קשיא דיכילנא לשנויי לך שאפשר שאין סומכים על טעימה קפילא בלא אכילה לאכול אכילה גמורה שהרי אפשר שיש בו טעם באכילה גמורה ולא יוכר בטעימה בלא אכילה ומאי לעמימה קפילא באכילה גמורה קאמר אלא דקרי לה טעימה כיון שבא להקיר הטעם וגם שאכילה מועטה קרויה טעימה כדלמדין (סוכה כ"ו) כדטעיה בר בי רב ועייל לכלה וכן בלשון הכתובי טעמתי מעט הדבש הזה וכ"ל ח"כ למי לי קפילא כל אדם יכיר הטעם באכילה אפשר לפי שאין סומכין על אחר דלא מהימן לן ח"כ שהוא בקי יותר בהכר הטעמים מיהו שנויי דחיקי לא משנינא לך אבל האמת הוא דבשאר אסורין טעימה אסורה ולא התירו אותה אלא בתענית יחיד משום דטעימה לא קביל עליה וראה לזכר מצת חיהא (ע"כ ס"ו) דפליגי בה חבבי ורבא כפי מה שפירש בה ר"ח ז"ל או פירוש בעל הערוך ז"ל שטועמים הריח צפיקס ועד כאן לא שרי רבא אלא משום דריחא לאו מילתא היא ואין כאן אלא טעימה הריח אבל טעימה גוף האיסור אפילו לרבא אסורה ואפי' דלויכא לדחוקי דשאני התם משום דאסור בהנאה ונהנה מגוף האסור אבל באסור אכילה לא דהא דמייחתי רבא שייעתא למילחיה מההיא דתנוד שהסיקוהו בכמון של תרומה דהוי אסור אכילה היינו משום דהתם שרי הפת באכילה ועל כרחין טעמא משום דריחא לאו מילתא היא מ"מ לא משמע

דיכוי לכו מידי לא יכני ליה ונלמדך לומר ולפרש אי לאו דיכוי לכו מידי דבר של עליו כגון חכה ומתפתח וכן פי' הרמב"ן ז"ל מפני שהקשה לו איך הפקע קדושת בית הכנסת וחמול על הכנאה הריא ואינה צעין ולזה פירש אי לאו דיכוי לכו מידי של עליו שהוא צעין עדיין - אבל מלשון הרמב"ם ז"ל אין נראה שפירש הוא כן או אפשר דאף בכל דמי בית הכנסת יכולין להתנות שבעה טובי העיר במעמד אנשי העיר אלא שהרמב"ם ז"ל אשמעינן רבותא דאפי' שלא התנו בשעת מכירה על כל הדמים וכשאלו הדמים נקדושה והוארבו לעלות כסן אפי' כשעלו והותרו יטלין להתנות על המותר [ו] ואף אם היינו אומרים דבעת טובי העיר במעמד אנשי העיר יכולין להתנות אפילו בס"ת שלא לפנות בדמיו וימשך מזה להחיר לכתלה על ידם מגורים ס"ת כיון שאין לריך לפנות בדמיו וכן המחנה מותרת כמכילה אפי' נראה שאין להחיר המחנה אלא איש הרגיל אללס דאיכא למימר ביה אי לאו דיכוי לכו מידי אבל פירשו אנשי אותה העיר לעיר אחרת כרחוקה מהם דלויכא למימר הכי לא כל שכן בדרך שאמרה שהם יתנו להם הס"ת במחנה ויחזרו הם לתת להם המעות במחנה ומחנה שהיא בערמה כזו לא הותרה - ועוד דאי תבעה לבית הכנסת הריא ככל כרכים מפני שבנאה היחיד והקדישה ואיכא למיחש למה שאמרו בירושלמי (שם פ"ג ה"ח) שמא אחד בסוף העולם קני נה כפי מה שפירשו קלף המפרשים ז"ל שמא הוקדשה לדעתו אם כן אף המחנה אסורה כי הותר המחנה משום דמיהא למכירה דאי לאו דיכוי לכו מידי לא הוי יכני ליה אבל אם המכירה אסורה איך המחנה חסיה מותרת ומיהו יש מפרשים בירושלמי שמא יש אחד בסוף העולם שסייע ונתן חלק בבניה ולפי הפירוש הזה אין לומר כן בבית הכנסת שבנאה היחיד והקדישה אבל מה שג"ל להחיר הלכה למעשה למכור ס"ת שנמלח בו איזה עטות או שחבר אות התת או שיחיר אות התת דכיון שפסול אין בו קדושת ס"ת וכו' הוא כחומשין ובעתה טובי העיר במעמד אנשי העיר ימכרוהו ויחזרו שלא לפנות בדמיו או שימכרו אפילו ספר תורה כשר להספקת החלמידים או להשיא יתומים בדמיו דהוי דומיא דללמוד תורה ולישא אשה [ב] :

רפו מה שמצאת בס"ת אחד אויר מלא אות אחת בין פסוקא לפסוקא ברוב הספר ואמרת שקרוב בעיניך לפוסלו אפי' שלא הוזכר פסול זה בהדיא שרדי אין בו תוספות ולא מנערת גם אין שיעור האויר הזה שיעור פתיחת הפרשיות מ"מ כיון שמשונה מצות ס"ת שדינו להיות כל הפרשה בפסוק א' בלא פסוק פעמים ופסוקים והסופר נתכוון לפסוק פסוקים הרי שנוי זה בשנוי גוף האותיות ושנוי סדר הכתיבה ופסול הוא וקרוב הוא להיות נקרא זה עשוי בשירה כיון שיש אויר כזה כי אין שיעור לאויר השירות במה יהיה ובקשת להודיעך דעתי :

ואני אומר במחנה סופרים פ"ג הוזכר פסול פסוק הפסוקים ששנינו שם ספר שנקד ראשי הפסוקים שבו לא יקרא בו אפי' שהר"ם ז"ל לא הביא פסול זה וארשב"ח ז"ל כ"כ בתשובה שפסוק הפסוקים והקוד פוסלין בס"ת אבל היה אפשר לומר דדוקא בפסוק טעם נקודים בדיו כדרך שעושין בחומשין ובשאר ספרי הקדש אבל בהנחת אויר לבד אין זה פסוק גמור להפריד הפסוקים אלא להבין הקורה ואין לנו להרבות צפולין אלא כמו שזכר בתם סופרים ספר שנקדו וכו' וכיון שאין האויר כשעור פרשה אין לפוסלו מחמת איך שהרי פעמים רבות מניח הסופר בסוף השטין אויר מפני שאין רוב חיבה יכולה ליכתב שם או אף באמצע השטם כפי שיזדמן לו וכל שאינו כשעור פרשה אין לחוש לו [ב] וגם אין זה עשוי בשירה שיהיה אריח על גבי לבנה ולבנה על גבי אריח ובשירה ג"כ אין ספק אללי שרריך להניח ריח כשעור פרשה סתומה וכ"כ הרמב"ם ז"ל בלורה שירת האזינו כל שטם ושטם יש באמצע ריח אחד כלורת הפרשה הסתומה וכו' ונראה שגם על שיעור הריח אחר כן אלא שבשירה הים בשטם שיש בה שני אוירין מניח שנוי הריח בין שניהם וכ"כ הוא ז"ל בשירת הים ושאר השטות אהת מניחין באמצע ריח אחד ואחר מניחין הריח בשני מקומות וכו' ומדקאמר מניחין הריח משמע שיש שיעור לו אלא שבאחזה שטם חולק ארוח לשני אוירין [ו] וכ"ל אם ריח השירה כשעור פרשה למה אמרו שאם כחכה כשירה פסולה חפוק ליה משום טעם פרשה במקום שאין בו פרשה דודאי נראה שפסול דלא גרע מפתוחה שטעמיה סתומה או סתומה שטעמיה פתומה - הא לא קשיא דהוה חמינה דאפי' דכאוייר אחד כשעור פרשה פסול כשטעם כלורת השירה עדיף טפי דנראה שאין זה פרשה אלא כסדר השירה נכתב ומשום הכי אלמדין למימר דעשהה כשירה פסולה וזה מה שג"ל בזה יצחק ב"ר ששת זל"ה :

רפו קלעת אויב לחכם רבי שלמה ראובן נר"ו

נבר חכם נעמו הגיעי כהנך והן אהת כי קודם שהגיע אלי יותר משני חדשים שלוני קהל הנכבד ההוא פסח באיזה רב ומורה הוראה אהרן להם מאותם אשר בארץ ואפשר להם להגותו וכו' עניתם כי החכם הגבוהה י"א יש בו די וכן לדון ולהורות וללמד לתלמידים ולדרוש ולדבר חרות בין בכהב בין במנאס כאשר הוא האמת והא לא חשבתי ולא עלתה על לבי דעקח וכוונתך לאלה משם וגם עתה פליאה דעתך ממני איך הניח הקהל הנכבד ההוא אשר יש בו הרבה משכילים וכוונתם כפלי כפלים מאשר צפיר"ל גם הקהל בכלל גדול ממנו ואף אם יש בהם טעיה טעיה להעניך גם ים לך שם רבים לוחמים בעדך ומקנאים קאחך והמנרים לך בפלים במעטום והם כלים מאלהין יתנו ללכם כי לא טוב הדבר אשר הם עושים לרדפך מנס אף כי שם היה קרוב אל הרב השלם חסדאי נר"ו אשר נעם אהלי אהדט סרקס"ה עתה מקרוב ומדעתי יהיה לך למנו וללנה ואם יפתוהו הפליח אל יאנה ואם על רוב הכסף נכסף נכספה הנה גם במקומך הנמא תלמידים אהם תרנא והוספה התנאי מה שכתבתי ט הפגוס ציורק המקום ההוא בכל

[א] ב"י א"ח ס"י ק"ג כר"ה ומשמע וכו' : [ב] ב"י ט"ל נה"ל כה"ל כר"ה וכו' : [ג] וכו' ב"י ט"ל ק"ג כר"ה ומשמע וכו' : [ד] ב"י ט"ל נה"ל כה"ל כר"ה וכו' : [ה] ב"י ט"ל נה"ל כה"ל כר"ה וכו' : [ו] ב"י ט"ל נה"ל כה"ל כר"ה וכו' : [ז] ב"י ט"ל נה"ל כה"ל כר"ה וכו' : [ח] ב"י ט"ל נה"ל כה"ל כר"ה וכו' : [ט] ב"י ט"ל נה"ל כה"ל כר"ה וכו' : [י] ב"י ט"ל נה"ל כה"ל כר"ה וכו' :

שאלות ותשובות רבי'ס'מ רצב

דכוי ערוכ ואמרת שק נראה מדברי רמב"ם ז"ל (בפ"ח דמקואות) לא מן השם הוא זה דאם היה עופה להטפיה חבור הרי לא חסרו המים כלל אע"פ שיש מים בגוף האדם כיון שהם עופה להטפיה דכוי חבור הרי הוא כאלו לא ילאו מן המקוה אלא שנקפחו מחמת האדם הטובל אבל מפני שאין טופח להטפיה חבור אע"פ שרגליו של ראשון נוגעות במים הרי הוא כאלו אינן נוגעות ולזה חסר המקוה במבילתו של ראשון ולזה כחז רמב"ם ז"ל הטעם מפני שחסרו המים מארבעים. אלא שזה בודאי טעמייהו דרבנן שאקרו כחם הראשון עובר וקפני עמא ורבי יודנה שחלק ואמר אם היו רגליו וכולי הוא לריך לטעם חבור ולא היה לריך רמב"ם ז"ל לפרש עמא לאשקוי מדברי יודנה שכבר באר למעלה ערוכ מקואות בה"ח ענין הוא ומה שאמר ר"ם ז"ל אח"כ הטבילו בו סגום ענה וכיולא בו והגביהו אם היה מקלח הסגום מגעה במים הרי הטובל באחרונה סבור שהרי כלן מעורבין לא כמו שהשגח שאין הסגום מחסר המים שא"כ למה החנכ שיהיה מקלח הסגום מגעה במים והלא אפילו כולאו כלו מן המים עובר שאין הסגום מחסר המים אלא שהסגום ענה הוא. וז"ל המים ואינו כמו האדם שאין המים בלועים בטלם חלקיו אלא בטעם גופו וכיון שאין עופה להטפיה שכל גופו חבור הרי נחסרו המים אבל הסגום הטביל הוא בלוע הרבה מן המים ולזה נקלחו הוא במים הרי הוא כאלו כל המים הצלועים בצד נקלחו של מעלה נוגעים במים שנקלחו שנתוך המים והרי כל המים מעורבין למקוה ב' איברא שר"ח ז"ל סוכר דטופח להטפיה הוי ערוכ למקוה לכולי עלמא וכי בעינן נקב כשפופרת הגוד היינו שהנקב יהיה כשפופרת הגוד אבל כל שיש נקב מים עופח להטפיה סגי ולמעלה דבעינן בקליפת השום עופח להטפיה וקליפת השום חד שעורא הוא וכן נמי בשעורא דהשקה שאובין ע"י סילון חד שעורא הוא או דלא בעינן בקליפת השום אלא כשעור גובה הפירא וכרוחב שפופרת הגוד אבל המים בטופח להטפיה סגי ולדבריו ז"ל טעמייהו דרבנן כההיא דאם היו רגליו של ראשון וכו' היינו משום דאין עופח להטפיה חבור אלא בקרקע שזה שהטופח עומד במקומו הטבעי אבל בגוף האדם ע"י גוד אחיה לא דלית לכו גוד אחיה כלל אע"פ שבאו מן המקוה ואלו הם שבים אבל דעת רבינו שמשון ז"ל ורוב המפרשים ז"ל ששעור המים הוא כשפופרת הגוד ע"י נקב כדחגיגה ג"ה חמר בקדש (כ"ב) המים המעורבים עד שיהיו מעורבים כשפופרת הגוד דמשמע שזה שעור המים ועל ידי פירא מלמעלה הוא שעור המים בקליפת השום ובלא ע"י פירא אלא שאפין המים על כותל המקוה כהא סגי עופח להטפיה דבניר שעוריה אבל דעת רמ"ם ז"ל וכן בספר המלכות מקולי דלעולם בעינן למעלה בקליפת השום ולא חלקו בין ע"י פירא בין ע"י כותל שלם וכן רמב"ם ז"ל לא חלקו] וה"ל חק במסכת פירא לגבי קדוש שחי שקחות שבה בין אחת וכו' היו נקובות מזה לזו כשפופרת הגוד או שהמים לפני על גביהן בקליפת השום קדש אחת מהן המים שבשניה מקודשין אבל עופח להטפיה לא הוי כלל ערוכ לגבי מקוה אלא לגבי השקה בין לטבחה מים טמאים דומיא דלטומאה בין לטבחה שאובת משום דשאובת דרבנן. ומה שהבאת ראיה מההיא דשלם מקואות זו בלד זו וכו' אין משם ראיה דההיא בשלם ילאו המים מגומות המקואות לחוץ שכותלי המקואות מחוץ גבוהים אלא ששני הכותלים המפסיקין הם נמוכים וכשנחשמו המים בספח הטובלים ובתנועתה נחשבו המקואות בקליפת השום או יותר בטעם שזה ולא אכדו טפה וההיא דשלחן של פירא לא קשיא אף לפירוש שכתבת בשם החוס' לפי שאף אם היה פשוט לו שטובלין במקוה בלתי דפנות עושות אבל מ"מ היה לריך שיכיה שעה הביח שיחשמו בו המים היואלים מן המקוה מעט קטפרים לזד המקוה כדי שיהיו המים שבים אליו בסור המכריח ולא היה השטח קטפרים הרבה כדי שלא יוחלקו רגלי הטובל בעלייתו ויפול ולזה לא נוסף גובה המים שכל גומת המקוה בתפיתחם מחמת השולחן. ומ"מ לא ל"ל פירוש החוספת נכון שיעשו מקוה בעד השלחן לבדו ובתבניתו שא"כ היה אפשר להם לטעות גל באמצעו של מקוה כנגד קלת חללו של שלחן בין רגליו וכנגד מה שמחמטט משוקב חלל המקוה בעד הגל ההוא יוסיפו בחלל ברוחב ובאורך ויהיה חלל המקוה מחזיק ארבעים אהם מטונות אלא כג"ל פירס"י ז"ל נכון ואולי הם נעו ממנו לפי שהוקשה להם אם במקוה של אמה על אמה ברום ג' אמות מה היה לריך להוכיח דשל פירא היה משום דאמתא באמתא לא מטבלי והלא על כרחיך בלאו הכי מחמת הרגלים לריך לומר דשל פירא הוי דאמה וחלי באמתא כי מטבלי אבל כבר נשמר רש"י ז"ל מה שפירש דשל פירא היה ואפי' רחבו של שלחן היה מהשרק לגנים ולזה הוה"ל לטעמא דאמתא באמתא כי מטבלי דאף אם היו הרגלים מהפרקן לא היו יכולין להטביל השלחן במקוה אמה על אמה ברום שלם אמתא שהיה בצורה בחול בשער המים כדאמרי' בפרק אהרן להם הממונה (ל"א) והוא היה עשוי בדרך זה כדאמרינן להם אהרן אבי ש"מ עין עיטם נבזה מקרקע עזרה עשרים ושלם אמות עשרים מצובה השער ההוא ושלם משעור המקוה שהיו המים גבוהין בו שלם אמות כדחגיגה ורחן אה כל בשור במים וגו' כי אם ישמו לריך השלחן לעמקו של מקוה עדיין אמתא באמתא כי מטבלי וה"ל יעבילוהו באלכסונו דהא כל אמתא ברובעא אמתא וחרי חומשי באלכסונו. עדיין לא יספיק רחב הויח להכיל טובי השלחן והמסגרת והא דזילטרך להרחק השלחן מן הויח יותר מעפח וחלי וכן בזויה האמר אבל בהטביל דדרבו לא יחסר רק האמטם וה"ל למה היו עושין המקוה בזה האורח יעשוהו מרווח בשטחו וימטעו בנכחו והטובל יבוקף ראשו בשטח פניו יש לומר לפחותו מרווח בשטחו א"ל שלא לדחוק

פניו הרי הן בטעם ענינם כאלו הן במקוה שהרי ישבו אליו בסור טמריח אבל אם שטח החצר אינו צפוף שישבו המים למקוה אחר עלייתו של טובל הולכין ומחפזין מחליקין חוץ למקוה חסור לטובל במקוה כזה שהרי בטעם פניו שזה בכל גופו יחד מתקבץ במים. או המקוה חסר ואין המים שחולס לו מאפרסין ואף אם יהיה עובי המים יותר מכדי שיעור ערוכ מקואות שהרי זחלין הם ואיך באשכרין וידוע שאין המקוה מעבר בזחלין אלא באשכרין וגם שערוב מקואות לריך שמים המערבין שני המקואות הם מערבין אותם בהשקט בטומאם במקוה הטבעי שזה אשכרין לא בהיותם זחלין שזה נקרא קטפרים דכוי הן (בפ"ח דמקואות) הנזק והקטפרים ומשקה טופח אין חבור לא לטומאה ולא לטבחה והאשכרין חבור לטומאה ולטבחה והו מש"כ רמב"ם ז"ל (פ"ח מהלכות מקואות) שלם גומת שנחל העליונה והתחתונה של עשרים אהם והאמלעיה של ארבעים אהם ושטף של גשמים עובר בחוץ הנחל אע"פ שהוא נכנס לחוכן ויולא מהוכן אין זה ערוכ ואין מטבילין אלא באמלעיה שאין המים הזחלין מהערבין אח"כ עמדו עד כאן והיינו שהיא ברייתא דשלם גממיות כההיא בחוספתא דמקואות ומייתי לה בפ' אין דורשין (י"ט) ופסק דלא כר"מ ודלא כרבי יודנה ואין מטבילין אפי' בתחתונה דלא אמרינן אפילו גוד אחיה ונחן טעם לדבר לפי שאין הקטפרים חבור לעולם ואפי' לחבר מקוה שלם שלמעלה למקוה חסר שלמעלה. והא דמשמע בפ' אין דורשין (י"ט) דבגוד אחיה לא פליגי דלכולי עלמא אמרינן היינו ר"מ ור' יודנה אבל רבנן פליגי עלייהו דהא בחוספתא מסיים בה עלה דההיא דשלם גממיות והכמים אומרים אין מטבילין אלא באמלעיה שיש בה ארבעים והיינו משום דס"ל אין קטפרים לעולם חבור אפי' ע"י גוד אחיה וההיא דהנזק והקטפרים ומשקה טופח אינו חבור אי אמרינן דרבי יודנה גר"מ מודו בה מוקמינן לה כשני מקואות חסרים זה למעלה מזה וכו' אמר ר"מ דהוי חבור בין לעליונה בין לתחתונה ולרבי יודנה לתחתונה מיהת היינו דוקא כשהאמלעי שלם אבל כשניהם חסרים מודו דלא הוי חבור וכן פירשה רש"י ז"ל בפ"ב דגיטין (ט"ז) ואי מפרשי' שהיא דנזק וקטפרים אפי' כשהאחד שלם כמו שפירשה רש"י ז"ל עלמא כפרקא בתרא דע"י (ע"ב) מוקמינן לה כשני מקואות שהתחתון הוא שלם והעליון חסר ואחיה דלא כר"מ ומודה בה רבי יודנה ומיהו לרבנן דפליגי עלייהו אין חבור כלל בשום ענין לא לענין השקה דמיחני החסר ולא לענין ערוכ מקואות בין ע"י גוד חסיק בין ע"י גוד אחיה בין בשניהם חסרים בין משלם לחסר ובה דקחני החסר דמשקה טופח לא הוי חבור דמשמע הא עופח להטפיה הוי חבור אחיה כרבי יודנה דס"ל דטופח להטפיה הוי חבור ואמרינן ביה נמי גוד אחיה כיון דטופח לירד אע"פ שהתחתון ג"כ היה חסר אי לא הוה אמרינן ביה גוד אחיה כההיא דאם היו רגליו של שני נוגעות במים אבל לגבי ערוכ מקואות אפשר דאפילו רבי יודנה מודה דבעינן כשפופרת הגוד ע"י נקב או בקליפת השום ע"י פירא מלמעלה ולרבנן דפליגי עליה דרבי יודנה כההיא דס"ל דאפילו רגליו של ראשון נוגעות במים השני עמא ס"ל שאין עופח להטפיה חבור ומתגיחא לנזק דמשמע מדיוקא דדידי דטופח להטפיה חבור או אחיה כרבי יודנה לגבי הא ודלא כרבנן דמוקמינן הכי לברייתא דקחני בה כההיא דטופח להטפיה סבור כר' יודנה או דמפרשינא לה גבי השקה כדחגיגה לה החסר גבי ענינא דהשקה ואפי' רבנן מודו דמשקה טופח להטפיה הוי חבור להשקה אע"ג דלגבי ערוכ מקואות בעינן כשפופרת הגוד או בקליפת השום וה"ל אמרינן גבי השקה דשאובת מטבילין העליון מן התחתון וכרחוק מן הקרוב כיולא חזיב סלון של חרס או של אבר ומניח את ידו תחתיו עד שהוא מתמלא מים ומושיט ומשיקו אפילו כחוט השערה ודיו שנערוב המקואות ע"י נקב שהוא כעין סלון בעינן כשפופרת וטעורה לא הוי אפי' בקליפת השום אלא שהקלו בהשקה שאובת משום דשאובת דרבנן וכמש"כ רבינו שמשון ז"ל זהו מה שמלחתי כחוב לרשב"א ז"ל בשם רבינו שמשון ז"ל וכ"כ בספר המלכות מקולי להחמיר בערוכ מקואות יותר מהשקה בטופח להטפיה אבל להחמיר בהשקה יותר מערוכ מקואות בנזק ובקטפרים זה לא מלחתי בשום חדושין לא לרמב"ן ולא לרשב"א ולא לרמ"ם ז"ל ולא בשום חבור אחר ואין לי חוס' מגיפין ואם החתוב לי לשון החוספות שכתבו שם אראם אם אוכל להבין דבריהם ומעולם לא שמענו מי שיאמר שהנזק יהיה חבור על המקוה א' והמה על עמך כשני מקואות זה בלד זה בעינן נקב כשפופרת הגוד ולמעלה בקליפת השום כרחב שפופרת הגוד לחברן וברחוקים זה מזה ובדרך קלות יהיה הנזק חבור אפי' מלטרט קבן דהא בנזק לא מפליגין בין קלות גדול לקטן. ועוד הרי אפילו בטופח להטפיה פליגי רבנן עליה דרבי יודנה במקוה כדחגיגה כההיא דפ"ב דגיטין וקיי"ל כוותיהו וכמו שפסק רמב"ם ז"ל (בפ"ח מהלכות מקואות) ואם טופח להטפיה אינו ערוכ כ"ש נזק וקטפרים דטוב לטופח גרידא דקחני להו כהדי סדדי בתמניהן דטבחה וגם טופח גרידא עדיף מקטפרים וקטפרים מנזק וכמש"כ רמב"ן ז"ל דלמאן דאיה ליה נזק חבור לגבי יין כסך כ"ש קטפרים ומשקה טופח דמתחיתין דנזק לא זו אף זו קחני וכיון שהקטפרים אינו חבור לחבר שני מקואות שהן באשכרין ואפילו במקוה שלם שלמעלה למקוה חסר שלמעלה כ"ש שאין הקטפרים עלמא משלים למקוה שלמעלה ממנו החסר בטעם פניו. ומה שאמרת דטעמייהו דרבנן דפליגי עליה דרבי יודנה כההיא דאם היו רגליו של ראשון נוגעות במים אף השני עובר היינו משום דס"ל דא"ל שלא חסרו המים בטבילתו של ראשון אבל אם הדבר הטביל ראשון הוא דבר שלא יחסרו המים בו ענין סגום ענה מודו ליה רבנן לר' יודנה

[א] כ"י י"ד ס"א ר"א גד"ה כתוב בהנחות : [ב] ג"י ס"א (דף ק"א ע"ב) כה"ל כותל וכו' : [ג] כ"י ס"א (דף ק"א ע"ב) כה"ל כותל וכו' : לדחוק

שאלות ותשובות ריב"ש סימן רצג רצד

פא

לדחוק את הכפורה כדלמרי' בירושלמי (מגילה פ"ה כ"ד) שאין פרשה המלך דוחה את הכפורה מפני הכימה ומקשי' בהם ויעבדו מאהמול ומתהלי' שלא לדחוק את הכפורה ואע"פ שלא היה אלא יום או יומים כ"ש שלא לדחוק לעולם. אמ"פ שאין כל המקומות בוין' ועוד דלם' היה מרווח אם יחלקו רגלי המזבל בהחמיהו יפול ויטבע וגם שלא היו יכולין למעט בצנבו לפי שר"ק הסובל לעבול דרך גדילתו בדלמרי' צ"ל חינוקה (ס"ז) גדה לריכב שהטובל דרך גדילתה כדחגן האיש נראה כפודר וכמוכס ביומים והאשה וכו' וכדי שיכסוהו כמים להדיא לא היו מעמיקין אותו יותר משלש אמות כדי שלא יטבע הטובל במים אבל היה עשוי דדרך כהנחתי למעלה ששעה הבית שסמקו פחות פשו' קפוצה מעט וכמים נגרים נמורה מועטי' והם היינו אמרים שחמטין מטער בכל שכו' אפילו אדם כדעת הרשב"ד בספר בעלי כנסת' והרשב"א כשפיר' המים לא היינו לריכב' לא שאף' אם ילאו המים מן המקור בשעה שצילה טבור שהרי מקור שצנצנה מעין עיטם היו משבין לו ולא היו המים נפסקין וכרי הוא כמעין אף' אם עשאו' השבורן דכבי היא בתוכפתה (פ"ח) ההפך מלד המטין כל זמן שהם באין מהמת המטין הפ"פ שפוסקין וחוצין ומשבין כרי' סן כמעין פסקו מלהיות מושבין כרי' סן כמי המליה ומ"מ לרי' מקום אמה על אמה ברום שלש אמות כדי שיהיה כל גופו עולה בכן וכן אם היינו מפרשים כפירוש אחר שפירש"י ז"ל שצנצנה שצנצנה סיו מטבילין את הכלים שנעמלו ויהיה רחבה אמה ברום אמה אלא שהיה ארוכה ונשפכה לנחל קרון אחי שפיר' לפי פי' דבעי' לארוכהי' דשל פרקים יהיה לרחבה שכרי האמה היא אין לה גדוהי' וגם אין המים נחפזין בה דחמלין נימא' ולזה אין המים מססין אותה דלמחא' דלמחא' לא מטבלי' :

תשובה לא כי אלא מהארייחא בעינן מ' אלא לחד הטובל במי מקור דכתיב תניח (מגילה י"א) ורחץ את בשרו במים במי מקור כל בשרו מים שכל גופו עולה בכן וכמה בן אמה על אמה ברום שלש אמות ושערו חכמים מי מקור מ' אלא כנה' דרבו חללה בלרי' מי מקור ר"ל שהמקור שטובל בו לא יהיו שאובין שיביה עתה ויטבול אלה לרי' שיכיוו כגד מי מקור' שנקו' סם מהלייכן וזה מדכתיב' במים שפחתות הבית' כלומר המים המיוחדין ודרשו עוד מדכתיב' כל בשרו שיהיה כל גופו עולה בכן ר"ל בטל בכן מלשון חטלה באחד ומאה וזהו אמה על אמה ברום שלש אמות ר"ל שהמקור שיעבול בו האדם המחזיק כל גופו ושיהיה בטל במים שבו דהיינו אמה על אמה ברום שלש אמות לרי' שיהיה מלא מים כשיצא האדם לטבול לא שיהיה הוא מכוסה במים כהשפחה המים מהמת גופו וכל זה הוא מן התורה וחכמים שערו שאמה על אמה ברום שלש אמות הם מ' אלא ושק' שער מי מקור לכל ההמונות שיהיו לו ר"ל שהמקור שהוא מוחת ההמונה לרי' שיהיה מלא ושאר החמונות כל שיהיו בו מ' אלא די כל שהטובל יתכסה בו כלו בנת אמה וכן פירש' רש"י ז"ל זה צריך ערבי' פסחים (קט"ו) וז"ל הם במים במי מקור מים המיוחדים שנקו' מחללה מעלמן מדלח' כתיב במים למעוטי מים שאובין דאזיל השתא ומיימי' וטביל כל בשרו מדלח' כתיב בשרו שכל גופו עולה בכן בטל בכן מים שכל גופו מכוסה בכן דהיינו אמה על אמה ברום שלש אמות לרי' שיהיה הכלי מלא מים שיעבול בו האד' עכ"ל וכרי הוא מבואר כמו שכתבתי' ואמת שאין מ' אלא כתיב בחורה ולא שלש אמות אלא שקך למדו חכמים מפי השמועה שמה שכתו' בחורה את כל בשרו ר"ל כל גופו עולה בכן שהם אמה על אמה ברום שלש אמות כמו שלמדו מהלכה למשה מסיני שהאכילה הכתובה בחורה היא בכזית והאוכל ביום הכפורים בככותבת וכמו שלמדו מפי השמועה חכמים ז"ל דמלחכה' שהחברה תורה בשבת הם הצות מלחכות ארבעים חסר אמה ושער' כל אחד ואחד למיתה ולמלקות ולקרבן כמו שאמרו צפ"ק דערוכין (ד') שעורין תליין ומחליין הלכה למשה מסיני וכל הפסוק של ארץ חטה וגו' שדרשוהו כלו לשעורין אמרינן החס' דלמכתחא בעלמא הוא דהא לא כתיבי בכחא קרא' אלא הלכה ניבנה וקרה אשכחתי בעלמא דהא לא כתיבי משעתי קרא' אלא בשפחה דארץ ישראל והע"פ עונשין על השעורין ככרת ומיתה ומלקות וכן נמי אמרינן בפרק בהרא' דיומא (פ') שעורין של עובדין הלכה למשה מסיני והכי נמי אמרינן בהם (בערוכין ד') כהאי קרא' גופיה גבי תלייה דשערו דמדלחתייהא איכא תלייה בשערו כמו בצערו ביון דלשערו אהיה מכשרו במים שלא יהיה דבר חולץ' בין בשרו למים כי דרשינן נמי מאה בשרו הטפל' לצערו דהיינו שערו לעשותו כשברו ילפינן ליה ולהא' לא איצטריך כללחא' וכי איצטריך' לרובו ולמעוטי' ולמקפיד' ושאינו מקפיד וגזרו וכו' כלומר שלמדו מהלכה דהלייה שאברהם תורה היינו ברובו ובמקפיד' ובאו' הבמים וגזרו אחר' קן במעוטי' המקפיד' וברובו שאינו מקפיד' וזהו דרשב"א וכו' כתב' רש"י ז"ל בפירוש' בשער המים וז"ל ואפי' אדם קטן שכל גופו עולה בשפחה מכן לא יטבול בשפחה מהרבעי' אלא שקך קבלו מסיני מים שכל גופו של אדם ציטוני' עולה והש"י' הכר קרובו פסול שכל ששערו חכמים כך הוא בהרבעים אלא הוא טובל וכו' גמלינו למדין דארבעים אמה דבר הורה וזהו תימא' מדרבנן וקראי' אשכחתי בן אלה דלחתייהא ממש הוא דתניא בחוספחה העמא' ביר' לעבול ספק טבול ספק לא טבול ואפי' טבול ספק יש בו מ' אלא ספק אין' בו שני מקוואות אחר' יש בו מ' אלא ואחד אין' בו טבול באחד מהן וחיינו יודע בתי' זה טבול ספק עמא' אלא מדכפקו עמא' שנוע מיהו דלחתייהא בן עכ"ל' ואני מלחתי' מפניה מפורשת צפ"ו דמקוואות ספק שיהי' כשפורת' הגוד' ספק תינה' כשפורת' הגוד' פפולה מפני שהיא מן התורה' ומה שהמרת' בזה' שאע"פ' ששערו מדברי' כופרים ביון שעקב העבילה מן התורה ספק שערו להחמיר' אבל כרת לא שמענו אמת הוא שאין כרת כשפקו' אבל בודאי יש בו כרת' שהשעור' מדברי' כופרים קבלה גמורה היא שקבלו בפירוש' המלטה שאין שעורה מבואר בחורה ולא גזרה של דבריהם אבל שאובה שהיא מדבריהם שגזרו בה' אע"פ' שהטבילה עלמה מן התורה ספק' טבור כדחגן (צפ"ד הערות) אלו ספקו' ששערו חכמים ספק מים שאובין למקור וכתי' גמי' הן צפ"ב דמקוואות אלא שארבעים אמה של מקור לעבילה אדם נוף חורה הוא' ומה שאמרו חכמים דרביעי' הוא מקור מן החורה לעבילה ולא בעינן כללים אלא שיהיו בו מים כדי שיהיו טבולים

תשובה כרייתא היא שיהיה בתוכפתה דמקוואות (פ"ה) ויהיה שיהיה על ההיא דמקור שיש בו מ' אלא מכוונות דפליגי רבי יודנה ורבנן דאם היו רגליו של ראשון נוגעות במים וקתני' עלה הטביל בו יורה גדולה כרי' זו עמא' מפני שהמים מקלחין ביד הוא עשה מורידה לתוך פיה והופכה ומטבילה ומעלה דרך שוליה הקופץ למקור הרי זה מנוול הסובל פעמים במקור כדי זה מנונה והאומר לחבירו כבוש ידך עלי במקור כדי זה מנונה ר"י אומר כובש ידיו עליו עד שחלא' נפשו ע"כ בתוספתא' ולזה הבין בטל הארבע' עורים דלמקור מלמלם קאי' כמ"ש בספ' יורה דעה ואין לי ספק הכוא רק הכחש חסידה' אפרים נר"ו כחז' לי לשונו והוא זה הקופץ במקור המקור מלמלם קאי' כי המים נהיין לתוך ונמלא' טובל במקור חסר וכן הטובל פעמים במקור מלמלם שמה שפיעט' ראשונה לא טבול טבול על סמך השניה ובמה הארו המים אבל כשהיינו טובל אלא פעם אחת נזהר לטבול כהגון ואף' אם ילאו המים מן המקור מחוצרין למים שבמקור בשעה שצילה עכ"ל' ומלח' לי בחור דבריו כי הקופץ במקור המלמלם ר"ל שאין בו אלא ארבעים סהה מכוונות אבל חללו גדול ומחזיק עוד כל גוף האדם ולא יותר והמים נחזין לתוך מכת' הקפילה ערס שיחכמה במים כל גופו אמלא' בטבול במקור חסר ומפני שאינו ידאי' וגם דתי' הוא איכו' הוא חזי ומרגיש הוא מנונה לבר' דלמח' מתרמי' ולא ארבעים וכן הטובל פעמים במקור זה שמה שצבילה ראשונה לא טבול כהגון על סמך השניה ר"ל שלא נחכמה כל גופו וממלא' חכמים ר"ל שצבילה הראשונה לפי שכיון שהוא מלמלם גם בהללו שאינו מליל רק מ' אמה והגוף שמה שפיעט' שנחכמה גופו ילאו המים מן המקור מהמת שפיעט' ונמלא' בטבילה שניה המקור חסר אלא שהוא חספה בטבול אבל כשהיינו טובל אלא פעם אחת נזהר לטבול דעתו על שניה ומכסה כל גופו ואף' אם ילאו לפעמים מן המקור מעט מן המים מהמת חנועיהם בשעה שמתכסה כל גופו כיון שהמקור מלמלם שאינו מליל כי אם מים מלמלמים וגוף האדם מ"מ בטבילה כשרה היא שרי' ביון שהוא טובל בנתה ולא בקפילה סככות כל גופו במים קודם ללייחה המים קדימת סבה וגם קדימה זמיתה כי כל תמונה היא בזמן ולזה אמר שאף' אם ילאו המים מן המקור בשעה שצבילה מהוצרין הם בשעה שצבילה והרי הם כגל המקור שלא חלג' ועדיין מחובר' למקור זה נראה לפרש' בדעת' זה המחבר שפירשה' לז' במקור מלמלם והע"פ שאפשר' לפרש' דבריו בפנים אמרים זה נכלל לומר יותר נכון אם נדקדק במלות הבאות בלבונו אמנם נראה ש"הר"ס ז"ל לא פירש' לז' במקור מלמלם שהבית רישא' דטביל בו יורה גדולה וכו' צפ"ב מהלכות מקוואות גבי מקור מלמלם ופירשה' מפני חסרון המים והיפה דהקופץ למקור וכו' הבית צפ' ראשון גבי כונה לעבילה ונראה שדקדק זה מדקתני' בחוספחה ברישא' הטביל בו משמע דקאי' המקור מלמלם דכלוק מיינה ובהא' דהקופץ קתני' הקופץ למקור ולא קתני' הקופץ בו משמע דכל מקור קאמר ונראה' ששבין סרב' ז"ל בפירוש' לפי שהקופץ למקור' אף' אם מחכוין לטבול הרואי' סבורין שאינו מהכוין אלא להקך וכן הטובל פעמי' כיון שטובל כראוי' למח' חזר וטובל יחשבו שאינו טובל אלא' לסקר' ואם יגע בהרומה וקדשים יהיו סבורין דלא נפי' טורח' א' זה נכלל לומר דעתה הרמב"ם ז"ל :

רצג רצד כסכה שמן התורה שער מקור דרביעי' סגי' והוא שיהיה כל גוף הטובל עולה בכן אבל חכמים שערו שער אחד לכל הסובלים ולקחו שער אדם ציטוני' דהיינו אמה על אמה ברום שלש אמות

[א' ב"י י"ד-ט"ו ר"א (ד' ק"א ע"ה) כד"ה מקור וכו' ופי' כפ"ך שם סי' קמ"א סק"פ :

בנת

בנת

שאלות ותשובות ריב"ש סימן רצה רצו

ובערוכס וכ"ש לדעת החוספית שאמרו דארבו של ארס יותר מנ' אמות כי
 שלא יטעם במקוה אלא שכיפק ראשו בשעת טבילה והאמריקן בחרגים אסתו
 גבי בני המקוה אלטלוג על חלת אמין החוכי הראש היו בשנתו ואם תאמר
 שבזמן הזה נכפפה קומתו מפני אשתתו ואין לו כשעורן של ראשונים
 כשנישנית מתניתין דמקולות בזמן שהיה נשנית כמתניתין דבזמן ומתניתין
 דכפרק מי שהוליוהו וכמה משניות דבמסכת בבא בתרא בענין סולוק היוק
 רחיה שהצריכו ארבע אמות כדי שלא ילין ויראה בהגבהה מועטת וכן בריתא
 דשעור מקוה דכתורת כמים אף כי בזמן הזה אפי' דוחה ששעורו של ארס
 ביטוי נרדף לשמות עשרים אמה לא כמו ששערת אמה למחליטת אבל אומר
 לך בבדיחותא ששנת ההתחלפות שביני לביך בזה הוא שכל אחד בעצמו עמד
 ופירוש עקרה של משנה מצוהר הוא כי בהיות המקוה השלוח מן האד הגס
 נחצרו המקולות של מים הכשרים והיו ארבעים אמה ואח"כ באו המים
 השלוחים והכוסו בהן והוכשרו ואף אם אפשר שנתפרטו המים השלוחים עם
 העשרים שאין שגדס ערס שיתפרטו בהם העשרים שאין האמרים הכשרים
 הגס הולכין להקל בשפק שאוכה וגם שאין המים שאיבין פוסלין מן האד
 וכשנתפרטו כשרים כשרים השוכין להם נלמדו והוכשרו השלוחים ולא
 הטובלין נטרו והמקולות כשרים ר"ל שהם כשרים שאף מי המקוה
 השלוח הוכשרו וכל שיוסיפו בו מים כשרים כשעור כשר טובלין בו וכן
 האחרים או ששקרים לעבול בהן יחד ג' אגשים כמשפט הראשון אבל אם
 השלוח באמצע לא נחצרו הכשרים זה עם זה אלא השלוח נחצר עם כל
 אחד מהם ולזה לא עלתה טבילה לשום אחד מהם והמקולות לא הוכשרו כי
 השלוח לא הוכשר בהשקתו כיון שלא נחצרו הכשרים שהשלוח הפסיקן אמנם
 הכשרים לא נפסלו בשלוחים המתפרטים בהן לפי שאין השלוח פוסלת מן
 האד [ב] ונשאר המקולות כשהיו זה נראה לפי ענין המשנה ולפי מה שכתב
 הרמב"ם ז"ל בהלכות מקולות ואין לי פירוש מקולות לא מן הר"ם ז"ל ולא
 מרבינו שמעון ז"ל לעיני טו וכתבתי מה שג"ל גאס יצחק ב"ר ששת זל"ה :

רצו שרמאנקה לנבון ר"י יצחק י"א בן החכם היר משה ב"ב טרי

יפה עוף ומרש מעיד על הפרש עמה כטוב וטובי אל בניו מלך טולדתי
 הגיעני כהנך השלוח אלי מאז ואשמח בו ואגיל כאיש אשר מצא כלי זהב
 אצטדה ומידי פנעה עניני כי רחמיך שאל בענין ובהלכה יו"ה אהך את הכרעה :

שאלת עוף שנשטר עצם הקולית ונפרש הבשר סעל השבר אבל לא יצא העצם לחוץ כי העור לכדו היה חופה אותו

ולכאורה היה נראה להתיר מהא דתניא בפרק המקשה בנסרא (ע"ו):
 נשבר העצם ויצא לחוץ וכו' דמשמע דלא אשכח מקום לשרוף אלא
 היבא שיצא ואפשר דיש לומר דהא דקתני בברייתא ויצא לחוץ
 לאשמועינן חדושה ובה דהתירא דאפילו יצא לחוץ היבא שהרוב
 בכוסה בשרה וגם כי העור מצטרף עם הבשר ולפרש סתניתין דלא
 הזכיר בה יצא ואף כי כתוב בשם הרשב"א ז"ל דעור העוף אינו מנין
 אפשר לומר דהיינו היבא דיצא העצם לחוץ שנתקלקל סתמת האויר
 אבל היבא שלא יצא כלל מנין וכשרה :

תשובה לפי מה שנתראה מפרש"י ז"ל דברייתא דקתני נשבר העצם ויאל לחוץ פירושה דמתניתין היא ומתניתין נמי ביאל לחוץ היא

ורוב בשר קיים דקתני בה היינו עור ובשר חופין את רובו דקתני בברייתא
 הדבר ברוב דכלא יאל לחוץ כשרה ולא בעינן עור ובשר אלא אפילו עור לבדו
 מזיל דהא לא יאל לחוץ ואפילו בבהמה וכ"ש בעוף דכיון דלא חנן האורח
 בלא יאל חוץ לנו להוסיף על העורפות אלא מה שמתו חכמים אבל הרשב"א ז"ל
 כתב בשם רבו רבו רבינו יונה ז"ל דמתניתין בלא יאל לחוץ ומשום הכי בני
 ברוב בשר קיים כלומר שאינו נעל ואע"ג דאינו חופה רוב עכו של עצם
 ולא רוב הקיפו כשרה אבל ברייתא בשילא לחוץ ומשום הכי בעינן עור ובשר
 חופין את רובו ולדבריו גם כן כל שלא נעל רוב הכשר אע"פ שאין הכשר
 כשאר חופה את העצם כשרה כיון שלא יאל העצם לחוץ כגון שהעור חופה
 אותו דאי חוץ חופה אותו ולא בשר הכי הוא כיאל לחוץ שהרי הוא מעלה
 לאויר וא"כ אף לפי פי' זה עור מזיל ואפילו בבהמה כל שלא יאל לחוץ אלא
 שרדף שרוב הכשר לא יהיה נעל ואע"פ שאינו חופה הסבירה אבל אם נעל
 הכשר אין העור מזיל בשלא יאל לחוץ ואפילו בשוף שעורו הוא ככשר
 וכדאמרינן בגמ' (ע"ט) בר גזאלא דרכין שאני ופירש"י ז"ל דהוא הדין לכל
 עוף שלפי שעור העופות כך הכי הוא ככשר מ"מ כל שנטל מן הכשר עד
 ששם העור והכשר כגשאל אינו כי אם משוט כשר ערפה שהרי אין כאן רוב
 בשר ואף אם נחשוב העור ככשר - אבל העקר נראה לי כפירוש רש"י ז"ל [ג]
 דהא ליישנא קמא דגמרא דעור הכי הוא ככשר והעור לבדו מזיל ביאל לחוץ
 בחופה את רובו ולא קפדין בכשר כלל בין נעל בין לא יעיל אם כן על
 כרחין להבוא לישנא ברייתא פירושה דמתניתין היא דהא לא אפשר למימר
 דמתמיד עפי' בלא יאל לחוץ והעור חופה אותו לומר שאם יעיל רוב בשר
 חסיה ערפה מה שאין כן ביאל וביון דלהבוא לישנא ברייתא פירושה דמתני'
 בלישנא בתרא נמי הכי הוא דלא יאשוין סך פלוגתא בינייהו כיון דלא מפרש
 הכי בהדיא בגמרא ואם כן כל שלא יאל לחוץ אפילו אינו מנין עליו אלא
 העור הוא לבדו מזיל ואפ"י בבהמה וא"ל לומר בשוף - ומה שכתב הרשב"א
 ז"ל כשפר תורת הבית דעור לבדו אינו מזיל ואפילו של עוף היינו דוקא
 ביאל לחוץ ולומר כי מה שאמרו בגמרא שאני בר גזאלא דרכין היינו לומר
 שצנעו

בנה אמת לפי מה שהיה כלי אלא שנארו חכמים שאין לפתוח מרביעית אפי'
 למחטין ולגורות הקטנים משום דפתוח מרביעית לא יפול בו לשון מקוה
 כיון דלא חשיבי וגם זה באור חכמים אלא שהוא כגוף תורה שכן למדו מפי
 השמועה כמו שנבארים כל התורה ע"פ קבלתם כמ"ס נפ"ב דיבמות (כ"א)
 גבי שניות דלתיין מדכתיב ושמתם את משמרתו עשו משמרת למשמרתו
 ובארו חכמים ז"ל כי זו המלה באה לאסור שניות לעריות ושבת לשבת אמר
 ליה רבא לר"י הא דאורי"י היא אמר ליה דאורי"י ופירשהו רבנן כל ההוא' כלה
 נמי רבנן פירשוהו [אלא מדרבנן] וקרא אכמכתא בעלמא - הנה כאן מצוהר
 ששניות הם דרבנן מפני שדרשה זו של עשו משמרת למשמרתו היא אכמכתא
 בעלמא אבל אם היה כחוב בתורה בפירוש עשו משמרת למשמרתו היינו
 דאורייתא ולא דרבנן ורביעית זו של כלים שאמרו הוא שפסלו חכמים וגזרו
 שאף כלי' הקטנים יהיו לריבין מקוה של ארבעי' אמה שלחן חתולק בעבילה -
 וכן הם דברי רש"י ז"ל בפ"ק דפסחים (י"ז) גבי משקה בית מעבתיא דחניא
 בתם רבי שמעון אומר בכלים טמאים בקרקע טהורין וכחך רש"י ז"ל ח"ל
 בקרקע טהורין ולקמי' מתרגס לה חמים ודאיכא רביעית דאיכא תורת מקוה
 טלה למחטין ולגורות דמדאורייתא לא מקבלי טומאה דכתיב מקוה מים
 יטיה טהור ורביעית הוא מקוה מדאורייתא דכי כתיבי ארבעים אמה בלחם
 הוא דכתיבי כדנפקא לן מאת כל בשרו מים שכל גופו עולה בהן אבל בכלים
 קטנים כדי שיתכנסו במים כארס ובלייר מרביעית גמרא גמירי דלא חשיב
 למחוי מקוה וכיון דבעלמא מדאורייתא לא מטמי ורבנן הוא דבעלו רביעית
 דמקוה שלא יטבילו כלים בפחות מארבעים אמה כדאמרינן בגזיר בפ"ג מיזין
 (ל"ח) עשר רביעיות הן ופרכין הן איכא רביעית דמקוה ומשנין בר
 מהכא דבעלו רבנן וחניא נמי (הוספתא פרק ראשון דמקולות ה"ו) כל
 שארם טובל בו ידים וכלי' טובלין בו וגזרו טומאה אף על המשקין שיקרקע
 כל כמה דהוי בלייר מארבעים אמה והכא גבי כי מעבתיא אוקמיה דאורייתא
 וטהורין ע"כ וכו' זה מצוהר ה' ומ"ס השך מקולי' ז"ל דמ' אמה דרבנן בכלים
 נמי קאמר וחדע לך דהא מעין מעבר בכל דהו בכלים הוא לפי דבריו שכתב
 בסמוך דארס אפילו במעין צמי מ' אמה וא"כ כי קאמר והמקוה צמי' אמה
 בכלים נמי קאמר ובהנהו מפרש דהוי מדרבנן ומיהו ככר כחבתי למעלה
 דהראש"ד והרשב"א ז"ל סוכרין דמעין מעבר בכל שהו אפי' בארס כל שיחכס'
 כל גופו בהן ככה אמת ותתמתי שמי יצחק ב"ר ששת זל"ה :

רצה מיורקה לחכם אנויראל אפרים טרי

אמת וייליב כי החבר הגבון ה"ר משה גבאי י"א שאלני בענין המקוה

הוא וכי הייתי ערוה הרבה להשיב בעניינים אחרים נשאלין בענין
 זהלכה למעשה בדברים חמורים לא יכולתי להשיב אליו עד עתה וגם עתה
 אין הפנאי מסכים להחריך ולהשיב על כל הפרטים באו ככתבך אבל לויתי
 להעתיק הקונדרס שלחתי לרמוז ואשלחתי לך ומכללו תראה דעתי בכל הדברי'
 שכתבו ככתבך אחרי קראך בלו בעיוןך ואם איננו השוכה לכתבך על ראשון
 ראשון ועל אחרון אחרון ותראה כי הסכמתי עמך בעקר הדברי' ולפי דעתי כי
 הוא נמנע למים שילאו מן המקו' אל שטה שיה וישארו שם בגובה קליפת השום
 שהוא ערוה מקוה מלמעלה אם לא בהיות שם מקוה אחר שיחצרו המקולות
 ויעלו המים למעלה כותל המפסיק בין מקוה למקוה אבל שיארו בשעה
 סביב למקוה מצלי שיהיה שם דבר מעכבם זה נמנע לפי דעתי שהרי אי
 אפשר לנמנע שלא ירדו המים לאיזה דהא לא המקוה אם להפך הגד הוא
 כי המים נגרים צמוד מועט ולזה כחבתי כי בהיותם נגרים לגד המקוה
 טובלין בו ואם להפך הגד הוא אין טובלין בו ואין ביניהם דהאמעני :

אשר שאלת בהיה מתניתין דפ"ו דמקולות שלם מקולות בזה עשרים ובה עשרים ובה עשרים אמה מים שאובין וכו' מדעתי פירושה

מצוהר שהמקולות אינם קטני השער בכללם כמו עוקת המערה המוכר בפ'
 המוכר וכמו עוקת המוכר בפרק כילד משתחפין (פ"ח) במתניתין ובגמרא
 אלא כל אחד מכיל אמה על אמה ברוב שלם אמת אלא ששני הכותלים
 המפסיקין ביניהם נמוכות מעט כמו סתל המקוה שנפדן בענין שכשיחצרו
 המים מחמת הטובלין יעלו על הכותלים כשעור ערוה מקולות או יותר
 ויחצרו מימי המקולות אלו באלו ולא יאלו חוץ למקולות וכמו שפירשת
 אתה בלשון האמלטי או כדרך הפירוש האחרון שפירשת שגם הכותלים
 המפסיקין גבוהות שלם אלא שהאמרים גבוהים מעט יותר משלם ומה
 שנפלה בעיניך אין יחצרו המים עשרים אמה בעד אמה אחד הטובל בעיני
 לא יפלא שהרי אורך הארס הבינוני שלם אמת מלבד פשוט ידים ורגלים
 שרדף עוד אמה כדחיתא בפרק מי שהוליוהו (מ"ח) וכן בילמדנו (בפרשת
 פסח אעשר) אמרו לו לאיוב כלום יש לך עליה אלא שלם אמת משעת מיתקך
 וה"ה אמרת אם עלי אדמתי חזק וכן במשנת טובין שבפרק המוכר פירות
 (ק'): אמרו הטובין ארכן ארבע אמות רחבן ששה ורומן שבעה אלא שיש לסלק
 מעט לפיכך דפני הארון משני לדין ושיכנס ברוחבן וכן באלה הדברים רבה
 אמר רבי שמעון בן לוי מנוול היה עוב מלך הבשן אע"פ שהיה גבור שהיה
 ארכו חשע אמות ורחבו ארבע אמות הכי רחבו קרוב למחליה ארכו שאין
 בדיוח בני ארס כן ארכו של אדם שלם אמת ורחבו אמה שלים ארכו ועוב
 לא היה קן וכו' אלא שרדף לומר ברחבו שחבר מאמה מעט דהא אמרינן
 (סוכה ז'): דנברא באמתא יתיב אפילו עם מלבושיו ואם כן איך תפלה אם
 מתחיק גופו מחליית שעורו של מקוה וגם שחוטט המים מטייעת בחפיתתם
 [ח] ע"י ב"י וי"ד ספ"י ר"א כרס כחוב כהנסות מש"ס : [ג] ב"י ע"י ר"י (ר"ק פ"א ע"א) נכדים
 שלם וכו' : [ג] ב"י וי"ד ס"י ג"ס כרס ודעת רש"י :

שאלות ותשובות ריב"ש סימן רצ"ו - ש

פב

שלא תתעבר כ"ש שנגרשה שינחה חוץ ג' חדשים שאין עושין אותה על העבר מפני שלא המחילה אף שהרי יש לסמוך דאשה מזנה מתהפכה ואף לדעת הפוסקים לאנוסה ומפוחה לאסור י"ל שגדון זה אין עושין שהרי על כרחין קי"ל כרבי יוסי בטעמיה דאשה מזנה מתהפכה שלא תתעבר דאם שמואל קאי כותיה דהא אלא שהם אומרים דשמואל ס"ל דכיון שאסרו חכמים בכל הנשים להרש ולישא חוץ בגפה הדשים הפילו כאלוהים וקמיה ואותן שאין בן חמש עובר דגזרינן כהו אמו חידך ס"ה דגזרינן בזנות וכיון שכן אפשר לומר דכל שידענו שינחה הוא שנאסור לה משום גזרה ליראם ולישא שהוא דבר הנעשה בפרכוס אבל בגרשה לא אסרו עליה הזנות משום גזרה דכיון שאין הזנות נעשה בפרכוס לא גזרו בו וטוד שאיך יגזרו חכמים לאסור משום גזרת הבנה בדבר שהוא כבר אסור מדבריהם מלך עלמו שהרי אפי' יחוד דפנויה בית דינו של דוד גזרו וכו' שביאחה אסורה אל"ל לדעת הרמב"ם ז"ל שגראה דעתו (כפ"ה מהלכות אישות) שכל ציאה פנויה דרך זנות אסורה מן התורה בלאו דלא חסיה קדשה ולכן גראה לי ברור שלא גזרו חכמים על הזנות משום הבנה והא בזה להענישם בענישו אותם משום הזנות עליו ב[א] אלא שכבר סודגלו בו ונעשה להם כהאר ולא ישמעו בזה לקול מוכיח: אבל הראיה שהבנת ממה שכח הרמב"ם ז"ל זינחה סיבמה מותרת ליבם ראה חוץ ראה מיבם אינה ראה כלל שהוא לא דבר כלל בדין הבנה הא לדין להמתין אם לאו אלא לומר שאין הזנות אסרת סיבמה ליבם כשינחה בעודה שומרת יבם אפי' שהזנת אסרת אשה לבטלה דלית הלכתא כרז המנונה דאמר שומרת יבם שינחה אסורה ליבמה כדאיתא בפ' סיה מציא במהכת סוטה (י"ח:) דיבם אין דינו כבעל לענין זה דהא אפילו שומרת יבם שנתקדשה מותרת לחזור ליבם לאחר גרושי שני ובשומרת יבם שנשאת לאחר הוא שאסרו לחזור ליבם דגזרו בה משום דמיחלפה באשה שהלך בעלה למדינה סיים כמו שמואר זה בפרק האשה רבה (ל"ב:) והן הן דברי הרמב"ם ז"ל (כפ"ה מהלכות יבום וחליצה) אבל אם לריבם להמתין שלשה חדשים אם לא נזהר לא דבר הרמב"ם ז"ל בפרק שהוא נאום דורש שלומך נאמן. הכתוב יצחק ב"ר ששת זל"ה:

רצ"ו. לטוקדמי קהל מורבירי י"א

שאלתם: שתי כתות באו לדין האחת מורשה הבא בהרשאה מסדר מענותיו בכתב ומבקש לפניכם לעשות לו דין באותם המענות והכת האחרת ששיבה ואומרת שאין לדיינים לקבל שום מענות בכתב:

תשובה: כדן מפיכה זאה הכת האומרת שאין לקבל שום מענות בכתב לפי שאין להערים את הכתובת לקחת טופס מעטת הכתובת ולהשיב עליהן מתוך הכתובת ולעשות כוללות תנאי ונס' שיש לדיינים לשמוע מענות הכתובת מפיהם שמה מתוך דבריהם ילמדו ויבינו מי מהם טוען באלמת ולא שיבחו בטענות מסודרות מפי אחר כאשר נודא מלכו ליפוח טענות של פקר. בחקון הלשון אלא ישמעו הדיינים מענות הכתובת וטענות הכתובת מפיהם וילוו לסופר הדיינים שישים טענותיהם בכתב כפי אשר סדרו אותם מפיהם לפניו וזה למען לא יוכלו הכתובת לחזור בהם ממה שטענו בפניהם [ב].

רצ"ו עוד: שאלתם יורשי אלמנה באו לתבוע כתובת אבם לפניכם ואתם רוצים להגבות להם הכתובה מנכסי בעלה אבל אתם יראים שמא יצאו שמרי חובות קודמין לזמן הכתובה ויבואו לתבוע חובותיהם היום ומחר אם צריכין היורשים לתת להם ערבים מהך שתפרעו להם שמא יבזבזו היורשים הנכסי או הסעות וכשיבואו הבעלי חובות המוקדמין בזמן הכתובה לא ימצאו נכסים לנכות מהם:

תשובה: כדן חרותנו הן בעל חוב בחובו ולא אשה בכתובה לריבם לתת ערבים ממה שמנבין להם ב"ד אלא ב"ד יורדין לנכסי הגורו או הבעל ופורעין אותן מנכסיהם ואם יצאו בעלי חובות קודמין הרי הם פדעו לראשונים ממטלתים מה שגבו גבו ואפילו הם מואמרין בזמן שהרי אין קדימה במטלתין ואם הגבו להם קרקעות בשומא עדיין אל"ל לתת ערבים שהרי אם יצאו בעלי חובות קדומים הרי ימלאו קרקעות ביד חלו ויוכלו לערוף מהם ואם מכרו הבית דין הקרקעות לאחרים ופרעו לאשה בכתובה במעות מסך המכירה כשיבואו הקודמים הרי ימלאו גם כן קרקעות ביד הלקוחים ויערפו אותם מהם ואם יפסידו הלקוחים הם יחשו לעלמם שלא יקח קרקע המשוועד לנ"ח והאין האלמנה חייבת באחריות הקרקעו ללקוחות אלא אחיותן על נכסי יורשי הבעל כדאמר' בכתובות (ל"ז) אלמנה דבינא אחיותה חיתמי בי דינא דזבין אחיותה חיתמי שאם אי אשה אומר כן מי שאין לו ערבים לא יגבו לו חובו לעולם אלא חין לדין לתת ערבים כדן חרותנו [ד] ובחקי הטובדי כוכבים הוא שכתבו כן ולא כלורו לורם:

ש עוד: שאלתם שתי כתות ששמו מענות וערעורים שהיה להם זה לזה ביד שני אנשים הנקראים קומפרומישאריש שכל מה שיגזרו ויפסקו שיהיה עשוי ומקובל עליהם תוך זמן ידוע אחר הזמן באו ואפרו הקומפרומישאריש כבר פסקו הדין כך וכך וחתמו הם בעצמם באותו פסק שפסקו באה בת אחרת ואמרה שאותו פסק דין אינו שוה כלום לפי שהיה להם לפסוק הדין או הפשרה בפני עדים והם לא עשו כן אלא בינן לבין עצמם ושאלו הכת הזאת סמינה אותם בדבורם שאוסרים שפסקו תוך הזמן אחר שאין עדים שיעירו על כך:

שצטוף טור מלמך לבשר מה שאין כן בזהמה דבעינן בה טור משלים לבשר לשבדח דבר גזלה בעור מלמך לבשר הוא ואע"פ שהיה אפשר לומר דאע"פ גזלה דבר גזלה בעור מלמך לבשר הוא מ"מ בחר דמשני בגמרא בה גזלה דרכין שאני אמרינן שצורו כבשרו בכל ענין ובשוף אפי' שור לבדו מניל מ"מ דעת הרב ז"ל להחמיר במנהגו באסורין של תורה כיון שלא זכר בגמרא אלא בעור מלמך לבשר וזה מה שגראה לי נאום עלו בידודותיך דורש שלומך יצחק ב"ר ששת זל"ה:

רצ"ו שאמיבה לחכם רבי חיים בן ביבאם נר"ו

חרש: מלל ויסה עקף אשר הורס ואשר הוקף ומנפסה העניה לקף נאה דורש גלה מקיים מחיל בשנה ומסיים מאיר לארץ משקן לו נותן נשמה לעם עליה מהכתם ומחיים באלה משפתי הספודים יבב וכארי רבן מרבה בישיבה ועל יד קצן הוא הנכבה הנגון החכם סוק רבי חיים בן ביבאם ירי אלהיו עמו ינהו במעלי דק למען שמו ויטה את שלמו ארפת היקרה והחמודה מכל כבוד עבודה כלשם שבו ואורם פסדה הניעמתי אלוסי ומיודעי אלוש כערכי מה נמללו מליצויה לחכי ומה עלמו ראשי אמריך המה הטיבו רומי אלמו את ברכי ראשי' כרלוה הדך פניך נזוכר המונקף לשבעה שובע שמחמת כי ידעתי אורה חיים בשלם סוכך ומשונקף שלם אלה ואלה: ואלה לנה בעמק רפא"ל ובחיי דברייהא אלה עוסק והזמן שפך נוסר את כרמו טודר ונוצר ואלה יזיחו עוסק עורך מחזיק בדת תורה וטומך מגדלח חיינו פוסק יש לאל ידך שמאל דופה לרי המהלות ואלה חילן וימין מקרבת אוהבת את הרבנות ובעומק של הלכה לן ונשתי שלמות אלה זוכה הא להו והא לן הכי קרא שפך חיים כי מונקף מלא חיים ומחיהו זה פטמים את גופו חסדה מעבור בשלה ומחיהו בלור חרחה מעל שמים בלור החמה שנעמתי כי תלמוד ערוך מאמולו בפיך ועל ראשך עמרת וזה החנונה גדולה וסכריך ולשאלו ממני ומולמי לא היים נריך וכדבר המפורס' אין להאריך אבל אחרי: שכן גזרה נפשו ורנוק הקרה ואכני אשך אשיב נא למעך:

שאלת: זה שאמרו חז"ל (יבמות מ"ח:) האשה שנתרשה או נתאלמנה צריכה להמתין תשעים יום שלא תתארם ושלא תנשא ונתנו טעם (ס"ס מ"ב:) כדי להפריש בין זרע ראשון לזרע אחרון אם צריכה כמו כן להמתין ולהשמר מזנות עד תשלום התשעים יום או לא אלא ארוסין ונשואין וקא גזרו בהם חכמים אבל אם תזנה היא לא גזרו בה ואמרת שהוצרכת לשאלה זו לפי שאירע שם מעשה באשה שאמרו שיזנתה אחר הגרושין קודם שתשלים התשעים יום ושאלו את פך אם קונסין אותה ואל תבא אליה משום גזירת חכמים והשבת אתה שאין ב"ד נזקקין לה כשיזנתה לא לאסור ולא להתיר ולא להעניש שלא גזרו אלא בארוסין ונשואין וכן פסק הרמב"ם ז"ל זינתה אינה צריכה להמתין לפי שהיא שומרת עצמה שלא תתעבר ומכאן נראה לך שאם זינתה אחר הגרושין שהיא תשמור עצמה כמו כן שלא תתעבר ולא גזרו בזה חז"ל. ואמרת שכך ראת הלכה למעשה בטוליופוליה לפני הרב רבי יהודה בן הרא"ש ז"ל ורבנים אחרים גדולים בזמנו שהיה מעליסין עיניהם מן הענין ולא היו סדברים בו כלל באמרם שלא מצינו גזרת חז"ל בזה אלא בארוסין ונשואין ואמרת שהברך המשכילים היו חולקין עליך באמרם שכבר נתנו טעם כדי להפריש בין זרע ראשון לזרע אחרון וא"כ מה לי דרך ארוסין ונשואין מה לי דרך זנות ואתה אמרת שהפריש גדול יש בדבר והראיה שהיבמה שהיא באסור מפורש לאיש זר בתב הרמב"ם ז"ל זינתה היבמה מותרת ליבם ורצה חולקין רצה מיבם וזה לפי שהיא שומרת עצמה שלא תתעבר וכל שכן למגורשת שאין בה אסור מפורש שאנו יכולין לומר שתשמור עצמה ע"כ דברייך. ובקשת להודיעך ידעתי ע"פ פסק הרמב"ם ז"ל כי על פיו אתם דנין משפטי התורה:

תשובה: כבר ידעת מה שחלקו בגמ' יבמות בשלפי פ' ד' אחין (ל"ה:) ר' יהודה ור' יוסי בלנוסה ומפוחה דרבי יוסי מתיר ליראם ולינשא מיד משום דאשה מזנה מתהפכה כדי שלא תתעבר ורבי יהודה חוסר משום דחומר לא נתהפכה יפה ונחלקו הרבאובים ז"ל בפסק ההלכה כי הרב אלפסי ז"ל והרמב"ם ז"ל פסקו כרבי יוסי כפי הכלל המבור בדינו דר' יהודה ורבי יוסי הלכה כר' יוסי ולפסק הזה נעו הרמב"ם והרשב"א ז"ל והרבה מן הגאונים ז"ל ומן האחרונים ז"ל והרש"ם ז"ל מכללם פסקו בלנוסה ומפוחה כרבי יהודה דאסור משום דמשמע מסוגיא דהא דשמואל בלישנא דהא סבירא ליה הכי דלא שרי אלא בזנות דקטנה משום דקטנה נופה כשמואלין גזרה ובזנות קטנה דלא שכיח לא גזרינן משמע הא בגדול' שכיח וגזרינן גדולה בזנות אעו גדולה כשמואלין אף אם נאמר דמשום היא גופא לא חסירה מבוס דמתהפכה כטעמיה דר' יוסי ויש לבעלי פסק זה לומר דשמואל סבירא ליה כרבי יוסי בגיורה ומשומרתה להחיר כדאיתא בהדיא בגמרא ובטעמיה דרבי יוסי משום דמתהפכה כיון דדעתה לאגיורי וכיון דשמעה ממרה דדעתיה לשחררה ולא חיים לשמח לא נתהפכה יפה וכבר לה כרבי יהודה בלנוסה ומפוחה בת ישראל לאסור ולאו מטעמיה דרבי יהודה חיים שמה לא נתהפכה יפה כדאיתא האם בהדיא ומשום הכי אסר בכלהו ושמואל לא חיים להכי אלא בלנוסה ומפוחה בת ישראל גדולה אסר משום גזרה דגדולה כשמואלין כיון דשכיח בה זנות ובגיורה ומשומרתה קסבר שמואל דליכא למגזר אעו בת ישראל כשמואלין או משום דגרות ושחרור לא שכיח או משום דלא מיחלפה בבת ישראל והפוסקים כר' יוסי בכלן סוברים שכיון שלא זכר בגמרא בפירוש שמואל סבר לה כרבי יוסי במדא ופליג עליה במדא חיה לן למימר דבכולהו סבירא ליה כרבי יוסי ולענין שחלקך ששאלת לפי פסק הרמב"ם ז"ל הדבר ברור שכיון שהפילו ידענו בברור שינחה אנו מחירין אותה לינשא לכחתי' מטעמיה דאשה מזנה מתהפכה

[ח] כ"י אה"פ רס"י י"א בסדרה ופ"ט רכ"ט: [ב] ע"י בלגני מנאליס ס"י י"ג סק"י: [ג] כ"י מ"מ ס"י י"ג ממ"ו כ"י ש"ע ס"ס ר"ע ס"ס ס"י י"ג אה"פ: [ד] ד"מ אה"פ ס"י ק' סוף אות י"א:

שארות ותשובות ריב"ש סימן שא שב

היה שתי הסברות כמו שכתבתי למעלה ולא הכריע ביניהם והיה דלתיאור
 דלתיאור ששני החומים בעתה להביא כל הבגדים החשובים היה לפי
 שהצדו שלם הדע שמין מה שעליה חולי החביתם והעלים אותן מהם חבל
 אם היו ידועים בעדים בענין שלא תוכל לכפור אין הפרש בין לובשת אותם
 או לא : וזה שאמרת שפעם אחת באת אחת לגבות כתובתה לפני
 מורינו הרב ר' נסים ז"ל ודן לישום לה בגדי שבת ולא בגדי חול אין למדין
 הלכה מפי מעשה ואלו היו שם תלמידי ודברים אחרים בנו או חולי גרושה
 היתה או שעשה דרך פשרה ועלה טובה מפני המוסר שבגדי חלמנותה
 שעשו לה הירשקן לכבוד כמה שלא יסומו אותן לה כי חלילה שנתלה בוקי
 סריקי במורינו ז"ל וכנגד כל המפרשים ז"ל גם מה שאמרת שבגדו זה
 התכשיטין הם שנתן הבעל לאשתו דרך מתנה דודאי הבעל שנתן לאשתו
 מתנה גמורה מתנה היא ואין שמיין לה שכ"כ בשם הגאונים ז"ל וא"כ בשתן
 נותן התכשיטין לכלה ומכריז ע"י שלוחו זאת התגורה נותן המתן לכלה והיא
 מקבלת אותם הרי קנאתם במשיכה ומפני מה לא תקנה אותם האשה ע"כ
 חורף דבריך - ואני אומר מה שכתבו בשם הגאונים ז"ל אמת הוא ומדעתי הוא
 מה שמאלת כחוב בעטור דבגרושה שאין שמיין מה שעליה דוקא מדעתה
 דנפשיה שמאלת אחרת נאה הימנה חבל אם סרחה עליו אדעתה דהכי לא חקני
 לה ועוד כתב דשדרו ממתיבתה דמתן דכתיב מתנה לאשתו בשעת נשואין
 תגרש לה לא אמרין כי חקני לה אדעת' לתיקם קמיה דאלא מפניה מתן
 דיהיב מתנה למתן דרחים ליה ערצא בעי למשקל מיניה דרחים ליה לעלם
 וה"ל דמתן דיהיב ליה מתנה לרחמים ופ"ל בניהון איכסא דדרא מתנה ה"ל
 לאו עעמא הוא ועוד כך עושים רבותיו ז"ל הרשונים וכל דיני דמתיבתה
 וכו' ע"כ בשמור וכל זה אמת ונכון חבל אין דבריהם חלא בטותן קרקע או
 מעות או חפצו שאר מטלטלין שאין לה מלבושין ולא תכשיטין ללבוש
 ולהתארות כהן ואין בכלל מה שעליה כהן אותן שכתבו לכתוב מתנה לחוד
 בשעת נשואין וזה נכונה בין בחלמות בין בגרושין כל שאינה מורדת בו
 דלא גרע מחוספה שחסיף לה בכחובתה כל שלא נהגו שלא לגזותה כדרך
 שנהגין בדלוגיה שאין מנבין אותה חבל החתן הנותן סבלנות תכשיטי
 כסף וזהב לכלה להתארות כהן : בין שנתן בשעת נשואין בין קודם לכן
 בעודה ארוסה אין זה מתנה גמורה וא"כ ששולח ומכריז זה נותן החתן
 לכלה אין סבונה למתנה גמורה דהא קי"ל (ב"ב קמ"ו) : דבין מת הוא בין
 מתה היא ואפילו הדר ביה חיבה מוהרי הדרי ואפילו חבל שם סעודת חתן
 כל שאינם של מאכל ומשחה והטעם הוא משום דלאו למתנה גמורה איכסון
 חלא להתארות כהן בין בעודה בבית אביה בין אחר שהבא לבית בעלה
 ובדבר של מאכל ומשחה דעתו הוא למתנה גמורה כל שלא תחזור בה היא
 וכן נראה מלשון הרמב"ם ז"ל (פ"ו מהלכות זכייה ומתנה) וז"ל ששולח סבלנות
 לבית חמו וכו' יחזרו הסבלנות כלם חוץ מן המאכל והמשחה וכן כלים
 וכו' חבל אם היו קיימין חוזר הכל וגובה אותן בג"ד שהדבר ידוע שלא שלחם
 חלא דרך נוי בלבד חזרה היא בו יחזור הכל ואפילו המאכל והמשחה טענת
 דמיו בזול וכו' שלא נתן לה מתנה זו חלא לדעתו שלא תחזור בו ע"כ - הגה
 נראה מבואר מדבריו ז"ל שהסבלנות שאין של מאכל ומשקה אינם מתנה
 חלא לנוי ושל מאכל ומשקה הם מתנה כל שלא תחזור בו וכל זה הוא מפני
 אחרון הדעת וכבר כתב זה הרב ז"ל ב"פ"ק זה המחבר בדיני האומנות -
 ואין לומר שזה הוא דוקא בעודה ארוסה ולא נחקיימו הסבואין חבל
 כשנתקיימו השואין משחה הרי נחקיימו המתנה למדין וכ"כ כשנתן בשעת
 נשואין או בחוף ימי חופה שאם כן היה לו לרב ז"ל לומר שלא שלח לה חלא
 פ"מ לסבונה ומדקאמר חלא דרך נוי בלבד נראה שאין כהן מתנה כלל ועוד
 שאם היה כהן מתנה היה לו לומר דאי הדר ביה חיבה לא הדרי ח"כ דלא
 אמרין הכי גבי חוספה לראב"ע (כתובות נ"ד) דהתם הוי חוספה שלא נתן
 לגבות עד לאחר מיתה או גרושין והוא מוחזק בו חבל בסבלנות אם היו
 לשם מתנה כלל היה לנו לומר דלא הדרי חי הדר ביה חיבה וכן כשנתן בשעת
 נשואין הדבר ידוע שאין עושין למתנה גמורה חלא להחזיקם ולהתארות כהן
 וגם לפעמים עושין כן לכבוד בעלמא ומי שאין לו נותן כלים שאולין ומחזירם
 לאחר הסבואין לבעליהם וגם לפעמים שולחין קודם ארושין שאין שם חלא
 שדוכין לבד ואמריים ומכריזין שנותן החתן לכלה וכו' ודאי קודם הארושין
 אין שם מתנה כלל ומתני' דסבלנות לבית חמו - תנן דמשמע שיש שם
 ארושין חלא לנוי הכי לא כלום הוא ואפילו חבל שם וכן כתבו ז"ל ואומדנא
 דמוכח הוא שאין נותנין לשום מתנה גמורה ומשולם לא שמעתי מי שפקפק
 בדבר לומר שלא יהיו שמיין תכשיטי זהב וכסף ואפי' צדושה ואפילו אותן
 החולקים על הרמב"ם ז"ל לומר דגרושה אין שמיין בין בגדי חול בין בגדי
 שבת לא חלקו עליו תכשיטי כסף זהב שהרי במתניתין דאחד המקדיש לא
 הוצירו חלא מיני מלבוש חמסם אם נחטו לה אחרים תכשיטין או מעות בשעת
 נשואין כמו שהיא נהוג בקלנה מקומות שהקרוצים לחתן או לכלה נותנין לה
 בשמתות וגיל איש חסם זהב ארעדה ונמיד עכשת עגיל חלו בודאי הם שלה
 שהרי למתנה גמורה נכתבו דקיי"ל (ב"ב נ"א) קנאתה והבעל אוכל פירות
 והוא להו כנכסי מלוג וא"כ בין בחלמות בין בגרושין אין שמיין אותן לה ג] :
שב ורענין חלוצה אם דינה בגרושה או כאלמנה לענין אם שפיין
 מה שעליה אם לאו בזה אמרתי שדינה כאלמנה ואתה
 אמרת בכתבך דכיון דאיהו מסיק לה בעל כרחיה דהא קי"ל (כתובות
 י"ג) דמעות יבום קודמת למעות חלוצה גם שהיא צריכה מסנו גם

תשובה האמנים הם הארביטור"ים והדיינים לומר כך וכך פסקנו להם
 זכינו ולזה חייבנו דלא גרעי משני עדים דעלמא אדרבה עדיפי
 מינייהו דבזמן שבעלי דין לפניו אפילו דיין אחד נאמן בשני עדים כדאמרינן
 בחוספתא דמליטא הדינא בפרקא בהרא דקדושין (ע"ד) בגמ' נאמן הדיין
 לומר לה זכיתי ולזה חייבתי כד"ל בזמן שבעלי דין לפניו חבל אין בעלי דין
 לפניו הכי הוא ח"י מכל האדם כלומר ולא הוי חלא כעד אחד ובכחן כנדון זה
 שהם שנים דודו צדור שהם נאמין א] שהרי הם שני עדים וכן נמי אמרין
 בפרקא בהרא דב"ב (קס"ה) : שנים שהספידו בפני בית דין זה והודו והספידו
 בשני בית דין זה יבא אחד מכל בית דין וצית דין וינטרפו לפי שכל אחד מן
 הדיינים מפייד על הפרות שנתקבל לפניו ואין בזה שום ספק וחמתה שמי
 יצחק בר רבי ששת זכ"ה :

שא ברצונת רחבם הדר יצחק בתשתר י"א

אלהים עמך גבור החיל ירום לרחמך ולנחמך ובהמיתך ישנה מאד
 סגיטני כהנך ורחימי דבריך על מה שכתבתי לאלה הכבוד דון
 שמואל בנכשת י"א בענין החליצה ששאל ממני להודיעו דעתו וק עשייתי
 ולא בדרך תשובה כי לא הבאת ראיית לדברי בלשון הוא רחמי לכל משיב רק
 שגליתי אליו דעתו בסדר ומה שנראה לי לכאורה ולא הייתי חושב שישפק
 אדם בזה עד שלא שייחתי אליו עופם ממה שכתבתי אליו חף אמנה יען לפי
 דעתי מה שכתבתי הוא פשוט מאד עודנו בין עיני ובתדומה לי שכתבתי
 דקיי"ל ברב (כתובות נ"ד) דאלמנה שמיין מה שעליה ואפי' בגדי חול חיה
 מוכרת מן הסוגיא דאי אמרת דלא פליגי רב ושמואל חלא בגדי מועד ושבת
 חבל בגדי חול אפילו רב מודה היכי אמרין דמתניתין דאחד המקדיש וכו'
 סמעיך וכו' בשמואל רהעא לימא דבגדי חול היא דמודה בכו רב חלא
 ודאי חף בגדי חול קאמר רב דשמיין לחלמנה וכן הוא מוסכם לכל המפרשים
 ז"ל שהרי בגרושה דאיכסו מסיק לה דאיח לן דאין שמיין דסבירא ליה לשמואל
 בחלמנה כסברה הרמב"ם ז"ל וברב אלפסי ז"ל יש מהם שאמרו דדוקא
 בגדי חול חבל מועד ושבת לא חיה נראה גם דעת הר"ם ז"ל שהרי כתב
 (בפ"א מהלכות מלה וטה) וז"ל אין בעל חוב גובה לא מכסות אשתו ובניו
 של לוח ולא מבגדים נכונין שנבען לשמן אע"פ שעדיין לא לבשו אותן ולא
 מטלטלים חרשים שלקחן לשמן חלא הרי חלו שלהם כד"ל בכלי החול חבל
 בגדי שבת ומועד גובה אותן ז"ל ח"כ ואין נריך לומר אם היה כהן טבעות
 וח"י זהב וכסף שהצל לצעל חובו ע"כ הנה שהרב ז"ל מפרש מתני' דאחד
 המקדיש שהוכחה כאן על פלוגתא דרב ושמואל דוקא בגדי חול שאין ב"ה
 גובה מתן לפי שקנאתן האשה כל שלא חלא מדעתו חבל בגדי מועד ושבת
 לא קנאתן האשה כלל ולא זיכה אותן לה ובעל חוב גובה מתן וסוף הדין
 ששמיין אותן לה אפי' בגרושה כיון שלא קנאתן כלל וסדיין של בעל הם עד
 שב"ה היה גובה מהם וילף לה הרב ז"ל לחלק בזה בין בגדי חול לבגדי
 שבת מן הירושלמי שהביא הרב אלפסי ז"ל בהלכות פ"ק דב"ק (י"א) גבי
 האין שחלקו מה שעליהן שמיין מה שעל בנייהם ובנותיהם של רגל ושל שבת שמיין עד
 כהן בהלכות הירושלמי הגזר הוא בפ"א של קדושין (הל' ד') וסכי גרסינן
 ההם דבי אחי חמיה העושה קטלא לבחו מציחין לאחמנע וחולקין רבי מתא
 חמר כלי רגל חולקין דלי שבת צריכה רבי חבין פשיטא ליה בין כלי רגל בין
 כלי שבת מציחין לאחמנע ע"כ דעת הרב ז"ל שלקח חולקין בגדי רגל ושבת לפי
 שלא זהו כהן האשה והבנים שאין האב מוכה אותן להם ב] ויש חולקין על
 הר"ם ז"ל בזה ואמרים שלא אמרו חלא בחתן שחלקו לפי שאין האמין
 גומרין ומצדק לבני אחיהם כלים חשובים בגדי שבת חלא כל זמן שלא חלקו
 חבל מה שהאם מוכה לאשתו ובניו מנכסיו אפילו כלי רגל וכלי שבת מוכה
 להם ובגרושה הכל שלה ואין שמיין וכל זה כתב הרשב"א ז"ל בהשוכה
 ובחודשיו ומדבריו כלם נלמוד דבאלמנה ששמיין אפילו בגדי חול שמיין לה - ומה
 שאמרת ודקדקת שלא אמרו שמיין כל בגדיה חלא שמיין מה שעליה לומר דכי
 אמרין שמיין בחלמנה היינו דוקא מה שעליה ממש שהיא לובשת בשעת פרשון
 ורצית להוכיח כן משודא דלתייה דרב אלישיב (ס"ה) זה דבר תימה שלא
 נשמע כמוהו ואין אפשר שלא זכחה בגדיים שלגזשה וזכחה בגדי' שמונחין
 בקופסא כלפי לייח ועוד דאי מודה רב בגדיים שאינה לובשת עכשיו לוקי
 מתני' דפרסין ככ"ג והיחא דומיה דסגולין שלקחן לשמן חבל פי' מה שעליה
 ר"ל מה שקנה לה הבעל להיות עליה כלומר ללבוש ולהתארות כהן לא מה
 שעליה עכשיו לבד - וכבר נשאל הרשב"א ז"ל על זה ולא כדבריך כי בזה לא
 נסתפק אדם בעולם חבל בגרושה שאין שמיין אם נאמר דוקא מה שעליה
 ממש בשעת גירושין או אפי' מלבושים אחרים של מועד ושל שבת שיש לה
 הרבה והשיב שהדברים ברורים שלא על הבגדים שהיא לובשת בלבד בשעת
 גרושין נאמר כן חלא אפילו על כל הבגדים שיש לה שזכחה בהם בפני בעלה
 ולא אמרו מה שעליה עכשיו חלא מה שקנה לה הבעל להיות עליה כלומר
 ללבוש ולהתארות כהן והביא ראיה מדשמואל דשמואל בחלמנה אין שמיין לא
 על בגדי - אמתחה בלבד אמר וכן דהא חלי טעמא במתניתין דאין אחד
 המקדיש וכו' ולא בלבע שבען לשמן וכו' כלומר אע"פ שעדיין לא פלו
 פליהן ולא נשתמשו כהן דמשעה שלבען לשמן או שלקחן לשמן זהו כהן
 וגרושה י"ל דברי הכל לדעת הרב אלפסי ז"ל בחלמנה לדברי שמואל כל זה
 כתב הרשב"א ז"ל בהשוכה ולפינן בגדי שבת בגרושה הכי רב ז"ל בהשוכה

[ח] כ"י ח"מ ס"י כ"ג ופי' כפ"ק ס"י ופי' לקמן (ס' ח"ד) : [ג] כ"י ח"מ ס"י כ"ג ופי' כה"מ ונכ"ס ס"י : [ד] כ"י ח"מ ס"י כ"ג ופי' כה"מ ונכ"ס ס"י ח"מ ס"י ופי' (ש"ל ס"י) ונכ"י ח"מ ס"י כ"ג ופי' כה"מ ונכ"ס ס"י ח"מ ס"י ופי' :

שאלות ותשובות ריב"ש סימן שה

עלה בידעו צנתי פרקי תקנות אלו שכל פטר וגם נט חשה לריך שיכתבו הסופר או הממונה תחתיו ואם כתבו אחר הכותב הוא העובר חייב בקנס ובנדוי אם לא ירצה הקהל אבל השטר או הגט כשר כל שנחתם ע"י אחרים ואין הגט פסול מפני שכתבו זה העובר על נדוי הקהל לפי שלא נהגו הרשעים לכתיבת הגט אלא לחתימתו זולתי הכותב או מי שהוא ככותב ענין מומר לע"ז או מחלל שבתות צפרהסיא - ועוד שזה אינו נדוי אלא אם לא ירצה הקהל ואולי ירצה הקהל ולא ירצהו שכן נראה מלשון הפרק שהוא או אולי כוונתם היתה בלשון שהוא שמיד יהיה מנוכח ויעמוד שנה נדויו אלא שאם ירצה הקהל יתירוכו בתוך הזמן וגם חשה לריך הסופר ליעול רשות מן המוקדמין ערס כתיבתו וגם להמתין מלכתבו ע"ז יום מיום שאלה האשה או שותה או מיום לואת הטעל לגרש וכו' אין שום עונש מקנס ממון ולא נדוי ולא בטול גט אלא שהסופר עושה שלא כהוגן שטובר על תקנת הקהל ומכל מקום נפקא מינה שבשעת הדוחק כגון שכתב מרע או במפרש ויולא צעירה ודומיהן. אפשר לו להקל משום ענוות ונשאר שטרות לריך שיסוי לתובים ומתומים מיד הסופר או הממונה במקומו ואחר עמו ואם לא כן יהיו בטלים וגם מוליא השטר נפרע עשרים זהובים קנס אבל אין קנס בזה הפרק לחותמים בזולת הסופר כל שטופס השטר נכתב מיד הסופר אבל לכותב טופס השטר יש קנס ונדוי מן הפרק הראשון המזכר למעלה זהו מה שג"ל בבאר שני פרקי תקנה זו לאור דורש שלומכס וגבון לעבודתכם יצחק בר רבי ששת זל"ה :

מיוקתה אר החבר הותיק רבי משה גבאי י"א

שה שאלת ראובן סבר לשמעון מורבטי"י אחר הנערך שמנה דינין לתתו לו בכל שנה ושנה ביום גועד בה בסך כמה דינין שנתן לו שמעון הנזכר הן בפחות או ביותר ומיחד לו ראובן הנזכר מכל סך ההלוואה קרקע מועבר משעבד אותו לו בסך ההוא אשר לזה כשהקרקע הוא משועבד לחק האלו"ב יתחייב סוכר המורבטי"י לתת לארון אלו"ב החק הנקרא לואישי"י ולפעמים כרי להנצל מלפרוע הטאישי"י הנזכר מתחבמים ליהודי לו ולשעבר לו בכל כך ההלוואה קרקע חפשי הנקרא ביניהם פראנק אלו"ב ואף כי לא יהיה שוה עשירית סך ההלוואה שלוח מסנו אך מצד אחר משתעבד עצמו ושאר נכסיו מקרקעי וממלמלי ואם אינם חפשים ואו לא יתחייב לפרוע סך הלוואישי"י וברוב הוא תנאי ביניהם שכל פעם שירצה הלויה להחזיר מעותיו למלוה הוא שמעון הנזכר שיתחייב זה שמעון לשוב ולסכור לראובן הנזכר אותן המורבטי"י ששכר לו הוא בתחלה באותו סך עצמו שקנאם הוא ממנו וברין הוא שיתחייב לשמעון בעת ההוא לפרוע חק הלוואישי"י כי גם הוא מוכר הוא לולי שעל תנאי זה מקבל עליו לשוב ולסכור מה שקנה שלא יגיעו לא נזק ולא הוצאות זולתי שיקבל המעות שנתן נקיים לידו בלא שום הפסד אבל ארון האלו"ב לא יגרע חקו ויקחהו פראובן וזה נקרא ביניהם פדיון והשטר הנעשה באלו התנאים הוא מבוטל שטר נרסיאה - יש שמתנים לפדות הך זמן ידוע ואם יעבור הזמן ההוא ישובו עולמית ויש שמתנים לפדות לעולם עד יש שהפדיון יתחייב להעשות בפעם אחת ויש מתחברים לקבל המעות בפעמים רבות כפי המותנה זהו תורף השי"ש לפי הנשמע המפורסם ביניהם - בענין זה השי"ש נסתפק לנו אם הוא דבר מותר לעשותו לכתהלה או יש בו קצת אסור משום רמזיו רבבית או הוא אבק רבית או באולי הוא רבית קצוצה היוצאה בדיינים דהלכה כרבי אלעזר והעין בזה בשני צדדין אם יש צד לדמותו למכר לבד או אם הוא הלוואה שאם הוא מכר גמור אין דרך שיוכל לבא לידי רבית קצוצה כאשר עשה המשנה ב' חלוקית בדבר בריש פרק איוהו נשך (ס'): אחת להלוואה ושנית למכר ומפרשינן בנמרא (ס"א): ע"כ רבית קצוצה מבאן ואילך אבק רבית עד כאן לשון שאלתך - ועוד הוספת לישא וליתן בכל הצדדין אם אפשר לדמותו למכר וכן אם אפשר לדמותו להלוואה והארכת להביא ראיות על כל דבר ודבר. ואם באהי לשנות טענותיך ככתבם וכלשונם ויושר דעתי על כל דבר ודבר. על ראשון ראשון ועל אחרון אחרון ירבה הטורח ויגדל יתר ורא יתבאר עיקר הדיון על סדרו אבק ראיתי לכתוב מה שג"ל בעיקר הדיון על הסדר ולפעמים ארמו קצת מה שכתבת אתה גם לפעמים אאריך לבאר סברות המפרשים ז"ל בראיותיהם ובפעמים ואם לא היה צריך לכתוב רק סברותיהם בקצרה אבל כאשר אמרת שאין בידך ספריהם ראיתי לבארם לך למען לא תהיה נבוך בהם :

תשובה כבר ידעת שהסכמת כל האחרונים ז"ל דמשכנתא בלא נכיתא כיו רבית קלוזה דקיי"ל (שם ס"ו). כרבינא דחשיב ואפיק פירי דלא כרבה בר רב הונא דלע"ג דעובדא דרבינא בזבני דאסמכתא כוס מדקאמר דלא כרבה בר רב הונא ורבי"ה לא חייבי אלא בזבני דאסמכתא מ"מ ה"ה משמע בגמרא דלוי בזבני דאסמכתא כיו רבית קלוזה כל שכן במשכנתא בלא נכיתא דהתם הלוואה וסכא זבני אלא שלפי שמלואו דרבינא גופיה אמר ברית פרקא (ס"ב). וכיו משכנתא בלא נכיתא דרבינא מוליאין מלוה למנוה ובדינו אין מחזיקין ממלואה ללוה דמשמע דס"ל דמשכנתא בלא נכיתא הוה אבק רבית לוח סוגרבו לחלק ביניהם דלרבינא יש משכנתא בלא נכיתא דכיו רבית קלוזה ויש שהיא אבק רבית וכו' יש מחלוקת בין המפרשים ז"ל כי יש מהם שטעו החלוק בין בית לשה וכתם דבבית כיו רבית קלוזה דומיה דהלוי ודור בחלרי בחלרי דקיימא לחגרה וגברה דעביד למיגר (שם ס"ד): משום דבבית לא שכיחי ציה תיוכי ואין צה הולאה ונשדה ונכרם דשכיחי ציה תיוכי ולפעמים הולאה יתירה על השנה כיו אבק רבית וגם נכיתא יש שחלקו בין בית לשה וכתם דבבית כיו אבק רבית ונשדה ובכרם מותר וזו היא סברת הרמב"ם ז"ל ולא חלקו בין מסלקי ללא מסלקי דדיון רבית גם רש"י ז"ל חלק בין משכנתא בית לשה והאחרונים ז"ל לא

לשון התורה ותנא דידן סבר דנדרים הלך אחר לשון בני אדם ומתרינין לא דבולי עלמא דנדרים הלך אחר לשון בני אדם ולא פליגי מר כאלתריה ומר כאלתריה דרבי יאשיה אפילו לללי קרו ליה ללי ולמבוסל קרו ליה מבוסל בעלמא דמשמע מהך סוגיא דנדרים הלך אחר לשון בני אדם ולא אחר לשון התורה ואפילו להקל דומיה דהתם דלפי לשון תורה יהיה אסור צללי ואע"פ כן הולכין אחר לשון בני אדם ומותר צללי ואין משגיחין ללשון תורה ובסוף פרק קונס יין (ס"ג) מדמינן שטרות לנדרים דחקי התם עד ראש אדר עד ראש אדר כרחשון וכו' ואמרינן בגמ' אלמא סתמא דאדר דקאמר ראשון הוא לימא מהני' ר' יהודה היה דחניא אדר ראשון כותב אדר ראשון אדר שני כותב סתם דברי ר' מ' רבי יהודה אומר אדר ראשון כותב סתם אדר שני כותב סתם חנין אמר חזיי וכו' דאלמא דינא דנדרים ודינא דשטרות אחד הם ללכת צהם אחר לשון בני אדם וכן דיון דשטרות וחזיון והסכמות כלשון בני אדם הם בכל מקום וכ"כ המפרשים ז"ל וכו' דאמרינן צפ' מי שמח (קמ"ג) גבי מאי דאצטרי' לן חי קרי אינשי למד ברא בני או לא ופשיטין ליה מדכתיב וצני פלוח אליאב וצני אינן עוריה היינו משום דלא בריר לן היכי קרו אינשי ומש"ס חזיון בחר לשון תורה אבל אי ליטנא דאינשי בריר לן הולכין אחר לשון בני אדם ואין למדין מלשון תורה ולא מלשון חכמים דלשון תורה לחוד ולשון חכמים לחוד ולשון בני אדם לחוד דלשון גט מיוחד הוא בלשון בני אדם לגטי נשים לבד ואין קורין לעולם לשאר שטרות ששם גט ולא לגט חשה בשם שטר וגם בלשון חכמים צרוב המקומות קורין כן זולתי במקומות מועטין ולכן נראה שבהסכמה זו לא היתה כוונתו אלא בשאר שטרות לא על גטי נשים - ועוד נראה כן לפי שאם הגט בכלל תקנה זו והיה לריך שיחתום הסופר בעד ואחר עמו הנה היה הגט פסול לדעת התוספות וקלה הפוסקים ז"ל שפסקו כשמואל דבאומר אמרו כשר ונחתם סופר ועד פסול כי היכי דלא ליפוק מיניה תורבא כדאי' בפרק המקבל (ס"ז) ואין יסכימו שיכתב הגט בדרך פסול ואע"פ שהרבה מן הגאונים ז"ל וסר"ס ז"ל פסקו דבאומר אמרו פסול ולדבריהם חתם סופר ועד כשר מ"מ אין יכניסו מתקי תקנה זו בספק ובחוק הממלוקת בדבר חמור כזה ונמנא תקנתם תקלתם ולזה ראו לומר שלא היה דעת מתקי התקנה וכוונתם בתקנה זו אלא בשאר שטרות ולא בגטין כלל - ועוד שהמנהג יוכיח שנהגו הקהל ואפילו לאחר התקנה הוה שלא לחתום הסופר בגטין ולא כיוונו צדולי הקהל מתקי התקנה הוה וברי זה כאלו בלתי ופירשו שלא היתה כוונתם בתקנה לכלול גטי נשים בכלל לשון שטר שאל"כ או היה להם למחות בששים כנגד תקנתם או היה להם לבטל אותה אלא שמשולם לא עלה בדעתם לכלול בתקנתם גטי נשים - וגם מלשונם בפרקי התקנה נראה כן קלה שהרי בפרק הכתוב לפני זה כתוב לא תהא רשות וכו' לכתוב שום ש"ס ולא שום חיוב בקנין ולא שום שטר שעבוד ולא שום שטר מתנה ולא שום שטר משכונה ולא שום שטר מכירה ולא שום שטר פקדון ולא שום כמותה ולא שום גט וכו' וצ"ל זה שכללו גט חשה לה בטלו האעשה והנכתב כנגד התקנה כי מה שכתב צ"ל אחרון מן התקנות שכל המסרז או המערער ששם פרק מפרקי התקנה וכו' אין הכוונה צמי שטובר על התקנה כדי לבטל התקנה כולה או מתקנתה כמו שכתבתי בפרק ההוא והכוונה היא כגון מי שמוליא עמנו מכללו הנזכר בחז"ה פרק מן התקנה או שמערער לומר שלא היתה יכולת ביד המתקנים לתקנה וכיוצא בזה וכו' אמרו שיהיו ערשוריו בטלים אבל העובר ואין זה נקרא מבטל ולא מסרז ומערער ואין מעשיו בטלים אם לא נזכר בפירוש בפרק ההוא אלא שהוא בעונש הנזכר בפרק ההוא ואם אין בפרק ההוא עונש מפורש הנה עשה שלא כהוגן שטבר על תקנת הקהל ויכולין בית דין להוכיחו כפי הענין למראית עיניהם וגם בפרק זה שכללו גט חשה לה הקפידו על חתימת העדים אלא שהקפידו על הכתיבה לבד לחועלת הסופר או גם לחועלת הכלל שלא יכתבם אחר כי אם הסופר והענישו האיש הכותב עשרים זהובים ובנדוי שנה אלו"כ ירצה הקהל ואחר כך עשו תקנה חדשה לגט לבד במאי דשייך ביה רוצה לומר שנה ישיה נקל בעיניהם להתגרש שזהו שהגט לאנשי העיר לא יכתוב אותו הסופר ולא הממונה במקומו אלא במאמר המוקדמין ואחר עובר ע"ז יום מיום שתשאל אותו האשה וכו' וכו' הפרק לא הענישו העובר לא בעונש ממון ולא בנידוי ולא צבטול הגט שאם היתה כוונתם שיחיה הסופר העובר בעונש הנזכר למעלה היה להם לכתוב פרק זה קודם שיכתבו עונש הפרק הראשון ואחר שיכתבו העונש על שני הפרקים יחד אלא שאין כוונתם בעונש על זה כלל והטעם הוא לפי שהקנה זו אינה מכורה אלא לסופר לבד או לממונה במקומו ולא היו לריבין לאיים אותן בקנסות שכבר הם זריוין לקיים תקנת הקהל אבל הפרק הראשון או הפרק שאחר זה דהיא מניעה לכל יחיד הקהל שלא יעברו לכתוב או להוליא בזה לריך אוח בקנסות על העובר דומה למה שחמרו ז"ל עדות מכורה לזריוין ממך לכל מכור ואחר זה עשו פרק אחר לשאר שטרות במאי דשייך בהו שזהו שיהיה השטר כהוגן מכתובת הסופר והחוס בחתימתו עכ"פ או בחתימת מי שימנה במקומו ועד אחר עמו וזה לא שייך בגט דהא חלי צבטולא דרבותא אם אפשר זה כמש"כ למעלה ובפרק זה כדי שלא יחתום אדם בשטרותיו עדים בזולת הסופר חיימו על מוליא השטר שיהיה השטר בטל וגם שיפרע קנס עשרים זהובים ולפי זה

במש"ס הי"ג הו"ג סי' ל"ב ח"ט נכס הרא"ה דאע"פ דמנינו דספר אקרי גט * גט לא מנינו דאקרי שטר ודכרינו תמוהין למטיין בדברי ריב"ש ח"ט * ואף אם נאמר דכונת הרא"ה הוא על לשון כתיב ג"כ המה דאין כהן זה נעשה דהריב"ש הלא שפתי הריב"ש כרוך מללו כמסוך כהן דנכחון נכ"ה אין קורין נשול שטר כהן גט ולא גט חשה כהן שטר :

שאלות ותשובות רבי'ש סימן שה

פר

חלקו בין משכנתא בית למשכנתא שדה דהא עובדא דרביה בר רב הונא בארשא
 כוס כדאמרין בגמרא ארשא דהר"ב וכו' אבל חלקו בין התרא דמסלקי לאתרא
 דלא מסלקי במשכנתא בלא נכיהא דבאתרא דמסלקי הוי רביה קאול' ובדלא
 מסלקי הוי אבך רביה וכהא' גוגא מייירי רבינא' לעיל כדאמרין החס
 אינכו בתורה זביני אהו לה וכהא' מבוס דלא מסלקי וכבר כתבת אהה על
 זס ומה שזקוקה נך על כ"י"ף ז"ל שכתב דהלוי ודור בחלמי הוי רביה
 קאול' וכלוה ודר הוי אבך רביה אחר שהוא טופה בדל גדול בין הלוי
 להלויי אף אמר לשון הנכחה כליבנה קמה בכרי און חייב להעלות שטר
 דכלוה כמו אותו דהלויי ולא שייך למימר הבהא אלה בשאין החתלפות
 ביניהם וולתי בנזכאים אבל בענין הנכוח בשתי הלשונות אחד לא בדבריו ז"ל
 גם החלמוד לא היה לו לומר בלבן איכא דהמרי. תגי חייב רוחה בכלן קושית
 על כרב אלפכי ז"ל דחייב להעלות לו שטר בשתי הלשונות אחד ובשניהם
 חייב להעלות לו שטר רוחה לומר דהוי אבך רביה אלא דלמאן דאמר דהלוי
 הוי אבך רביה בהלויי שרי לגמרי ולמאן דאמר הלויי אבך כ"ש הלויי .
 ומיכו באר כ"י"ף ז"ל דלמאן דאמר הלויי אבך רביה בהלויי הוי רביה
 קאול' זס היה אפשר לומר בדבריו לבתרם כפי פשטן . אבל היה קשה קמה
 נוח לשון החלמוד דקאמר מאן דאמר הלויי כ"ש הלויי דמשמע דשניהם
 שוין בדיניה למאן דמהני הלויי דהי לא מאי כל שכן דקאמר . אמנם כבר
 ביארו המפרשים ז"ל דחייב להעלות לו שטר דהוי לשני בגמרא בין בהלוי
 בין בהלויי ר"ל להבא ולא במה שכבר דר דכיון דבאתרא דלא קיימא לאגרא
 וגמרא דלא עביד למיגר דומיא דההיא דהדר בחנר חברו שלה מדעתו
 על כרחין אינו חייב לשלם במה שדר כבר אפי' בהלויי דלאו רביה קאול'
 היא דלאו מידי חכמים ולא מידי שקיל מיניה ומאי הלויי ודר פירושה הלוי
 והוא דר ולבן כוס הוא ולא לשון עבר וכינוי דבי מקשי בגמרא מאי קמ"ל
 תגינה המלוה את חבירו לא ידור בחנרו הנס לא מהדרנין הוי ממעתי' כוס
 חמינה לכתלהם אבל דיעבד אינו חייב לשלם קמ"ל ומאי דקאמר הרי"ף ז"ל
 דהלויי ודור הוי רביה קאול' על כרחין לאו בהלויי דגמרא קאמר אלא
 בהנר דקיימא לאגרא וגמרא דעביד למיגר קאמר ודכותה בהלויי לא הוי
 אלא אבך רביה אפילו בכ"ג דהא לאו אדעתא דככי אופייה ומש"ה לא
 מפיקין מיניה ולא מנכי ליה נמי מהובים ומיכו כהנר דהיינו דוקא בשטר
 בה ברבוי ובה לחובשו עשה בחכור רביה אבל אם דר בה שלא מדעתו
 דעלמא חייב להעלות לו שטר כיון דהנר דקיימא לאגרא וגמרא דעביד
 למיגר כ"ש זה שהלויי ואלו מבוס אבך רביה אלא מן הדין מהוייב השטר
 זה בארו המפרשים ז"ל לדעת הרי"ף ז"ל . ומה שדקדקת מכלל דרב ספרא
 דקאמר כל שבדיניהם מויליחין מלוה למלוה בדינו מחזירין ממלוה ללוה וכו'
 וזקוקה נך . למה שניה הלשון ולא אמר בדינו מויליחין ממלוה ללוה וכן
 רבינא במאי דקאמר וברי משכנתא בלא נכיהא דקקט נמי ליבנה דמחזירין
 ולזה דקדקת דמשום משכנתא נקט כהי' ליבנה ולא נקט מויליחין מבוס דהי'
 לא פרעיה ליה למלוה ובה נכוח לו חגר ביתו חולי שמנכין לו מחובו אבל
 היכה דפרעיה ונסתלק ובה להבוע מן המלוה חגר ביתיה החס הוא דאין
 מחזירין וח"ע דאמר רב אשי כל סלוקי בלא זוזי אפוקי מיניה הוא החס הוא
 במשכנתא נכיהא ואתר' דמסלקי ורבינא מייירי במשכנתא בלא נכיהא ואתרא
 דלא מסלקי וח"ע' ששתיכן אבך רביה עפי איכה לאהמורי במשכנתא בלא
 נכיהא באתרא דלא מסלקי ממשכנתא נכיהא באתרא דמסלקי ואתרא כזה
 להרהור פנים . ואני אומר אם קושיתך היא קושית עדיין לא היראת בה כלום
 דהא במסקנא דגמרא לא נכנסה משכנתא בכלליה דרב ספרא כיון דאינהו
 בהורה זביני אהו לה ורב ספרא רביה קאול' אשמעינן ברישא ורביה
 מוקדמת ומאוחרת לבישא וא"כ הדר קושיתך לדוכחה . גם מה שכתבת
 דעפי איכה לאהמורי במשכנתא בלא נכיהא באתרא דלא מסלקי ממשכנתא
 בנכיהא באתרא דמסלקי גם זה אינו דכיון ששתיכן אבך רביה שוות הן
 בדיניהם ואתרבה בענין סלוקי בלא זוזי איכה נמימר דעפי חשיב אפוקי
 מיניה באתרא דלא מסלקי שיהא כמכר מבאתרא דמסלקי דדמי' להלואה
 דעלמא . וכבר ידעת אף חלקו כרב רבי אפרים' ובראב"ד ז"ל על הרי"ף ז"ל
 לומר דלא אמר רב אשי כל סלוקי בלא זוזי אפוקי מיניה הוא אלא במשכנתא
 דשכונא גביה אבל בחוב בעלמא כגון הלויי ודר בחנרו דהוי אבך רביה
 סלוקי בלא זוזי לאו אפוקי מיניה הוא וש"מ דבאתרא היא לומר דכל דשכונא
 גביה עפי כגון אתרא דלא מסלקי הוי עפי סלוקי בלא זוזי אפוקי מיניה .
 אבל הקושית מעקרת חניה נריכה תרוך דקושעה דמלתא נקט רב ספרא
 בכלליה דנקט בהלואה מן המלוה ללוה לשון חורה דמעט חורה הוא
 שמויליחין ממנו אפי' שאין הפרש בין הלואה זו לזו . ואח"כ דמשום שיש הפרש
 בדיניה בין הלואה זו לזו שניה הלשון נאמר שרמז למה שאמר המפרשים ז"ל
 דאבך רביה אינו חייב להחזיר אפילו בבה לנחת ידי שמים א' כי מה שאמר
 רבי הלעזר אבך רביה אינה יולאה בדוייחין לאו דוקא דאפילו היכו לה מחייב
 לאהדורה אלא דמשום דרביה קאול' יולאה בדוייחין נקט באבך רביה אינה
 יולאה ורב ספרא נקט בכלליה ליבנה דאין מחזירין משום אבך רביה לומר
 שאפילו בה לנחת ידי שמים אין אומרים לו להחזיר ונקט ברביה קאול' היא
 ליבנה נמי הגב אבך רביה הו' שגם ברביה קאול' רמז למה שכתב הרשב"ה
 ז"ל דאפילו ברביה קאול' שיואלה בדוייחין לאו למימרה ש"ד יורדין לנכסיו
 ומחזירים ללוה דהא אינו דמהייב לאהדורי אבל שעבוד נכסיו ליכה כלל .
 חדע דהא הניח להם אביהם מעוה של רביה אפי' שיודעין שהן של רביה

אין חייבין להחזיר אלא בדבר מסויים מפני כבוד אביהן ואלו בגזל מחייבין
 לאהדורי כל שהגזלה קיימת או שהגיע להם אביהם אחריות נכסיהם אלא
 ודאי ליכא הכא אלא עשה דוחי אחיך עמך ומאי יולאה בדוייחין דקאמרין
 לומר שביה דין טופין אותו להחזיר כשאר מלוה עשה כדאמרין בכחובות
 (פ"ו) . אמר ליה רב פפא לרב הונא ברבי דרבי יהושע לדידך דאתרת פריעת
 ב"ח מלוה אמר לא צעניא למעבד מלוה מאי אמר ליה חנינא במד"א במלוה
 לא העשה אבל במלוה עשה כגון וכו' מתין אותו עד שתלא נפשו הכא נמי
 דכותה ב' וא"כ אפשר דלהכי לא נקט רב ספרא ברביה קאול' ליבנה
 דמויליחין לפי שאין ב"ד יורדין לנכסיו ונקט ליבנה דמחזירין לומר ש"ד
 טופין אותו להחזיר . ואמנם אחרי שהעלינו דמשכנתא בלא נכיהא באתרא
 דמסלקי הוי רביה קאול' לדעת האחרונים ז"ל נראה ברור שזו הטרשא של
 מוראבטי"ש כל שהתנו בפדיון דהוי באתרא דמסלקי הוי רביה קאול' כיון
 שהמכר משעבד עצמו ונכסיו לפרוע לו הש"ס כך וכך בכל שנה בעד הסך
 שהוא שקבל ממנו ויכול לסקרו ולהחזיר לו מעותיו הרי זו הלואה גמורה ומה
 שמיחד לו קרקע הוי כמשכנתא באתרא דמסלקי וגרע מינה דמשכנתא
 אוכל פירות הבית או השדה הממושכן ודמי קנה לזביני ולא מחפרסם
 רביהא כולי האי מה שאין כן בכלן שהוא נותן לו מעוה מכיסו שנה שנה
 וחזי ישיב וחזי שקיל ואם הויה שאין הלוקח יכול לכופף למוכר לפרוע לו הקרן
 לעולם לא ילא מפני זה מתורת ההלואה והרי הוא כמלוה את חבירו מאה
 והתנה הלוה עם המלוה לחת' לו עשרים לשנה ברביה כל זמן שמעותיו
 יהיו בטעות אצלו עד שיפרענו מעצמו אך שהמלוה לא יוכל לנגשו על הקרן
 כי אם על הרביית לבד שזה ודאי רביה קאול' היא והרי אפי' בזביני דאשכחתי'
 כההיא דאת וולא אחי (ב"מ ס"ו) . דהוי זביני מעליא לשעתן כל שלא יחזיר
 המוכר לקונה את מעותיו ואין הקונה יכול לכופף המוכר להחזירם לעולם
 מ"מ כיון שהמוכר יכול להחזירם ולבעל המכירה דיינין ליה כהלואה
 כשמחזירם והוי רביה קאול' לדעת האחרונים ז"ל ואפילו לדעת
 הראב"ד ז"ל שסובר דזביני דאשכחתי' לא הוי רביה קאול' ורבינא דחשיב
 ואפיק פירי לא מדין רביה קאול' אפיק אלא מדין גזל כדן אוכל מה שאינו
 שלו ולא בתורת רביה אלא כשכור שהם שלו אפי' כגדון זה י"ל דהוי
 רביה קאול' דהתם מהתלה על דעת מכר יחד ואכל כמי שאוכל פירות שדה
 אבל כגדון זה שהיה מתחלה הלואה בקנינה שיתן הלוה כך וכך בכל שנה ולא
 היה המלוה אוכל פירות הבית או השדה אלא הלוה היה נותן לו הרביית בכל
 שנה כמו שקללו ודאי רביה גמורה היא . ומ"מ כל האחרונים ז"ל הסכימו
 שלא כדעת הראב"ד ז"ל דעממא דרבינא משום דס"ל דזביני דאשכחתי' כיון
 דארשא דהר"ב פירי נמי הדרי מדין רביה קאול' וס"ל משמע שפרק בתרא
 דערבין (ל"ה) דחנן החס גבי בית בבתי ערי חומה הרי זו כמין רביה
 ואינה רביה ופרטינן בגמ' והתניא הרי זו רביה גמורה אלא שהתורה התירחה
 ושיי' הא ר' יהודה הא רבנן דתניא הרי שהיה נושא בחבירו וכו' מאי בינייהו
 אמר אביי נד' ה' ברביה איכה בינייהו וכו' אלמא רביה בבתי ערי חומה
 שגולת תוך שנים עשר חדש הוי פירי ללוקח רביה קאול' לרבנן דסבירא ליה
 דאחד ברביה אבך דתניא בבתי ערי חומה הרי זו רביה גמורה אלא שהתורה
 התירחה ופירשו בירושלמי (ב"מ פ"ה ה"ב) כאלן התירחה כלומר בבתי ערי
 חומה ולא במקום אחר אלמא דכגון זו במקום אחר אבך מן התורה ח"ע'
 שמתחלה בהורה מכר יחד ואכל וסיימו ברבינא דסבר בזביני דאשכחתי'
 רביה קאול' ניבחו ומתני' דקתני הרי זו כמין רביה הא מוקמינן לה כרבי
 יהודה ומשום דהוי נד' אחד ברביה . וכו' ואכתי' בזביני דאשכחתי' לא הוה
 רביה קאול' אלא לאחר שמחזיר המעות ומבטל המכר למפרע וגמלא המעות
 היו הלואה אצלו אבל קודם לכן הוי אפשר להיות רביה קאול' שהרי בתורת
 מכר הוא אוכל ובי אמרין החס בערבין רביה בבתי ערי חומה רביה גמורה
 היא אליבא דרבנן היינו היכה שנתברר הספק לאחר מכן ונתבטל המכר אז
 הוי רביה קאול' לרבנן אפי' שהיה אפשר שלא יבא לידי כך ובבית בבתי ערי
 חומה היה מן הדין רביה קאול' אלא שהתורה התירחה כיון שלא התנו
 הם בפדיון אלא שהתורה נותנת בפדיון והתירה הרביה ולרבי יהודה אפי' לאחר
 שנתבטל המכר הוא מותר גמור כיון שמתחלה כשקבלם היה אפשר שלא יבא
 לידי כך והיה מותר גמור לדעתו אבל לרבנן מתחלה קודם שיתברר הספק
 בודאי הוי אפשר לומר שהיה רביה גמורה אלא שאבך מדרבנן שלא יאכל
 הפירות ההם על הספק כיון דאפשר לבא לידי רביה של חורה וא"כ כגדון
 זה ח"ע' חס . נאמר דהוי רביה קאול' מפני שיכול לסקרו היינו דוקא לאחר
 שסקרו שהוברר למפרע שהיתה הלואה אבל קודם לכן לא הוי רביה קאול'
 אלא אבך רביה וכל שאכל אין מויליחין ממנו ולא מנכין ליה ואפילו אכל שעור
 זוזי לא מסלקין ליה דכל סלוקי בלא זוזי אפוקי מיניה הוא וח"ע' שאם
 החזיר לו מעותיו הוה ליה רביה קאול' למפרע ומויליחין ממנו מה שאכל . לא
 היה דזביני דאשכחתי' ח"ע' שיכול לפדותו לעולם ולבטל המכר מ"מ כל שלא
 יהיו לו מעוה ואינו פודהו מכר גמור הוא ובהורה מכר הוא אוכל אין ז"ל
 כגון בית בבתי ערי חומה שעה הוא מכר גמור ועוד שאם יעבור הזמן
 ולא יפדנו הוולג' אבל כגדון זה כיון שיכול לסקרו הלואה גמורה היא ואף
 קודם שיבטלנו שהרי אין כהן מכר כלל שהרי לא מכר לו הבית אלא
 שנתעבד לו בעד הסך שנתן לו עשה לחת' לו בכל שנה ושנה כך וכך לעולם
 כ"ז שלא יפרע לו מעותיו והוי כמשכנתא בלא נכיהא באתרא דמסלקי שהיא
 הלואה והויה רביה קאול' וגרע מינה משום שנטל הרביה במעות מן הלואה

[ה] ד"ע י"ד ה"י ק"ה א"ח ב' : [ב] ע"י כ"י בס ד"ה ונכיה וכו' וכו' נקל"ה ס"י נ"ס ספקא :

שאלות ותשובות רבי'ש סימן ששה

עלמנו אין ז"ל לדעת הרמב"ם ז"ל דאפילו באחרת דלא מסלקי הויה רבית משום דלית בה תיובה ואע"פ שהוא אוכל פירות הבית עלמנו הממושכן ודמי קלח למכר כיון דשכונה גביה ולא מסלקי כל זמן התשטנה אפי"ה כיון שיכול לפדותו לאחר הזמן הויה הלואה והוא רבית קלוזה ומזיליחין ממנו מה שאלה אפי"ה קודם פדיון כ"ש בנדון זה דכיו עפי לית בה תיובה שהוא משועבד לו במעות קלוזים תחי יתיב וזווי שקיל והוי רבית קלוזה שבחם מיד ליה למלוה וועדין יש לבטל דין לחוק ולומר והלא בלשון השטר אינו מזכיר הלואה כלל אלא לשון מכר וא"כ אין כאן רבית קלוזה ואלא תשיבתי מזבני דאסמכתא דאפי"ה שהשטר הוא לשון מכירה הויה רבית קלוזה ודיינין ליה כהלואה דהתם הוא לאחר שנחבטל המכר אבל בנדון זה כל שלא נסתלק והערשא קיימת מכירה היא כלשון השטר ולא הלואה תשובתו אין בלשון גורם אלא הענין גורם וכיון שזה מתחייב לתת לו דבר קטוב לשנה ואין הבית או הסדה קנוי לו אלא השעבוד ההוא לבד יש לו עליו והמוכר יכול ללוקק לעולם הרי זו הלואה גמורה אף אם שנו הלשון להיווה בלשון מכירה דאין הלשון גורם דא"כ בטלת תורה רבית שילום מלחם במלחם ועשרים בלשון מכירה וזה היה עשותו של רב חמא דרוב מוגר זוזי בפשיט' כל יומא והיה אומר בלשון שכירות ולא בלשון הלואה (ס"ט): כמו שפרש"י ז"ל ובדאי שהיה עובר על רבית של תורה כיון שהיתה הלואה גמורה אלא שהיה משנה בלשון וזהו שאמר שם בגמרא לטוף כלו זוזי דרב חמא כלומר מפני שמלוה ברבית נכסיו מתמוטטין וזהו ברבית של חורה כמו שהוכיחו זה מסבוק כספו לא נחן בנשך ושחד על נקי לא לקח עושה אלה לא ימוט לעולם דמשמע הא אם עבר ימוט (שם ע"א) ודוד ע"ה על דברי תורה הים מזכיר ונחוספות בחרו עוד דודאי א"א דרב חמא יעשה בזה שמפני שגוי בלשון לשכירות יחשוב שיהיה מותר דא"כ בטלת תורה רבית אלא שהיה פועל רב חמא את הלואה מן האונסין כלומר שכל זמן שהיו המעות ביד הלואה הויה עדין אם נאכסו שיהיה פטור מלשלם כמו אם היה שוכר ולא הויה נאכסו כל נכסי הלואה פטור ואין עליו שעבוד כלל אם חזר והעשיר והר"ה ז"ל כתב ודאי משבויאם הים חייב באחריותו כדין הלואה אבל כל שלא הויה הים בידו כדין שוכר ופטור מן האונסין ועל אותה עשה הים טעל שכרו ואפי"ה אשיקא דאסור משום דזוזי לא דדרי בעינייהו ולא ידע פתחיהו כדאיתא בגמרא ואפשר דבדרך זו הא דרב חמא הוי אבן רבית והרמב"ם ז"ל כן כתב דהוי אבן רבית ואין ספק שטנתו היכה בדרך זו אבל אם היתה הלואה גמורה אף על פי שאומרים בלשון שכירות או בלשון מכירה ודאי רבית קלוזה היא שאין בלשון גורם א"ל ומה שפרט הלואה למ"ל לאדון האל"כ מחמת טרשא זו כדין מכירה אין זו ראייה לומר שלא נחשבו להלואה אלא למכר שזה מתק האל"כ הוא בדיניהם לפרוע לו הלואה ומ"ל אפילו בהלואה העשויה בכגון זה דאפי"ה במשכנתא או בהלואה באפותיקי על הבית ההוא או אפילו בשכירות גמור כל שהוא לזמן ארוך פרע לואישמ"ל לאדון האל"כ לפי שדין אוחה כמכר לענין זה משום חשש הערמה כמו שאלו דנין במתנה שיש בה אחריות שהיא כמכר לגבי דינא דבר מלרא ויעוד שאפילו נאמר שטרשא זו לא מפני חשש הערמה לבד דנין אותה כמכר אלא שהיא מכירה גמורה בדיניהם שהרי אין חוששין לה בדיניהם משום רבית אפי"ה שם מממירין הרבה באסור רבית אפי"ה אין לו ללכת בזה בחקוניהם ובדיניהם דאין בדין ואיננו בדידהו כמו שהוכחה אתה מההיא דמשכנתא בלא נכיתה באחרת דלא מסלקי דאפי"ה דאיננו בחורה זבני אחרו לה ובימי חכמי התלמוד היתה מותרת להם עד שהיו מזיליחין מן הלואה למלוה בדיניהם היא אסורה וגם היום אפי"ה שם מממירין באסור רבית מ"מ אין מסכימים לדינו בפרטיהם ויש דברים שם אסורים להם ומותרים לנו עגון משכנתא בניכיתא ומוכר אדם חובו בפחות ואפילו ללוה עלמנו ולהשכיר מעות נשולתי להתלואה בהם דהדרי בעינייהו והא לך ארבעה זוזי ואזנייהו לפלניא והרבה כיוצא באלו וכן יש כהפך שמתריין להם ואסורים לנו כגון סאה בשאה (ע"ה) ואין פוסקין על הפירות עד שילח השער (ע"ב): ואין מושיבין חנוני למחילת שכר (ס"ח) וכאלה הרבה וכן שטרשא זו הם אין חוששין לה משום רבית אם מפני שם הולכין אחר הלשון שמתכזים בלשון מכר ולא אחר הענין כעשותו של רב חמא לפי הפשט אם מפני שכל חק עולמי הם דנין כמכר ואפילו אין זו יחוד על הקרקע כמו הויאורל"ש והשנה"ש שאין בהם יחוד על קרקע ועושין אותן בלשון מכר והפירשם להם התיקין ואין חוששין להם לרבית ומעטם זה ר"ל שהם דנין אותה כמכר הם מלריכין בשעה הפדיון שיחזיר וימלכו לו ואין מהפיק להם במחילה כמו בשאר הלואות ושעבודין וזהו תור ופורע לו לואישמ"ל פעם שניה אבל בדינו אין הפך שטרשא כזו לא מל שם מכירה גמורה על הבית אלא שהוא שעבוד ויחוד לבד שאף במחילה יהיה נפטר הלואה מן השעבוד ההוא כיון שהוא יכול לפרעו וללוקק וגם מפני שנעשית טרשא זו בערכאות של עובדי כוכבים ושטרותיהן שרירות וקיימות אם מפני דין דדינא דמלכותא דינא אם מפני תקנת הקהל שהתנו בזה וכל תנאי שנממון קיים אין לומר הויה ודיניהם דנין אותה כדין מכר והותרה להם ערשא זו מפני זה שתייה לו ג"כ כדין מכר ולא כדין הלואה ולא תהיה רבית קלוזה שהרי מ"ש חז"ל דשטרות העולות בערכאות של עובדי כוכבים כשרים ואפי"ה שטרי מתנה משום דינא דמלכותא כפי הלשון הראשון הגזכר בפ"ק דגטין (י'): היינו לומר שהשטר כשר ויש תורת שטר עליו כאלו נעשה ונחתם על ידי ישראל אבל לא לומר שדין בדיניהם לגמרי כמו שנאמר על דרך משל שאם הקנה בשטר העשוי בערכאות של עובדי כוכבים דבר שלא בא

לעולם או שהקנה למי שגלה כ"ל לשילה שיוציל הקנין כיון שנעשה בשטר העשוי בערכאותיהן ובדיניהם מועיל הקנין אפילו בדבר שלא בא לעולם ולמי שלא בא לעולם שזה אינו בכלל דינא דמלכותא דינא שאין המתק מקפיד אלא שהשטר הנעשה על ידי סופריו שיש להם הורמנותא דמלכא שיוציל וסגדין זו כדין שטר כשר הנעשה ע"י סופרי ישראל אבל אם הענין בעלמנו אינו מועיל זו קנין או שאינו נקנה בשטר כדין חורתינו אין המתק מקפיד בזה שדין בדיניהם וכבר לא חזיין בעינינו שכל מלכי ארעון עתהין רשות לדון בדין חורתינו ומלויים לשופטים שדייט ק בין יאודי ליאודי וא"כ בנדון זה אין מה שנכתב שטר זה בערכאות של עובדי כוכבים מעלה ומוריד בענין הרבית מטעם דינא דמלכותא אלא הרי הוא כאלו נעשה בגופן שלטו ואף אם הקהל חקט ששטרות העולות בערכאות של עובדי כוכבים יהיו שרירין וקיימין עלינו כמו על העובדי כוכבים בדיניהם ושכלל הדבר שנכתב השטר עליו יועיל השטר לקנות בין יאודי ליאודי כמו שמוטיל בין עובד כוכבים לעובד כוכבים בדיניהם ובדאי שיטלין הקהל להתנות כדילא בזה דתנאי שנממון הוא ושרי הוא כאלו כל אחד ואחד מיחידיו הקהל התנה וקבל בן ע"ה עלמנו וא"כ מתק תקנת הקהל ערשא זו הרי היא כמכר וחזר הדין שלא יהיה זו אסור רבית קלוזה אפי"ה אין הקהל יכולין להתנות במה שיש בו אסור רבית שהרי רבית אסורה חורה אפי"ה שנתנו הלואה מדעתו ואין שום תנאי מועיל בו כמו שמוטיל לגבי שטרשא דאם התנה ע"מ שלא תשמיטו בשביעית אין שביעית משמעתו (מכות ג'): דהתם כיון שלא נאמר שלא תשמיטו שביעית אלא בשביעית אין זה מתנה על מה שכתוב בחורה אלא עם חזרו הוא מתנה בדבר שנממון וקיים דהוי כנותן לו מתנה וכן נמי גבי אונאה כל שאמר יודע אני שיש בו אונאה ע"מ שאין לך עלי אונאה דהא ידע ומחיל אבל ברבית שאפי"ה כשנתנו לו במתנה אחרת חורה מה יועיל תנאו וכל שיתנה ויאמר כל היום כלו שחזר נתן במתנה או מוכר במכירה גמורה וע"מ שלא יהיה רבית ושאינו נודר לו בחורה רבית מ"מ דבריו בעלים ואין בהם מתק כל שהוא קולץ ואומר שבשביל מה שהוא מקבל מעתה יתן לו עשר בכל שנה ושנה לעולם כ"ל שמתחילין אלו וא"כ כיון שאין הלואה בעלמנו יכול להתנות להחיר הרבית גם הקהל אין מועיל תנאו להחיר הרבית ונכתב לריך לבאר הויה דפרק אחרו נשך (ס"א): בשמעתא דמלוה ישראל מעות של נכרי וכו' דבשי רבית לתרומי נהי דשליחות לעובד כוכבים לית ליה זכיה מדרבנן איח ליה והקשה הרמב"ם ז"ל ואי מדרבנן אמאי מותר דהא רבית דבדאורייתא הוא ואין יאמר החכמים דאית ליה זכיה לקולח להחיר מה שהוא אסור מן התורה ותיקן הוא ז"ל דכיון דזוזי לעובד כוכבים הוא דפרע לכו והאי רבית נמי לכיחו של עובד כוכבים הוא טפל דלמא לא אסור מדאורייתא אלא מדרבנן ואחי דרבנן ומפקע דרבנן ואחי חירלתי בענין אחר בן בחשובה לאחד מחכמי הדור שהקשה לי בדרך זה דהא תלמודא פריך לעיל בשלמא סיפא לחומר' פי' נהי דשליחות מן התורה לית ליה לחומר' הוי שליחות אלא רישא לקולח ודאי לא אמריין דא"כ מה מתקן רבינא זכיה מדרבנן אית ליה אכתי קשה איך יתקט חכמים לעקור דבר מה"ת בקום עשה שמקבל ישראל רבית מחבמו ותירלתי דהא לא קשיא דכסיפא כיון דכו"ע ידעי דשלומו של אדם כמותו ולא כולי עלמא ידעי דרשת מה אדם בני ברית וכולי אמרי רבנן דלחומר' יש שליחות משום דמאן דחזי סבר דישאל מישאל שקיל רבית שהעובד כוכבים נעשה שליח לישראל אבל השתא לרבינא ליכא למיגזר כיון שחכמים תקנו לו זכיה בעלמא והשוו בענין זכיה דין עובד כוכבים לדין ישראל ואי משום דמדאורייתא לית ליה הפקר כ"ד הפקר והרי אין מעות אלו של ישראל ולא שקיל ישראל מישאל רביתא והוה ליה כההיא דרב גדל (פסחים ז'): דהמקדש בחמץ משק ששוח ולמעלה שאין חוששין לקדושו אפי"ה שמן התורה הוי ממון גמור אלא כיון דרבנן אסרוהו לו בהגאח לאו ממון הוא ואין חוששין לקדושו ואפילו באסור ערוה החמורה וכאן נמי כיון שזכה העובד כוכבים בממון זה אם קדש בו ישראל את האשה אינה מקודשת כמו אם קדשה בגזל ובחמץ שהרי גזל גמור הוא מדבריהם ומזיליחין אותו בדיניהם למאן דאית ליה גזל של עובד כוכבים אסור כי הוי דאמרי' בגיטין פרק הגזקין (ס"א) גבי מליחא חרש שוטט וקטן דלר' יוסי גזל גמור מדבריהם ומזיליחין אותו בדיניהם זהו מה שהשבתי בחדרן קושיא זו ואחר כך מלאתי לרשב"א ז"ל שכתב בדמושו על חירן הרמב"ם ז"ל בלשון כזה ואין תרומה של רבינו מהור ומסכתא דכל דבר שנממון משום הפקר כ"ד נעש בה ומתנין בו לעקור דבר מה"ת כדאמריין ביבמות פרק האשה רבה עכ"ל ועשה אין להשיב מזה על דון זה לומר שהקהל הסכימו ששטרות עובדי כוכבים יהיו נדונין בדיניהם ויהיה מכר מדין הפקר כ"ד הפקר וממילא הותר הרבית ההוא או שאינה רבית קלוזה כדאמריין התם דלא דמי כלל דהתם כיון שהפקירו הממון ואינו כלל של ישראל אין אלו מעותיו של ישראל ולאו ישראל שקיל רביתא אבל בנדון זה דישאל מישאל שקיל רביתא אין כאן הפקעת ממון כלל אלא הרי הוא כאלו התנו שמה שהוא אסור יהיה מותר ולא כל כמינייהו הגע עלמך שבדיניהם מזיליחין רבית קלוזה מן הלואה למלוה כמו שהיה בימי חכמי התלמוד הנאמר ששטר העולה בערכאות של עובדי כוכבים מרבית קלוזה מישאל לישראל שיהיה כשר וגובנן בו הרבית או שלא יהיה לו דין רבית קלוזה ואף אם חקת הקהל שידיו בשטרות העולות בערכאות של עובדי כוכבים כמו שדין אותם בדיניהם זה לא עלה על דעת שום אדם וא"כ בנדון זה כל שהלואה משועבד לפרוע החק ההוא לעולם בכל

שאלות ותשובות ריב"ש סימן שנה

פיה

וא"כ נראה שאינו נחלט לו למפרע כי אם משאן ולהבדל, הא לא קפיד שפך
 אם נחלט לו למפרע אין לו לקבל כל ספירות רק המס לבד שכן האנו
 ביניהם שלא יפרע רק המס כל הסנים הסם וכ"כ הוא כאלו קנאס המוכר
 עד שעה החליטה בסך המס שמתן בכל שנה זהו האד שהוא מוכר גמור
 דהיינו שנחלט לו לבסוף והאד האחר שהוא אבק רבית הוא מתחלה נשוא
 לוקח המס האד דודאי אסור הוא זה כיון שאפשר לבא לידי רבית קטנה
 אם יחזיר לו המוכר מעותיו כשהוא שיוכל לסקוף או חף אם לא האנו
 כסלקו כל שאכל יותר מן הקרקע ולא יחלט לו הקרקע לפולס הוי רבית קטנה
 כמש"כ למעלה וא"כ השתא נמי קודם לכן הוה ליה דאחד זרביית ואסור
 כרבנן דפליגי עליה דרבי יאודה ומיהו השתא ליכא אלא אסורא דרבנן בין יוכל
 המוכר לסקוף בין אינו יוכל כיון שאפשר לבא לידי התר גמור בשיוחלט כמ"ס
 למעלה אלא שאסור מדרבנן כיון שנגמס לסקוף ואפשר לבא לידי אסור
 דאורייתא אם לא יחלט לעולם וכו' דא' זרביית מתחלה ולרבנן דפליגי
 עליה דרבי יאודה וק"ל סאחייהו אסור מדרבנן ואע"ג דמהייהו דרבנן
 (ל"א) משמע דא' אחד זרביית לרבנן אסור מן התורה כמ"ס בבית בבתי עדי
 חומה רבית גמורה הוא כמש"כ למעלה וכו' היכא שכתבר הספק לאחר
 משאן וכחבטל המכר או הוי רבית גמורה לרבנן אע"פ שהיה אפשר שלא לבא
 לידי כך אבל מתחלה קודם שיכתבר הספק בודאי ח"ל לומר שהיה רבית
 גמורה אלא שאסור מדרבנן שלא יאכל הפירות ההם על הספק כיון שאפשר
 לבא לידי רבית של תורה וכמש"כ למעלה וא"כ בנדון זה קודם שיכתבר
 הספק אינו כי אם דאחד זרביית ואינו רבית קטנה אלא שאסור מדרבנן
 ולזה אפילו אכל כמה שנים כשעור מעותיו אינו מחלק מזה שיש לו
 בקרקע דהא ק"ל (ס"ז) דאזק רבית דאפילו אכל שיעור וזו לא מסלקין
 ליה דכל סלקין בלא וזו אשוקי מיניה הוא זה הקנה כשאלו בתורה אבק
 רבית חלקן אלא שאס המוכר מחזיר לו עתה מכירו כל מעותיו הדין ה"למה
 שאכל הקנה רבית קטנה למפרע ואז יוכל לסולחן ממנו בדיוקן כיון
 שכתבר הספק כסברת רבנן דק"ל סאחייהו רבית בבתי עדי חומה הוי
 רבית קטנה במקום אחר אלא שכתבוס ההוא התיירתה תורה וכל שהוא
 אבק רבית קודם שיכתבר הספק כפי מש"כ שאין מוילחין ממלוה ללוה מה
 שאכל מינה גס אין כופין הלוה לפדוע האבק רבית למלוה כמו שמבואר
 בגמ' דאיהו זולתה בדיוקן ממלוה ללוה אחרו אבל לא להוציא מלוה למלוה
 ודיינו דס"ל למר בר רב יוסף דבמשכנתא באתרא דמסלקין אי אכל שער
 וזו מסלקין ליה אע"ג דסבירא ליה דהוי אבק רבית דהא קאמר אי אכל
 טפי לא מסקינן מיניה ודיינו משום דסבר דכיון דאין מוילחין מלוה למלוה
 האבק רבית האו כיון דאכל שער וזו מסלקין ליה ואין זו הוצאה ממלוה
 ללוה כיון שאין מוילחין מן המלוה דבר אלא שמשלקין אותו שלא יאכל עוד
 אלא דאין ק"ל כרב אפי' דכל דאכל בתורה אבק רבית אין מסלקין אותו
 ואין מנכין לו מקדן חוצו דהרי זה כאלו היינו מוילחין ממלוה ללוה דכל
 סלקין בלא וזו אשוקי מיניה הוא אבל להוציא מן הלוה למלוה אין ספק שאין
 מוילחין וגדולה מזו כתב הראב"ד ז"ל דאפילו לאחר שאכל המלוה האבק
 רבית אי חפיש ליה ממלוה לא מסקינן מיניה אלא שלא אדו לו בזו דהי הכי
 אמאי לא מחשב' משערא לשערא הא חפיש וברשות חפיש אלא ודאי כל
 שאכל המלוה אין מוילחין ממנו ואי חפיש ליה מיניה מסקינן מיניה ב' אבל
 אין ספק שאם לא אכל שאין מוילחין מלוה למלוה בבית דין ואין מחבלין לו
 דבר האסור לו ובנדון זה ג"כ אין מוילחין מלוה למלוה בב"ד בתורה אבק
 רבית אלא שהוא על כרחו יש לו לפדוע לו התק בכל שנה כדי שלא יחלט לו
 הבית וגמלא הבית קני' לו למפרע ומה שאכל כדון אכל יואין ספק שאם אגבו
 ב"ד האבק רבית מן המלוה לא עשו ולא כלום לפי שטעו בדבר משנה
 וחזרו וכן הם הוציא המלוה מן המלוה על כרחו של ליה בדיני אמתה השלם
 גל הוא בידו ולא אמרו שאין מוילחין אבק רבית ממלוה ללוה אלא כשאכל
 המלוה מדעת המלוה אלא שבה עתה לעשות עליו מחמת אסור רבית אבל אם
 קודם שאכל לועק עליו שלא יאכל והוא מוילחין ממנו על כרחו בדיני העובדי
 כוכבים נראה שגל הוא בידו ומוילחין ממנו וכבר דנתי בן בסרקסטה הלכה
 למעשה וכן נראה דעת הרמב"ן ז"ל ד' שכתב כלשון הזה וקדוה אפי' לומר
 שאם אחר אין רצוני שחאל עוד פירותי בתורה רבית ואפרע לך מוכר
 כשיזמן לי או אדון עמך בב"ד ואכלן אחר כך שהוא משלם לו הואיל ושלם
 ברטנו אכלן גלה הוא בידו ומוילחין ממנו שכיון שהעסק אסור כיון שמיחה
 בו שלא יאכל עוד וכו' עמו אין לזה רשות לאכל ואם אכל משלם עכ"ל
 וכבר נראה שדבריו במשכנתא שהיה אבק רבית הם דאי במשכנתא בלא
 נכיתה ובאתרא דמסלקין שהוא רבית קטנה לא היה צריך לטעם זה אלא
 לעולם מוילחין ממלוה ללוה ואם במשכנתא שהמלוה מוחזק בה כשאכל שלא
 ברטן הלוה הוכר הרב ז"ל שמוילחין ממלוה ללוה כ"ס כמה שאין המלוה
 מוחזק אלא שהוציא מן המלוה ע"כ שלא כדון שמוילחין מן המלוה ללוה גס
 הרשב"א ז"ל בן כתב בתשובה וכתב שכן היה דן הראב"ד ז"ל

שם ושם ומיוחד לו הקרקע ויכול הלוה לסקוף הרי הוא רבית קטנה אע"פ
 שכבר בשטר כלשון מכר ופירע סאחייהו"י לאדון הא"כ : -
גל עוד אלא חף אם אין המוכר יכול לסקוף אלא שמוכר לו המס האד
 על ביתו לפולס אפשר לומר דהו' רבית קטנה כיון שהיה נתן מזה
 ונדוה השנים יקבל מיד הלוה יותר ממה שנתן זה בקטנה שקלס בשעה
 מתן מעות ואע"פ שזה כמכר שלמי - הוא שמוכר לו פירות ביתו כדי
 שמה דינרין או עשרה לשנה זה"ל במשכנתא דסורא דשריא לכ"ע שהיה
 כשכירות דכתיב הכי במש"ס שניה חילין תפוק ארעה דא בלא כסף (ס"ה)
 ומה לי ארעה שנים ומה לי לפולס כיון שגם במשכנתא דסורא מקבל יותר
 ממה שנתן פי הכי דלזמן קטוב דמיה לשכירות לפולס נמי דמיה למכירה
 מ"מ וכו' אם היה הקנה ע"מ דרבית הוא או הוי משכיר. לאחרים
 אבל למוכר ע"מ ה"ל כחכירו נרשאי דכתיב פליה משקן לשליה ארעה וסדר
 חברה מיניה ואמרינן בגמרא (ס"ח) דאסור : ובהב הרמב"ן ז"ל דחכירי
 נרשאי אפי' במשכנתא דסורא אסורי ופרש"י ז"ל שהוא רבית גמורה כיון
 שמיד הלוה בע"מ בא לו והוא דבר קטוב בלא פורה ואף אם חלקה לא
 יספיד מחכירותו כלום ואע"פ שהרמב"ם ז"ל ורוב הגאונים ז"ל הסכימו
 דחכירי נרשאי לאו רב' קטנה הוא אלא הערמה רבית וגם יש מהם שאמרו
 דוקא במשכנתא דנכיתה אבל במשכנתא דסורא שהיה שכירות יוכל להחכיר
 ללוה ושרי אפילו לכתחלה א' עכ"ל י"ל דבנדון זה הוי רבית קטנה דהתם
 מתחלה ע"מ משכנתא מותרת אי במשכנתא דנכיתה אי במשכנתא דסורא
 ואחר כן חוכרה הלוה מן המלוה דהכי כתבי בשערא וסדר חברה מיניה
 וזה אינו אלא שנתנה רבית אבל בנדון זה שמתלה סאחי הוא שזה מוכר
 לו במנה לעשות לו חק או מס שמה או י' דינרין בכל שנה ושנה לעולם
 כל שארע לו היתום זה מקבל בלחוף השנים יותר ממה שנתן רבית
 קטנה והלוה גמורה הוא אלא ששניה אותה כלשון מכר ואין הלשון מעלה
 ומוריד כמו שכתבתי למעלה :

אבל מלך אחר שלא הרגשת בו ולא רמזתו יש לדון בערשא זו ולומר שיש
 בה ד' סיטות מזהר גמור : וד' שהוא אסור משום אבק רבית לבד
 והוא זה שכלל מקום שטובגין בערשא זו יש תנאי שאם לא יפרע המוכר
 המס האד או החק האד בכל שנה ושנה שיוחלט הקרקע בלו לקונה אלא
 שתקומות יש שנהגו שאם לא יפרע המס ביומא דמשלם זמניה בכל שנה ושנה
 מיד יוחלט ויש מקומות שיש להם זמן שנה אחת עוד שאם לא יפרעו חוק
 שנה אחר עבור הזמן יוחלט ויש מקומות שנהגו שלא יוחלט עד לאחר עבור
 שלש שנים וכל שיש תנאי זה במכירה או שיש מנהג זה ביניהם ואע"פ שלא
 נכתב הוא להם כמו שכתב לפי סומכין על המנהג בזה נראה שאם לא
 פרע המס בזמנו המוכר לקונה והוחלט לו הקרקע כפי מה שהתנו שאין כאן
 רבית ואין צריך לומר שאין כאן רבית מחמת מה ששנה הקרקע יותר מן
 המעות שנתן שזה מותר גמור כדתנן במתניתין (ס"ה) הלוהו על שדהו
 ואמר לו אם אין אהה נתן לי משאן ועד שלש שנים הרי היא שלי הרי היא
 של וכן היה ביחוס בן זוגן עשה על פי חכמים דאלמא זה מותר גמור הוא
 דאין זה אבר נער ליה אע"פ שהקרקע שנה יותר לפי שאין זה מתרבה מעט
 מעט ואם היה פורעו בזמנו לא היה נחלט אלא כהרף עין הקרקע נחלט לו
 בבית אחת ואין זה אלא כעין קנס ולא מבעיה בקרקע דשרי דאין לונחה
 לקרקעות אלא אפי' בזווי שרי כהיה (ב"ב קס"ח) דמי שפרע מקלח חובו
 והשלים את שטריו דאם הגיע זמן ולא פרע יתן למ"ד אהמכתא קפיד אלמא
 אין בזה כלל משום רבית וכ"כ בפירוש הר"י הלוי בן מאגש ז"ל אלא חף מה
 שנתן לו מן המס בחוק הזמן ג"כ אין בו רבית שהרי כיון שהוחלט לו הקרקע
 ה"ל מכר למפרע משעה ראשונה דהא ודאי קני לך מעשיו ח"ל דאי לא לא
 היה חולט לו דה"ל אהמכתא דכל דאי לא קני וכיון דעל כרחין נדון זה
 בדאמר ליה מעשיו ח"כ כשהוחלט ה"ל מכירה למפרע שקנה הקרקע בסך
 שקבל ממנו בראשונה וא"כ הוכר הדבר שכתב כל הפירות בדין אכל ואין
 כאן רבית אע"פ שמתחלה ודאי היה אסור לאכלן כיון דאפשר לבא לידי
 רבית קטנה אם לא יחלט לו הקרקע וס"ל דא' אחד זרביית ואסור לרבנן
 דק"ל סאחייהו (ב"מ ס"ז) וכמו שאכתוב בסמוך ב' מ"מ כשנתקיים המכר
 למפרע לטובי עלמא כדון אכל ואין כאן רבית אלא שמתחלה עבד אסורא
 כשנגמס לסקוף זה והיינו דגבי מתניתין דמכר לו שדהו ונתן לו מקלח דמים
 ואמר לו אימתי שתראה הבח המעשה ועול את שלך אסור אמרינן בגמרא
 (ס"ה) דכי אמר לו לבי מייתית קני מעשיו משלשן את הפירות כלומר
 משמין אותן ביד שלישי לפי שהלוקח אסור לאכלן שמה לא יתקיים המכר
 ומקלח המעשה שנתן בדמי הקרקע הוה הלוה וא"כ מעשה אסור לאכלן
 משום דא' אחד זרביית אסור וגם המוכר אסור לאכלן דשמה יתקיים המכר
 למפרע ומדינא הם של לוקח וגמלא שאכלן המוכר בשטר המתנת קלח דמי
 המכירה שהמתין ללוקח ואסור ג"כ משום דא' אחד זרביית ולזה יושמו הפירות
 ביד שלישי ואם יחבטל המכר יעלם המוכר ואם יתקיים המכר למפרע או
 יעלם הלוקח בדינו וכמו שכתוב זה מבואר לפרש"י ז"ל ואע"פ שבנדון זה לא
 אכל הקונה פירות הקרקע אלא המוכר נתן לו המס האד במעות אין היזק
 בזה שכיון שהקרקע נחלט לקונה למפרע נמלא שהמעשה שקבל בכל שנה
 הם שכירות הקרקע ולא רבית כלל וא"כ איך אפשר שהקרקע נחלט לו
 למפרע ח"כ היה לו לקונה לחבט מן המוכר כל הפירות שאכל מן הקרקע
 למפרע כשהוחלט לו לבסוף ואין עובין כן בערשא זו אלא המס לבד שקבל

שאלות ותשובות ריב"ש סימן שה

החיא וממעותיו קנה מה שקנה משמעון ואמרת כי אולי ראובן הנזכר הערים לעשות ככה למצוא פתח היתר בשתהיה יד כותי באמצע ואיך יודע על מה נספך כי אותה שאמרו (כ"מ ע"ה): ישראל שלוח מעות סן הכותי ברבית ובקש להחזירם לו מצאו ישראל אחר ואמר לו תנם לי וכו' הרי זו רבית קצוצה ואם העמידו אצל כותי מותר ואמר רב פפא כשנשא ונתן ביד והדברים מוכיחים שהצד אשר שם הוא אסור הבא אפשר שיהיה מותר כל היבא דלא העמידו אצל ישראל שאז ישראל זה לזה מן הכותי והכותי לזה מישראל אחר וא"כ אין לחוש ומה שלשם הוא מותר והוא כשהעמידו אצל הכותי הבא כשהכותי העמיד ישראל זה אצל ישראל אחר אסור שאז נסתלק הכותי מכל וכל ואין עליו שום אחריות ועוד שזה הכותי הודה שממעות ראובן ובעדו קנה מה שקנה ואע"פ שאין שליחות לכותי אפשר דה"ס לקולא אבל לחומרא יש שליחות ואם שאין אנו צריכין לכל זה אחר שהעמיד הכותי ראובן אצל שמעון ולא טר ראובן מקחת השינ"ש כדי שנה בשנה מיד שמעון אין זה כי אם כמות עינים בכברה חשב לנוס מן הפחת ונפל בפת בו עכ"ד :

תשובה

ודאי כיון שהכותי הודה שממעות ראובן ובעדו קנה מה שקנה רבית קלוטה היא ואין לנו צריכין בזה לעעם יש שליחות לכותי לחומרא שאם כן לא היה אסור אלא מדרבנן ועוד דלדעת ר"ת ז"ל למסקנא דגמרא אין שליחות לכותי כלל אפילו לחומרא דמעקרא הוא דהוה ס"ד הכי כי מקשינן בשלמא סיפא לחומרא אבל בהר דמשני בשבטא ונתן ביד סיפא נמי הכי מוקמינן לה ולא חמרינן יש שליחות אפילו לחומרא אלא דהכא לא צריכא כלל להסווא טעמא דהתם דגמרא הוא שכבר ליה אונן סבותי מן ישראל והרי הם של כותי לגמרי וכשבא לחתם לישראל אחר בשליחות ישראל הרשון מדינא כיון דאין שליחות לכותי היה מותר לפי שאין סבותי נעשה שלוחו של ישראל הרשון לתת לישראל שני בשבילי ולא יצאו מרשות הכותי כלל והם באשר בתחלה ומלא שהישראל שני ליה מן הכותי והכותי עדיין חייב לישראל ראשון אלא משום דיש שליחות לחומרא הוה ס"ד למימר אבל בנדון זה שמעותיו של ישראל מופקדי' ביד כותי להלוות לישראל ברבית אע"פ שמיד הכותי מקבל לישראל הלוה ודאי רבית קלוטה היא דאין שליחות לכותי מכל מקום חייב זכיה במעותיו של ישראל המופקדים אליו ומצואר הוא בחוספתא ישראל שנעשה סגור או אפטרופוס לכותי מותר ללות ממנו ברבית וכו' שנעשה סגור או אפטרופוס לישראל אסור ללות הימנו ברבית ע"כ - הנה שאין אולכין [אלא] אחר מי שהמעות שלו כיון שבאחריותו הם ובודאי כי קחני בספיא בחוספתא כותי שנעשה סגור וכו' רבית קלוטה היא כיון שהמעות הם של ישראל ד' מדקתני אסור ללות הימנו ברבית דאם היה אסור מדרבנן לזד לא היה אסור ללוה אלא למלוה כמו שבבבבא המפרשי' ז"ל דאבן רבית אינו אסור ללוה אלא למלוה מדאמרין (ס"ח): בההיא דרב עליה רב עליה גברא רבא הוא ואסורא לאינשי לא הוה ספי ולא קאמר ואסורא לא הוה עבד ש"מ שבאבן רבית אין אסור ללוה אלא למלוה לזד אלא דרב עליה מוסר דברא רבא הוא אע"פ שהיה מותר לו מ"מ לא היה מאכיל למלוה דבר האסור אע"פ שאינו אסור אלא מדרבנן וא"כ הוא מוכרח שכתאמרו אסור ללות הימנו ברבית רבית קלוטה היא גם בההיא דריש פרקין (ס"ח): אני הוא שעתיד ליפרע ממי שתולה מעותיו בכותי גם הרב אלפסי ז"ל כתב בנכסא שלו אני הוא שעתיד ליפרע ממי שתולה מעותיו ביד כותי ומלוה אותן ברבית לישראל גרסה דכל שהמעות של ישראל שהפקידם לכותי כדי להלוותן ברבית לישראל אע"פ שמיד הכותי בלו לישראל הלוה אסור ואסורא דאורייתא הוא דהא יליף לה מפני שנאמר בו וי' י' י' מלרים דומיא דהנהו אמרינו בגון עומן משקלוהו במלח וסולה קלא חילן בגגו וכן נוכל לכווין בן מההיא (דאמרי') [דמניא שם ע"ה] אל הקה מאתו אבל אחס נעשה לו ערב ומקשינן בגמ' ערב ממאן אלימא מישראל והתן אלו עוברין בלא תעשה וכו' אלא ערב מכותי הוה סוף כיון דכותי בחר ערבא אזיל הוא ניהו דקא שקיל רביתא אלמא אע"פ שהכותי הלוה מעותיו לישראל הלוה ומידו בלו לו כל שנעשה לו ישראל ערב ודיניה דכותי דאזיל בחר ערבא תחלה הרי הוא כאלו הלוה אותם לישראל הערב והערב מלוה אותם לישראל הלוה ואסור מדאורייתא דאי מדרבנן לחוד ומדאורייתא שרי מאי מקשי סוף סוף כיון דדיניה דכותי וכו' למאי דילפינן מקרא אבל אחס נעשה לו ערב דהן נמי מדאורייתא קאמרין דברי ואפשר דמדרבנן אסור אלא ודאי שמע מינה מדאורייתא נמי אסור ופי' דמקשינן דלא אפשר למשריי מקרא ואם כן כ"ס בנדון זה דהתם היו המעות מתחלה של כותי והכותי מלוה אותם ללוה מידו לידו ואע"פ כשנעשה לו ישראל ערב חמרינן דכיון דדינא דכותי בחר ערבא אזיל תחלה ולא בחר הלוה ה"ל כאלו הם מעותיו של ערב ואסור מדאורייתא כ"ס בנדון זה שמתחלתו היו המעות של ישראל ובאחריותו הם ואין לכותי בהם כלום :

אמנם

אם לא היה בדרך זה אלא שהעובד כוכבים הלוה לישראל ממעותיו ואחר כך קנה ישראל אחר מן העובד כוכבים הוה זה בהקנאה גמורה בזה יש לדון כי יש לד שסווא מותר גמור ויש לד שסווא אסור שאם הלוה לא התנה עם העובד כוכבים שיוכל להחזיר לו מעותיו בזה נראה שסווא מותר גמור אע"פ שכתבתי למעלה דמפני כן מישראל לישראל הוא רבית קלוטה אע"פ שאין תנאי ביניהם שיוכל להחזיר לו מעותיו לפי שבכרובת השנים ובכרובת ימנא שיקח יותר ממה שהלוה מ"מ כשהעובד

סדסו וחמד לו אם אין אחס מביא לי מכאן ועד ג' שנים הרי הוא שלי הרי הוא שלו (ס"ה) שכחנו עליה המפרשים ז"ל דאי סך מהני' בדאמר מעשיו מוכר אכול פירות לרבנן ולא לוקח דהוה ליה - לז אחד ברבית ואסור ולרבי יהודה אפילו לוקח אכול פירות שרי ואי בדלה א"ל מעשיו וכמאן דאמר אסמכתא קניא מוכר אכול פירות לכולי עלמא דאי לוקח רבית קלוטה ואפי' לא פרשו דמכאן ולהכא הוא קונס ולפ"ז אף במקום שנוכחין בחליטה אי אכל שטור וזו מסלקין ליה פפי מפיק מנייה דרבית קלוטה היא וכיון דמסלקין ליה א"ל להלמט לו פוד כיון שכבר אכל שטור וזו אכל קודם שחבל שטור וזו אפשר להלמט אם לא יפרע החק בכל שנה כיון שקך החנו או נכסו ואע"פ דאסמכתא לא קניא דדינא אם הסכימו הקבל שטור העולה בערכאות של עובדי כוכבים יהיה נדון כפי דיניהם גם בזה תופיל הסכמה כיון שאין בחליטה אסור רבית ואע"פ שהחלטת לו הבית מכאן ולהכא אין מוליחין מן המלוה ללוה הפירות שחבל קודם החליטה אע"פ שהן רבית קלוטה כיון דלא אכל שטור וזויה לפי שיכול המלוה למסון שחורה הקן הוא מקבלם כיון שהוה רבית ואע"פ כוהלט לו הבית בעד מה ששאר שלא פרע בזמנו ואין לומר שכיון שיש בערשא זו אסור רבית נהבטלה כל בערשא שכבר הסכימו כל המפרשים ז"ל דמקח שנעשה באסור רבית לא תבעל המקח אלא שמסלקין ממנו הרבית והיינו דאמר אבוי (ס"ה) הוי מאן דמסיק בחגריה ד' וזו דרבית' ויכב ליה גלימא בגוייהו כי מפיקין מיני' ד' וזו מפיקין מיני' גלימא לא מפיקין מינייה ואפי' רבא לא קאמר גלימא מפיקין מינייה אלא כי יכי דלא לימרו מיכסו ואזיל גלימא דרביתא לפי שהוא דבר מבוים וכ"כ הגאון ז"ל בספר המקח דכל מקח שנעשה בפנין שיש בו לד רבית קיים א] ומה שיש בו מן האסור יחזיר והוא שקנס קנין גמור נפח שפסק על הפירות קודם שיאל השער וקנו מידו וכשיאל השער הוקרו פירות שזה אסור משום רבית אם ר"ה הוקרה ליקה הפירות כשוין בענין שאין זו רבית אין המוכר יכול לעכב בידו ויאמר שיתבעל המקח כיון שחאלו באסור רבית נעשה ומיחו הלוקה ודאי יכול לחזור בו שלא ליהן בהם כשעת היוקר של עכשיו שהרי לא לקך ירד שמתחלה בשעת הזול פסק עמו אבל אם אין קנס קנין אלא דברים ומעות יכול לחזור בו מן הכל כיון דאיה זיה אסור רבית וליכא מי שפרע כלל ב] כל זה נאר הגאון ז"ל וסכמינו באחרונים ז"ל לדבריו - גם הרמב"ן ז"ל כתב לדעת הרמב"ם ז"ל שכל משכונא אסורה בר משכונתא דאסורה אלא דבלא נכיתא באחרת דמסלקי הוי רבית קלוטה ובאחרת דלא מסלקי אי נמי בנכיתא בין מסלקי בין לא מסלקי הוי אבן רבית כהב רבז ז"ל וז"ל ומסתברא דבאחרת דמסלקי אי עבר ומשקן ונחר זמן אחת מרי ארעא דהוה ליה לביא דינא ואמר לא בעינא דליכול הו לארעא וכו' הו לי וזו פרענא ליה מסלקין ליה מפירי ולא חכיל הו הוחיל וזה נועק עליו כב"ד שלא יאכל רבית אין נותנין לו רשות לאכלו ומסדרין לו כ"ד ומוליחין מן הלוה למלוה חובו כדן כל ב"ה ובאחרת דלא מסלקי נמי מסלקין ליה מלמיכל פירי בתורת פירי ולסלקי לגמרי א"ל דהא מיקניא ליה סלקך חביל לפירי בשומא ומנכי ליה דמי כולו פירי כמה דשיימי לכו כי דינא עכ"ל - הנה מצואר מדבריו שלא נחבטלה המשכונא מפני אסור הרבית הלא שאוכל הפירות בתורת קנין המשכונא כיון דהוה אחרת דלא מסלקי :

ומה שנסתפק לך את"ל דהיבא שיש תנאי ביניהם שיוכל להחזיר מעותיו הוי רבית קצוצה במשכונתא בלא נכיתא באחרת דמסלקי והיבא שאין תנאי זה ביניהם הוי אבן רבית במשכונתא בלא נכיתא באחרת דלא מסלקי מה נאמר כשהתנאי הוא בהפך דבתוך זמן מה יוכל להחזיר לו מעותיו ועבר הזמן ההוא ושבו לצמיתות הנלך בטר מעיקרא והויא בהלואה או בטר השתא :

תשובה

כבר ידעת כי פירוש אחרת דלא מסלקי ר"ל תוך זמן הכתוב בשטר שכנס שאין המלוה יכול לכוף הלוה לפרוע קך אין הלוה יכול לסלקו תוך הזמן שהוא אכל לאחר הזמן ההוא יכול לסלקו ואחרת דמסלקי ר"ל שאפי' תוך הזמן יכול הלוה לפרוע ולסלקו וזלתי בשנה ראשונה שאין יכול לסלקו אפי' באחרת דמסלקי משום דהתם משכונתא שהא (ס"ה) ופירוש רש"י דלא מני מסלק ליה ואפילו באחרת דמסלקי וכן פירשו ז"ל אע"פ שגראה מדברין שאתה הבנת התם משכונתא שהא באחרת דלא מסלקי וכחבו המפרשים ז"ל דבשנה ראשונה לא מני לסלקו או היכא שיש תנאי ביניהם שלא יסלקו עד זמן פלוני כל אותו הזמן הוי דיניה כאחרת דלא מסלקי ובהר הכי הוי דין המשכונתא באחרת דמסלקי וז"ל הרמב"ן ז"ל בזה והוי יודע דבאחרת דמסלקי דהתם משכונתא שהא ולא מני לסלקו עד שהא [אי נמי] אחני כהדיה דלא יסלקי' עדיה זימנא עד שהוא יומא דיניה כדן אחרת דלא מסלקי ואבן רבית מכאן ואילך אחרת דמסלקי הוא ורבית קלוטה הוא ואין זה צריך לפנים עכ"ל - ומכאן תוכל ללמוד לנדון זה דכל זמן שהיה יכול לסלקו היתה רבית קלוטה ומן הזמן ואילך שאין יכול לסלקו הוא אבן רבית ואף על פי שבשאלתך הדבר מוספך שהסלקו הוא ראשון והבולתי הלוה הוא אחרון אין אני רואה להפריש ולחלק בזה ג] והענין בזה בשניהם : אמנם כבר כתבתי דעתו למעלה דבנדון זה בין שיוכל לסלק בין שלא יוכל לסלק הכל הוא רבית קלוטה :

ומה שנתחדש משמעון שלקח שינ"ש מכותי אחד וביום עצמו שלקח ממנו המעות ונעשו השעבודין עשה הכותי ההוא שטר ששיאו לראובן מהם והודה הכותי בשטר ההוא שבעד ראובן הנו' עשה הקניה

[א] כ"י י"ד ס"י קט"ה : [ב] ד"ה ס"ה א"ה ב' וכו' קט"ה א"ה א' : [ג] כ"י ס"ה י"ג קט"ה : [ד] כ"י ס"ה י"ג קט"ה : [ה] כ"י ס"ה י"ג קט"ה : [ו] כ"י ס"ה י"ג קט"ה : [ז] כ"י ס"ה י"ג קט"ה : [ח] כ"י ס"ה י"ג קט"ה : [ט] כ"י ס"ה י"ג קט"ה : [י] כ"י ס"ה י"ג קט"ה :

שאלות ותשובות ריב"ש סימן שו

מוט' אם מחמת קלקול הבית או מחמת סכסוך ואין למחכיר עליו כלום דהשתא דמי למרא דהדרה בעיניה זכו מה שעלה בידו בעמינים אלו:

שו עוד שאלת על אלו המוכרי פירות בפחות מהשער לתתם לזמן הנורן שלהם בנזן אלו הקונים צמר בזמן ששוה שני פרחים בסך י"ח דינרין ויש לו לקבלה בזמן הגוה אשר או היא שוה בשער של עכשו או יותר וזה עושה המוכר בשביל המעות שמקרים לו כלן או רובן מאי כיון שיש לצמר גורן קבוע שהוא בעת הגוה יש לו לפסוק או בשער הנורן או בשער היוצא עתה או דילמא כל זה הוא לאותן העוסדים שם בכפרים שאין להם צמר ממקום אחר כי אם מצאנם ולא יוש גורן קבוע אבל לעומדים בדרך כמו היום בבבלנסיא' שהצמר מביאין שם החמרים מכל עבר ופנה כמי שאין לו גורן קבוע הוא ודמי' להא דאברין (נ"מ ע"ג) החמרים מעלין במקום היוקר במקום הזול אחר שהם משתכרין במה שמוותרין להם המוכרין בכפרים במשקלות ובכמות ואע"ג דבאחריותן הם מביאין הפירו' ההם מה שמשתכרין בויתור נחשבה נגד האחריות ההוא ונרמה אותן כאלו הם שלוחים מהבעלי הבתים בקניה הזאת זה יספיק כל היכא שהויתור ההוא יהיה מהמוכר אבל אלו שמוכרין הצמר והקונה מקבל אותה למשקל הראשון מבעלי הצאן בעת הגוה ולחבר זה אין שום ויתור בעולם והוא מביאה באחריותו כל הדרך או קצתו יראה שיהיה בו אסור ולא יהיה התר בזה דומיא דההיא רחמיה אלא כשהמוכר הזה מוכר הצמר לאלו הבעלי בתים למשקל אחר במקום היוקר בצד שישאר לו הויתור ההוא במשקל או במדה אבל מה נאמ' כשהצמ' מקבל הקונה למשקל הראשון בכפר והוא באה באחריותו האם נאמר כיון שבאחריותם היא בדרך אע"פ שויתור המשקל הוא שלהם שליחותיהו הוא דעבור ואע"פ שהמעות הביאו שמה המוכרים על אחריותן הרי יש שכר אחר העומד בנגד זה האחריות דמנלו ליה הרעא מאי יורגו מורגו הדרך הגבון והישר בכל זה למען נוכל ללמוד הלכה למעשה עכ"ל:

תשובה כבר ידעת שאסור לקנות פירות בפסיקה ליתנם לזמן ידוע בהקדמת מעות כל שלא ילא השער ואפילו יפסוק כסך מסוין עשה ולא מחזיל גביה ואפילו הכי אסור אלא"כ יש לו למוכר הפירות שהם פוסק דלא יוכל לפסוק ואע"ג דמחזיל גבי' מותר דלמרינן בגמרא (ס"ג): כהדי' הכי מאן דייביב זוזי לקירא וקא' חזין בשוקא ד' ולאמר יסיבנא לך חמשה זי' אית ליה שרי וזי' לא אסיר וטעמא דכיון דמעות קיזת מן החורה ואם חוזר בו מקבל מי שפרע הכי זה לענין רבית כאלו קנאש קנין גמור מעשה כיון דחין אסור רבית במכירת פירות אלא מדרבנן והלכך חין כן הקדמה אבל בשאין לו אע"ג דהשתא לא מחזיל גביה מ"מ אסור כל שלא ילא השער לפי שכיון שלא נקבע השער אנו חוששין שמא ישתנה ויוקרו פירות בחוץ הזמן שקבע לו וגמלא שמרויה סקונה בפסיקה בהקדמת מעותיו וגם המוכר יטעך לקנותם כשער היוקר אבל כשילא השער אע"פ שאין לו מותר לפסוק בהקדמת מעותיו וכו' זה כמי שיש לו דלעפ"י שאין לזה יש לזה ויכול המוכר לקנות עשה פירות כאלו המעות שמקבל מן הקונה וסינו מחנ' דתנן (ע"ג): חין פוסקין על הפירות עד שילא השער ותיגא דברייתא ילא השער פוסקין אע"פ שאין לזה יש לזה ואע"פ שילא השער ומותר לפסוק אבל נריך לפסוק כסך השער הקבוע אבל אם מחזיל גביה מן השער [הקבוע] הרי זה אסור בן שהרי בודאי מפני הקדמות המעות מחזיל גביה וכו' דתנן ברי' פוקין (ס'): כינא לקח ממנו חטים כדינר וזב סבור וכן השער כלומר שהפסיקה הראשונה נסיתר היתה כי כן היה השער ולא חזיל גביה דלמלא ח' מחזיל גביה הרי זה אסור רבית וכו' והיה דלמרינן בקיראש בשאין לו משום דמחזיל גבי' בינא השער היא כדקאמר וקא' חזין בשוקא ד' וגדולה מזו אמרו דברייתא (ע"ג): הו' חדשות מארבע וישטת משגש חין פוסקין על החדשות מארבע עד שילא השער לחדש ולישן קך היא גירסת רש"י ז"ל ופי' שהחדשות הם כזול עשה לפי שלא נתיבשו כל זרען והפוסק על החדשות כשיקבלם ממנו לאחר זמן הרי נתיבשו כל זרען ולכן חין פוסק לקבל ד' שאין כסלע כיון שהשיטות חין שער שלהם כי אם שלש שאין כסלע עד שילא השער בארבע לחדש ולישן גם העטם שהזכירו בגמרא (ס"ג): דה"ל שקילא עבדתא וכולי דהא חייבי וכו' חייבי בשילי חייבי מספיק אלא כשהיינו מחזיל גביה ודבר זה לא נספיק בו אדם דודאי כשפוסקין על הפירות כשילא השער נריך שלא יפחות מסך השער הקבוע הא לאו הכי אסור אלא ח"כ יש לו ולכן הוא מבוחר שהקונים נמר בחוץ השנה ממי שאין לו למר בזמן שבו שני פרחים וכן השער והוא פוסק עמו לתתם בזמן הגוה כסך י"ח דינרין בהקדמת המעות כן או קלתן כמו שבה בשאלה שזה אסור כיון דמחזיל גביה מסך השער הקבוע ואפי' יש לו למוכר לזון העומד ליגזו ויש בהן קלת מן הנמר שפסק עמו והנמר מתרבה מאליו ובשעת גזירה יספיק לכל מה שפסק אפי"ה אסור דהא לא מיקרי יש לו כיון שאין לו עשה כל מה שפסק כדתינא (שם ס"ד): הסו'ך לחלוב את עזיו ולגזוז את רחליו וכו' אבל אם אמר לו מה שצויי חלובתו קך וכן מוכר לך מה שרחלי גוזזתו קך וכן מוכר לך מה שכוורתו רודה קך וכן מוכר לך אסור דלמרינן עממא בגמרא דמשום דליתנאבו בההיא שעתא אסור ואע"ג דליתנא קלת דהא קתני בהדיא הסו'ך לחלוב את עזיו ולגזוז את רחליו הלא דליתנאבו לכלבו עדיין ואע"ג דממילא קא רבו אסיר דלא דמי לקרי משום דלאו מן הנמר הראשון קא רבי דהא ח' שקלת ליה חתי אחרינא בהרייתו כדליתנא בגמרא וכן אפילו פסק המוכר סה עס אחריים שיש להם נמר קודם שפסק עס זה לא מיקרי זה יש לו לזה הפוסק כיון דמחזיר גביה וכו' וזוהו כדליתנא בגמרא גבי קיראש לא נריבא דלית ליה אשתי' במתא מהו דתימא כיון דלית ליה אשתי' במתא כעד שיבא בני' או עד שאלמלא מפתח דמי קא משמע לן דכיון דמחזיר גביה

סוכים כלום לישראל מנה ושיקן לו עשרה דינרין בכל שנה לעולם ולא יוכל לסלקו הרי זכה העובד כוכבים במה שנתחייב לו הלוה לפדוע לו בכל שנה לעולם דהא חנן (ב"מ ע'): אבל מקבלין לאן ברזל מן העובד כוכבים ולזוין מהם ומלוין אותן ברבית וא"כ כשהקנה העובד כוכבים חובו לישראל אפילו בפחות מותר דכיון שזכה העובד כוכבים בחובו של ישראל לתת לו כך וכך בכל שנה לעולם יכול להקנות הוא חוב זה לישראל והרי הוא כמו ישראל שחייב לעובד כוכבים מאה דינרין של רבית ומוכר אותה לישראל אחר בפחות שהוא מותר גמור כיון שהרבית נתרבה אלא העובד כוכבים וכאן כיון שכבר נתחייב הלוה לפדוע לעובד כוכבים כך וכך בכל שנה ושנה לעולם הרי הוא כאלו נתרבה אלא העובד כוכבים שהרי כבר זכה העובד כוכבים בחיוב זה ויכול להקנות לישראל ואין כאן רבית לישראל הקונה אבל אם יש חנאי ביניהם שיוכל הלוה להחזיר לעובד כוכבים מעותיו כל זמן שירצה מעשה הוא רבית קלוזה ואפילו פירות שנה ראשונה בתורה רבית קלוזה הוא מקבלם והקדן קיימת לו לעולם וכשהקנה העובד כוכבים חוב זה לישראל הרי הוא כאלו הלוה אותם עתה לישראל ללוה שהרי יכול הלוה להקדן לזה לישראל הקונה מעות ההלוואה כמו לעובד כוכבים המלוה הראשון ואם כן כשנתרבה הרבית בכל שנה ושנה מאחר שהקנה ואילך אלא הקונה לישראל נתרבה ולא אלא העובד כוכבים המקנה שהרי לא זכה העובד כוכבים בפירות כל שנה ושנה לעולם שנאמר שכשהקנה הפירות לישראל הוי כמוכר חובו בפחות שהרי כיון שהטוה היה יכול להחזיר מעותיו לא זכה העובד כוכבים עדיין בפירות אלא כל זמן שהלוה לא יחזיר לו מעותיו וכשהקנה לישראל הרי קם מחזירו והרי הוא כאלו הקנה לו קדן החוב ושיקן לו לישראל הלוה הרבית כדרך שהיה נוחן לו וגמלא שהאל לישראל מתרבה הרבית וכו"ל כיון שהישראל כבר הוא משועבד לעובד כוכבים לתת לו הרבית כל שנה ושנה כל זמן שהמעות בידו נימא שגם אחר שהקנה לישראל יוכל לישראל לקבל הרבית כל זמן שהמעות ביד הלוה וכו' הוא כאלו לקחם בעד העובד כוכבים שנשעבד לו הלוה לזה כבר דומיא דההיא (ד"מ ע"ג): דרב מרי בר רחל דמשכן ליה ההוא עובד כוכבים ביחא דרב זננא לרבא והוא ממעו ליה לרבא אגר בית' דמשנה ראשונה ואילך כיון שהיה רבא אפשר לסלקו וסיחא משכנתא בלא נכיתא ולאמר ליה רבא דהשתא גמי דדייביסם עבידנא לך דכל כמה דלא מסלקי בזוזי לא שקיל אגר ביתא ואנא גמי לא שקילנא אגר ביתא עד דייבינא לך זוזי' הגה' כאן שאע"פ שהיתה המשכונא רבית קלוזה כיון שהעובד כוכבים משכנה לרב מרי והיה אוכל רב מרי פירותיה כדייביסן כל זמן שלא יסלקנו גם עתה אחר שמכר העובד כוכבים הבית לרבא והיה יכול רבא לסלקו ואכל רב מרי פירות הבית בלא נכיתא כל זמן שלא יסלקנו רבא וא"כ בנדון זה נימא הכי' לא דמי כלל דהתם כיון שכבר שעבד העובד כוכבים הבית לרב מרי שיאלל פירותיו כל זמן שלא יסתלק חין קניית רבא הבית מן העובד כוכבים יכול לגרוע שעבד רב מרי הקודם אלא שכיון שקנה רבא הבית מן העובד כוכבים קנה זכוהו ויכול לסלק לרב מרי כמו שהיה יכול העובד כוכבים אבל מ"מ שעבד רב מרי על הבית מן העובד כוכבים הקודם לקניית רבא לאכול פירותיו כל זמן שלא יסתלק הרי הוא בקיומו כשהחלה אבל בנדון זה מכיון שהישראל קנה שעבד העובד כוכבים על ישראל הלוה והלוה יכול לסלק את זה הישראל הרי הישראל הזה הוא המלוה עתה והרי הפירות יחזרו במעותיו על הישראל והיו רבית קלוזה וליכא למימר דכיון דלא קנן הישראל עס ישראל נשעת ההלוואה חין זה רבית קלוזה וכו' אכן רבית דהא כיון שקנן הלוה עס העובד כוכבים נשעת ההלוואה בעדו ובעד הבא מכח הרי הוא כאלו קנן אז עס זה הישראל הבא מכחו ועוד שכשהקנה העובד כוכבים את הישראל והעמידו אלא הלוה הרי הוא כאלו הלוה אותם עתה הישראל לישראל עס הקלוזה הראשונה הכחונה בשער ההלוואה ואין נריך להזכיר עתה הקלוזה שכבר היא קלוזה ועומדת בשער לעולם כל זמן שהמעות בידו:

ואשר אמרת כי רבים מבני קהלכם ירחת השם על פניהם מחיובים לפדוע מן האסור ומושבין עלמם מערשא כוז כדי להסתלק מן הספק ואם הדבר יהיה מותר יתחדשו עס אבינוי עמם שלא נשאר להם בלתי חס גוייתם ואדמתם למען לא יטערו למטר נחלתם לנתינות או להשתעבד לעקר אודיעך הערשא אשר נוסינן לעשות כנרלונה בענין זה שהיא מותרת גמורה ואין בה צד רבית כלל והוא שבעל הקרקע מוכר את ביתו תחלה לגמרי בסך ידוע להלועין ואח"כ מוכר א' המוכר מן הקונה הבית ההוא בשער אחר לתת לו מהם בכל שנה דבר קטוב וגם לפעמים נותן לו מוכר למחכיר קלת דמים כראשונה מאותן שקבל ממנו מן המחירה הראשונה מלבד המס שטובה לו בכל שנה ואין המוכר יכול לפדות הבית ההוא בשום זמן ואין ספק שבדרך זה הוא מותר גמור ואפי' למי שאסר חכמי נרשאי אפילו במשכנתא דכורה התם הוא שאין גוף הבית מוכר לו לגמרי רק הפירות לבד והוא וגובה אותם מן המוכר עממו וכו' הערמת רבית אבל ככאן שגוף הבית מטר לו לגמרי יכול הוא להשכירו או להחכירו אלא"כ למי שירצה וקף למוכר עממו ואע"פ שמהחלה כשמכר לו גוף הבית התנה שיחכירו לו אלא"כ חין ככך כלום כיון שגוף הבית קנוי למחכיר והוא גדול בחדות הבית לעולם יותר מן המוכר וגם שאין שאר נכסי המוכר ולא גופו משועבדים למס ההוא אלא בעד שיהיה הבית בחזקת המוכר אבל כל זמן שירצה המוכר להחזיר הבית כמו שהוא למחכיר כרשות בידו ואף אם אינו שוה עתה רק דבר א' ב"י יוד' רס"י ק"ד: ב' ב"י שם ס"י קפ"ג דה"ה וכ"ו ופי"ג נפ"ז ס"ק"ב:

שאלות ותשובות ריב"ש סימן שז שח

גזינא אסור. ומה שכתב לדמות מכירת המזר בפסיקה להסיר דמרי' מעלין במקום היוקר במקום הזול לפי הנראה לא הגנה טעם הסיור בהסיר דהסם אין התמר פוסק לתת לו פירות לכך ידוע ושוויון גביה מסך שער מקום היוקר שזה אסור הוא לכו"ט הלא החמירין פוסקין עם קנה ממכריהם להביא להם תבואה במעוהי'ן שנותנין להם עתה במקום היוקר כפי הסך שיקנו במקום הזול וטעם הסיור לפי שכיון שהם קונין עם הנזכר בעד הלא במעוהי'ם ואף יזונו פירות במקום היוקר יותר ממקום הזול יקחו על כרחם בסך שלקחום עם הרי"ס שלוחם הלא שמפני שהחמירין מקבלים עליהם אחריות הדרך וגם שפורחין בחנם ונראה שהיה מפני שמחמירין להם הבעלי בתים מן הפירות להביאם לזמן ומקדימין להם המעות עתה לזה הולכין בגמרא לטעם נראה לכו' דמגלי לכו' תרשי' אי נמי דמוציני גבייהו ואף אם לא היו מחמירין להם מן הפירות הלא להביאם מיד היו עושין כן זהו דרך פירוש רש"י ז"ל והקשו המפרשים ז"ל על פירושו שהרי זו הלואה גמורה ואף יתירו הבית שבה מפני הטעם הזה ולזה פירש הרמב"ן ז"ל שהבעלי בתים נוחנין לחמירי' שכן עורחם ועמלם והרי הם שלוחם ממש הלא שהחמירין משתמשין במעות הכס והחייבין בהחמיריותן [א] דקין המפקיד מעות הלא שולחני או אלא מגוי ופירעין אותם עם במקום הזול כשקונים הפירות בעדם הלא שמה שמקבלין אחריות הדרך בחזרה מה שאין עליה אחר חייב כן אין זה מחמת הלואה הלא משום דמגלו לכו' תרשי' ושליותה גמור הוא הלא שמחמה שומר תאם להיות כשואל וגם אלו מקבלין עליהם להחמירין בחמירין והיינו לחמירין (ע"ס) בעובדא דאורחא כיון דקבל הקונה אונסא דאורחא היה מותר לקבל שיתא' אי לאו משום דאדם חשוב שאני ולא היינו מתירין לקבל שיתא' אפילו בלא קבלת אחריות לפי שעדיין היה אסור מפני שכן עורחם של חמירין ורב לא היה נותן להם שכר עורחם הלא שהיה נותן להם ריוח מחמירי' השכר והוא מקבל עליו ג"כ אחריות הדרך זהו ענין היתר הסי' דחמירין ב] אבל שיפסקו לתת לזמן פירות בסך קצוב בהקדמת מעות ולפחות משער המקום שנותנין עם הפירות לא התיר אדם מעולם הלא כשיש לו ואף הסי' דחמירי' לא התירו הלא בתבואה אבל בשאר מיני סחורה לא כדחמירין עלה בגמרא בעל מיניה רבי אשי' מרבי יוחנן מהו לעשות בגרוטאות כן אמר ליה רבי ישמעאל בר רבי יוסי בקש לעשות בכלי פשתן כן ולא הניחו רבי אבהו דחמירי' רבי אשי' בקש לעשות בגרוטאות כן ולא הניחו רבי יוחנן ובדאי' הוא הדין לכל שאר מיני סחורה הלא דעבדי' בהו' הו' וכן מובאר בפירוש רש"י ז"ל וכן לרמב"ם ז"ל. ומה שכתבתי שיש לומר גורן קבוע שהוא עת הגזה בכפרים אבל במקום שמציחין עם החמירין אמר מכל עבר ופנה כמי שאין לו גורן קבוע הוא איני מבין דברך ולא יכולתי להולתן ומאין יאל' לך זה השרש והיכן מלאכה בתלמודו, או בחבור למפרשים ז"ל לשון זה של גורן קבוע אם דעתך לומר דכל שיש לו גורן קבוע דהיינו בכפרים הו' קודם הגורן בלא יאל' השער אבל כשאין לו גורן קבוע דהיינו בכפרים שמציחין עם חמירי' לעולם הוא כאלו השער זה יאל' לך ממה שאמר רבי יוחנן (ע"ב) אין פוסקין על שער שבסוק ומפרש בגמרא הלא אסור רבי יוחנן הלא בשוק של עיריות דלא קביע אבל בסרטיין הזה דהיינו שוק של כרכים דקביע פוסקין על השער הסוף אבל עדיין לא הרווחת כלום לענין שאלתך דאי לא יאל' השער אין פוסקין כלל ואע"ג דלא מוזיל גבי' ואי יאל' השער ג"כ אין פוסקין היכא דמוזיל גביה סוף דבר איני מבין מה היתה כוונתך בזה :

שו' ומה ששאלת אם כשהצטרף מקבל הקונה למשקל הראשון בכפר והיא באה באחריותו האם נאסר כיון שבאחריותם היא בדרך אע"פ שויתור המשקל הוא שלהם שליותותיהו הוא דעבוד ואע"פ שהמעות הביאו שמה המוכרים על אחריותם הרי יש שכר אחר כנגד זה האחריות דמגלו ליה תרעא סאי :

תשובה כבר בארתי למעלה דהסי' דחמירין אינה הלא בתבואה אבל בשאר סחורה לא וכן אינה בפוסק בסך קצוב הלא סתם כדרך שיקנה במקום הזול ומ"מ כמה שהמכירה היתה מותרת אם בזה באחריות הקונה מובאר הוא בגמרא: שמוחר' חע"פ שהחמירי' אינו מרווח כלום הלא מעלה לו במקום הזול ואף אם נשתמש החמיר במעוה ובלטו באחריותו שליותותיה קא עביד ואף אם אינו נותן לו שכר ערחו הרי עעמא דמגלו ליה תרעא עומד לו במקום שכר ערחו זהו מחבאר ממ"ש בגמרא: עלה דהסי' דחמירין בסורא אלו' ד' ד' [בכפרי' אלו' שיתא' שיתא' יסיב רב וזו' להק' חמירי' ומקבל עליה אונסא דאורחא ושקיל מינייהו חמשה ומקשי' בגמרא אמאי כיון דקביל עליה אונסא דאורחא לישקול שיתא' ומתירין אדם חשוב שאני אלמא דכו' שמקבל הקונה אונסא דאורחא בחזרה יכול לקבל במקום הזול מבלי שיתן להם שכר ערחה דהא' איכא עעמא דמגלו לכו' תרעא' אי לאו משום דאדם חשוב שאני ומשום הכי הו' נותן להם רב מחמירי' הרייהו ובדאי' רב לא היה נותן להם שכר ערחה שאם כן אפילו באדם חשוב כיון שפורע להם שכר ערחה ומקבל עליו החמירי' הדרך למה יתן להם מן הריוח כלום וכן הו' משתמשין במעות קודם' שיהיו במקום הזול דומיא דהסי' דחמירין דאל"כ לא היה כהן חשש רבית כלל ואפילו באדם חשוב ואפילו הכי מותר לשאר אינשי זהו אף לדעת הרמב"ן ז"ל מהחמיר בפירושו בהסי' דחמירין והוא הדרך הנכון וההסכימו בו הבאים אחריו אל"ל לדעת רש"י ז"ל דאפילו בלי שיקבל הקונה אונסא דאורחא מעלין לגמרי' במקום הזול ואף בלי שיתנו להם שכר ערחה דעעמא דמגלו לכו' תרשי' עומד כנגד הכל ולדבריו צריך לדחוק

[א] פי' כיוצא בזה (כ"מ פ"ה ס"ג) ומה"ס שם דה"ס המולך מ"ס ב"ע ופי' בשפיק (כ"מ פ"ג) ד"ה וכן המולך: [ב] דמ"א ו"ד ס"ו קע"ג סע"ו: [ג] כ"י שם בסוף הס' ד"ה ומ"ס: [ד] כ"י שם המולך וכו' - ש"ס ע"ס ס"ח :

במה שהקשו בגמרא אמאי כיון דקביל עליה אונסא דאורחא לישקול שיתא' דלאו דוקא משום דקביל עליה אונסא דאורחא דאפילו לא קביל הו' מותר הלא לרווחא דמלחא מקשי הכי הלא מדברי רש"י ז"ל בזה אינם נפונים נ]: **שח ע"ד שאלת** אם מותר להלות לישראל חבירו ויא"ל זהב הלוהה עשרים דינרין על אחריות ספינה ההולכת מעבר לים ושיתן לו בשובה בשלום כ"ד דינרין מאי כיון דנפיש פסדייהו וההוקים סצוים בהם אם מועף הים אם סחרים האויבים השוללים יהיה מותר לחמירי' סצינו (כ"מ ע"ג) בפרידסא דאסר רב ואמרינן ומודה רב בתורי' דנפיש פסדייהו אלמא אע"פ שהוא משתכר לעין כל שקנה פירות כרפ השוים דרך משל אלף זה בחמש מאות כיון שהוא קרוב להפסד והוא אפשר שימצא בו ההפסד מותר הכא נמי יהיה מותר או דלמא כיון שנתן מעות ופסק עמו תוספת קצוב רבית גמורה מאי ואם באולי' נזכר רבא בזה במקום אחר שנוציאיהו בכלל מדין רבית ולא יהיה זה אלא כמו אסמכתא שזו בודאי אסמכתא היא אם תלך הספינה בשלום יתן זה דרך משל עשרים ליטרין ואם יארע בה הפסד יתן זה מאה ליטרין ואע"ג דאסמכתא לא קניא בכל דאי ובל שכן באסמכתא שאין בידו להשלים כמו זה ואע"פ מה לנו די לנו שיצאנו מדין רבית ואולי' שהסוחרים והספנים יוכלו להתנות בענין בזה וכבר שמענו שפשוט מנהגם ולא שמענו מי שמיחה בידם לעולם והוא שנוהגין לתת עשרים ליטרין דרך משל למי שיבטיחו לו מאה ליטרין שיש לו בספינה ואם תלך בשלום יהיו העשרים ליטרין שלו ואם יארע בה שום תקלה יתן לו הוא ק' ליטרין איני רואה בזה הבדל אלא מי יקדים המעות ולא שמענו מי שפסק בזה אלא רפא נא למחלת חשבנו וכו' עכ"ל שאלתך :

תשובה נראה ברור שאסור לישראל להלוות לישראל חבירו דינר ואם הסו' כ' דינרין על אחריות ספינה ההולכת מעבר לים ושיתן לו בשובה בשלום כ"ד דינרין לפי שזו הלואה וקוץ לתת לו דבר קצוב ברבית ואע"פ שהמלוה מקבל עליו אחריות המעות כל ימי המשך מהלך הספינה עד שובה עדיין לא יאל' מידי הלואה דהא' זו' יסיב וזו' שקיל ולא הדרי ליה זו' בעיניהו ולא דמי למרח' וסייעו הסי' דרב חמא דהו' מוגר זו' בפשיעא (ע"ס ע"ג) כפי מה שפירשו החוספות שהיה רב אמא מקבל אחריות המעות אם נאכסו קודם שהוליאם הלוה וגם אחר שהוליאם אם נאכסו כל נכסו הלוה שהיה פטור מלשלם ואף אם יחזור ויעשיר אפילו הכי נאסר זה בגמרא כיון דלא דמי למרח' דלא הדרי בעיניהו ולא ידע פחיתו וכל שכן כדון זה שיש כהלואה זו' זמן שאין המעות באחריות המלוה הלא באחריות הלוה לגמרי' דהיינו משעת הלואה עד שעת מהלך הספינה ומשעת שובה עד שעת פרעון ואע"ג דהכא הסוקים מזויין אין בקך כלום דמי לא עסקין' בההיא דרב חמא שנאסר אף אם המלוה מותר יס' ומולך כל אשר לו מלרים באחריות דהא' יבני עעמא בגמ' משום דלא הדרי בעיניהו ולא ידע פחיתו ולא דמי למרח' ומאי דתרי רב בפרידסא בתורי' דנפיש פסדייהו סתם זבוי' הכא הלואה דהתם כיון שהיה לוקח פירות סתם ושהוא יעשה הסולאות ואפשר שיארע הקולו בענבים וגם יפסיד הסולאות שהם מרובות מפני הקולו שאפשר שיגיע לשוורים הו' ליה קרוב לזה ולזה. ומה שאמרת אם נוזיל זה מדין רבית ונאמר שהוא כדרך אסמכתא שזו בודאי אסמכתא היא אם תלך הספינה בשלום יתן זה דרך משל עשרים ליטרין ואם יארע בה הפסד יתן זה מאה ליטרין זה בודאי אפשר הוא ומותר גמור הו' אם לא היה ככהן הקדמת מעות הלא כמו שנים שהמרו זה את זה אם יסיב כך אתן לך כך וכך ואם לאו אתן לי אתה כך וכך אבל כל שזה נותן לו מעות כהלואה ולריוח ידוע אף אם המלוה מקבל אחריות הספינה אסור הלא שהוא חבך רבית כפי מ"ס ס"ה ז"ל בהסי' דרב חמא וכמ"ס למעלה. ומה שנוסאים לתת עשרים ליטרין למי שיבטיחו מאה ליטרין שיש לו בספינה זו' דרך אחרת הוא לפי שאין כהן הלואה הלא כעין מחר שמקבל עליו אחריות. מעות האחר בעד הסך שהוא שנתן לו זה ואף אם יקדימו לו עתה העשרים ליטרין אין חשש בזה ד' וכי תימא זה שלוקח עתה עשרים ליטרין ולאחר זמן אם יארע הפסד בספינה יצטרך להשיב מאה ליטרין נמלא שהאחר יקדים עשרים ליטרין ויקבל ק' ליטרין אחר זמן והרי זו' רבית. אין זה שהדבר ידוע שאין נותן מאה ליטרין מפני הקדמת העשרים ליטרין שהוא נותן הלא מפני ההפסד שהגיע בספינה שקבל עליו אחריותו והעשרים ליטרין הראשונים כבר קיבץ המקבל מתחלה ועוד שאין זה מתרבה מעט מעט הלא כעין קנס הוא שמחייב יחד עתה בכל המאה ליטרין באחד הספינה ואין כהן אגר נער ליה רומיא דאם לא נתתי לך מכאן ועד שלם שנים הרי היא שלך שהתירו במתני' (ס"ה): אבל הלא האחר שנתן לו ריוח ידוע בשבט הספינה הרי הליכת הספינה ושובה נעשה בזמן וכל יום ויום מתרבה השכר מעט יום אחר יום ואיכא אגר נער ליה. ומה שכתב בשאלה לשון זה טעמו ואע"ג דאסמכתא לא קניא בכל דאי וכל שכן באסמכתא שאין בידו להשלים כמו זה ואע"פ מה לנו וכו' הנה בזה הלשון נעוים מן המסילה ויאל' לך זה ממה שמלאכה בפרק איזבו נשך (ע"ג): ולרב אשי' מאי שנא ממחמירין אם אוביר ולא אעביד אשלים במעשה סתם בידו הכא לאו בידו ונראה לך מכאן דעפי' הו' אסמכתא לאו בידו מסיכא דבידו הלא דכיון דאשיקנא דכל דאי לא קני' אשי' היכא דבידו כההיא דאם אוביר ולא אעביד אשלים במעשה הו' אסמכתא ולא מחייב או

[א] פי' כיוצא בזה (כ"מ פ"ה ס"ג) ומה"ס שם דה"ס המולך מ"ס ב"ע ופי' בשפיק (כ"מ פ"ג) ד"ה וכן המולך: [ב] דמ"א ו"ד ס"ו קע"ג סע"ו: [ג] כ"י שם בסוף הס' ד"ה ומ"ס: [ד] כ"י שם המולך וכו' - ש"ס ע"ס ס"ח :

שאלות ותשובות רביש סימן שט פיז

קהלם נחוכחו עמו מאלד מדוע עשה כזאת וגם שישיב הקולדרם למען ישלחוהו לנכבדים הגאונים כאשר בקשו ולא אבה אכל שיתן אותם לסופר הקהל יפסיקה וישיב אליו הקולדרם בעצמו והצריכו להיחשב אשתי שלום בורחים מריב ומזה אחרו פוב הדבר וסופר הקהל הלך לביתו ומיד המו מעיו לראות השטס הריא אשר שם היוזף ומלא שהיה כחוב זה מהחלה ומשמרות עממן מכל דופי ואין עמה ושמלה ונגררו ש' מ' ממלה ומשמרות ובמקומן נכתב ש' ק' והמלה היא עמה ומסקרות וגם נכדה מ' ממלה מכל ונכתבה ל' במקומה והמלה היא עמה לכל ועדיין נשומה של מ' נכר וכן נכדה מלך ואין זולתי הול' ונכתב עמה ושם ועדיין נשום כרעיה דנ' ו' נכר והסופר כשראה זה להיחשו מקנא לשם יתעלה ולחמת הרעה הדבר לניחוק עויל בעצמו ונפלו פניו ואמר כי ראוי שיחשבו יד הרשע ההוא ושהוא ירדוף אחריו וספוד בעיניו שיפלוהו לנחמיס י"ז הקולדרם בעצמו והסופר בלילה ההוא היט הקולדרם ביד אינחק עויל והלך בשמחה ואבוקה בידו לכל גדולי הקהל להגיד זה וינחק עויל ואמר בפיו כי הוא ירדוף המזויף ההוא עד חרמה איני יודע אם אחר בשפתו ומבטל בלבו ועדיין הקולדרם בידו ואודישך כי בן בני ז' שלום לו זה לי שנה וחצי הציאותי מצדלוגס פה ולנס"ה הנה הוא בשנת השמנה החמול ללמוד בזה הקיץ משניות מברכות יעניס ומגלה ראש השנה ויומא ויהי אומר על פה כל מה שהיה לומר מן ויש לו לב להשכיל ההלכות לאל ועמה מחמיל ללמוד סוגיא והוא משלם ימות החול שלש בחלמוד שליש במקרא ושלש בפרשה מה ששאלתי מן הוסיף להודות שהחוק י"א ובקשה ממני שלא להשיב לשאלתו גם עלה ג"כ בדעתי לבלתי השיב לו אם לא בהיותי נשאל חשתי הכחות יחד או מן היושבים על השפס: אשר הודעתי בכתבך השני כי לא נחקבלה תשובתי בענין הרביה איני חושב כי הם רשאיין ולא אני אכן אין האמת נעדרת מפני שלא תקובל ממני שאמרה:

ומה שהמרת בכתבך זה השלישי כי נעיתי מדברי הרמב"ם ז"ל ממ"ש (פ"ו מהלואה) בהלכות המוכר בית או שדה ואמר המוכר ללוקח וכו' איני רואה בו דבר כנגדי שהרי אמר שכשהמוכר מתנה להחזיר לו כשיהיו לו המעות שהוא רביה קלוה וכן בהצטיי הגי משמו דבצבתי דאסמכתא הוי רביה קלוה ומה שכתב הוא ז"ל היינו זביתי דאסמכתא ומה שכתב שאלה אמר הלוך מדעתו הוא מותר וכו' כשאין המוכר מקפיד כלל בזה הלא מוכר במוחלט בלא תנאי וסויר הלא שכלוקח מעצמו ומרלונו אמר כן והגדון שכשאלתי עליו המוכר היה מקפיד ומכל מקום היינו יכולין לבאר דבריו שבפרק זה שהוא כשהלוך מתנה בדבור לבד וטעם ההוא הוא לפי שאין תנאי זה מועיל כלום כיון שלא קנו מידו ולוקח הוא דחתי ולא מוכר והוי פטומי מילי בעלמא כמו שמוארר זה בגמרא (ב"מ ס"ו) נעשה כמאן דאמר ליה מדעתו היחמר וכמו"ש רש"י ז"ל וכן הביא הרי"ף ז"ל וב"כ הרמב"ן ז"ל בצבור טעם היתר הוא לפי שאין תנאי הלוך מועיל וכן כתב הרשב"א ז"ל אבל הרמב"ם ז"ל (פי"א מהלכות מכירה) באר שהתנאי קיים ואין בו משום רביה ודבריו הם מן המתמיסין בזה כי הגמרא אומרת בהסך שהרי מתחלה שאלו בגמרא על אותה ברייתא מאי שנה רישא ומאי שנה סיפא כראה שדעת החלמוד דכל שהתנאי קיים אין חלוק בין התנה מוכר להתנה לוקח ולא חירין רבא דסיפא דאמר ליה מדעתו רואה לומר שאין מחייב להחזיר הלא אם ירצה ואלו הוא מותר אף אם בסוף יחזיר כיון שמן התנאי אינו מוכרח בזה והח"כ הקבו' מדברי רבא להימיר דאמר דכל שהתנה לוקח פטומי מילי בעלמא הוא ולדברי רבא לריך שיאמר מדעתו ואם לא אמר כן התנאי מועיל וחייב להחזיר ועל זה בארו נעשה כמאן דאמר ליה מדעתו היחמר דכל שהתנה לוקח אין חייב להחזיר הלא אם ירצה כל זה מבואר בגמרא וחולי נוסחא חמת היתה לו בגמרא ומה שלא הבאתי אותה ברייתא לפי שאין מחבירה ממנה אם הוא רביה קלוה או אם חבך רביה ואחרת כראה ממה שאמרו עליה בגמרא (ס"ה:) שהוא נד' ה' רביה אלה ששם לא דברו הלא בעוד שאינו מחזיר אם מותר לאכלן או הוא אסור כיון שהתנאי קיים והפער לכה לדי רביה קלוה והוי נד' אחד רביה אכל לאחר שנחבטל המכר רביה קלוה הוי כרבינה דחשיב. ואפיק פירי וכבר בארתי אני כל זה באור רחב ומה שדנתי בדרך הפער לומר שהוא רביה קלוה אפילו בהלמיחה לו מיד מבלי פדיון והמרת שהפדתי על מדותי וכל המתמיר עליו הראיה ללמד החמת עד לעצמו והדבר ההוא השכל מקבל אוהו כי המשעבד עצמו ונכסיו לפרוע כל ימי עולם עשרה דימין בכל שנה בעד מאה דימין שקבל אפילו אומר בלשון מכר כתי' הוא רביה קלוה וכבר הבאתי ראיה מחכירי כרש"י לדעת החומרים שהיא רביה קלוה ולדעת המתירין אותה במשנתא דבורא חלקתי בין דינא לנדון זה בחלוק מבואר לכל מודה על האמת יקבלנו מי שירצה השומע ישמע ויהדל יחדל:

שי אל החבר הוסיף אנדרואן היצדתי י"א

האח הוסיף י"א חנה דעתך שהנחת את דעתי כמה שכחתי אלי ועמה אודיעך בקצרה בלוח הדברים אשר שאלת כי עד הנה לא היה לי פנאי:

שאלת שהיה מעשה ששמעון נכנס בנת בעושה לראות אם הגיע עת למשכה ולסבת הבר היין נתעלף ולוי חברו צעק חוצה ויבאו שלשה עובדי כבבים ואחד שלח ידו ואחוו והוציאו ולוי שמר שלא נגע ביין וה"ד יוסף בן דוד ג"ר אסרו משום בגע ע"י דבר אחר בבונה יין ובבנות בגע שלא בבנות נסוך כההיא (דע"ג ס') דמדדו בקנה או שהתיו את הצרעה בקנה שמותר בהנאה ואסור בשתיה ואתה אסרת דלא דמי דהתם מתעסק במלאכת היין עצמו ולזה אסור בשתיה אבל הכא להעלות הגופל הוא מתכוין ואע"פ שהוא נגע ביין ע"י דבר אחר לא חשיב כונת בגע והוא לא דמיא ארא לההיא דאתרונא (ס"ט נ"ט) שכתב הרמב"ן ז"ל בהדושו סבור היה להצילו קודם שיפול לין או שישתקע וכו' ודמה אותו לנפל לבור דמתני' משמע אע"פ שהיה סבור שיגע ביין ארא שלא ישתקע סדסוהו ולבור דמתניתין דמותר אפילו בשתיה כדברי הראב"ד ז"ל ולא משמעיה והרשב"א ז"ל כתב בתבירו שבעשיו מוכיחין גמורין דהצלת כלי שנפל לחוכו

שאלה סובר כדעת הגאון ז"ל דמחייב היכה דכידו מחקתה חכמים שחייבוהו כיון שהיה בידו לגמרי אע"ג דמדניח מפטר דאסמכתא היא ומתני' דאם לאו ביר הלכתא היא ותקנהא היא ומה שהקשו בגמרא ולרב אשי מאי שנה ממתיחין אם אוביר וכו' פירש הגאון דכתי מקשי אמאי לא תקנו כהן כמו דאם ומתין דאם בידו וראוי לתקן לחייבו כיון שפסע כמה שהיה אפשר לו אכל הכא לתו בידו אכל הכלל הינח"ל לך מלאך כל היכה דאין בידו להשלים כגון הכא הוי אסמכתא עפי' הא ליתא שאין אסמכתא אלא בחולה דעת עצמו לומר אם לא אעשה כך אתן כך שהוא סומך על עצמו לעשות כן ומשום הכי מתני' אי לא עבד ולא גמר דעתו לאקטווי כגון ההוא דפרק ד' נדרים (כ"ז:) אם לא חתינא מתקן ועד תלתין יומין ליבעלן זכוותיה וכן הסיא דתקן (כ"ב קס"ה) אם לא חתינא לך מתקן ועד ל' יום לחזיר לו שערו וכן הלכו על שדכו ואמר לו אם אי חתה נתן לי וכו' (ב"מ ס"ה:) אכל חולה בדעת חתמים שאין בידו כלל לתו אסמכתא היא דכיון שאינו חולה בעצמו ואין בידו כלל גמר ומקני אדעתא דהכוח הנחה וזה מבואר בפרק זה בורה (כ"ד:) דרב ששת אמר ההא דמנחם בקוביא לאו אסמכתא היא כיון דלא תליא מלתא בדעתיה אלא אף בדעתא דחבריה ובמעשה ידיה וקו"ל כותיה ואפילו רב חננא דאמר דאסמכתא היא מפרש טעמיה בגמרא משום דאמר קיס לי בנפשי דידענא עפי וכן חולה דעתו אינו חמירין החס דלא הוי אסמכתא לכוילי עצמה אי לאו משום דנפקא תליא מילתא ואמר אלא ידענא בנפשא עפי הא לתו הכי לאו אסמכתא היא ובה דאמרין גבי הסיא דרב אשי דכיון דלאו בידו הוי אסמכתא החס אע"ג דלא תליא דעתו לגמרי מ"מ תליא תנאו בנכסו שבעולם שמוציאין שם בצרוותא דזולשפט ברוב השנים וברוב הזמנים וכן הרבה בזול ומוכרין לכל אדם וכוה כחולה דעת עצמו וכו' אסמכתא דלא גמר ומקני ומשום טעמא דמי יומר דמזבני ליה לא הוי פושע ולא קבועו לחייבו כיון דמן הדין הוא פטור לא דמי לאם אוביר דהוי פושע גמור א] אכל בגדון זה שחולה בדבר שהוא מקרה גמור אם חסיה רוח סערה בים מפרק חיות ומשבר ספינות או יחד יבואו גדודים וחברת גנבים אשודדים לשלול שלל ולבזו בו ואין בידו להיות נכון לבו בעות לא יירא מכל אלה כשהתנה מתחלה גמר ומקני ואין כהן אסמכתא ועקרן של דברים אלו תמלאם מבוחרים לרבינו הרמב"ן ז"ל בהלכות נדרים שחבר בפרק הרבע נדרים:

אם אחרו עמי תשובתי ובשם רבבה אל תחמה על האתן היתה נכסה לכתי עירו"ל לחתונה אחד מן החברים כהשוכים נודעת לו אהבה יתירה וחסד והתרי שובי יסובו עלי רבים נדברי ריבועה עוד זה מדבר וזה בא כי פגע הענין א"ע היותה רבה השעור במדת ארנה וכחנה גם כי יקרא המעשיקה בהכחידו לבהלות ערדהו וחסכת מעשהו כי רבה פעם יאל לחון ידבר פעם אסור בזיקים אל הקונה פעם אל הכלים נחבא ואם כה יאמר כמה חמר אתן יד החכמה הנס לימים רבים התקון ולעמים רחוקים הוא נכח ויחבוב שדוהים אחת נכרסה ואחת נבנה ולא נודע לי בלו אל קרבה כל אלה חבבו להאריך מועדה עד רבה האלהים מן האולכי הוס ואמר מרכנתה לרחום ותחוס נפשה נה ועליו דרכיך גול הוא וימלא משאלותיך ובשמו חדגול לא הנערך למן של שועל ולבית החכמה וכן אני קפיד בכל אשר תשיג ידי היות לך ללא קרוב ומה הקט כפך בעדי ואותי ערוב ברבה חדושה ושלום לרוב כנשך ונפש נאמן הכתב יצחק ב"ר ששה זל"ה: שעל הכתב כל נכבות דורש ומשך כהן שפסוהו ומתק חכו לא יומן כבוד החתני לא יסקול כפך מחירו וערכו כה מעשיו עשויים בחמה וישר ונדיק דלכו הכנון הוסיף אנמשה נבאי י"א:

שם מיוקרה לחכם רבי וידאל אפרים גירונדי גר"ו

אלהים עמך נבור החיל הה"כ וידאל אפרים גר"ו ויענה לה שלומך ויחריך אח ימך קן אודיע לכוך כי בהגיע אלי כתבך הרשון קודם הסתם קנאתי בנכס"ג צרורי העצרות של העיר הזאת והכרתי להם כהך ובקשתי מהם להביא לפנייה הסופר ההוא וכן עשו ושם בסומני נערכו בו וזינו עליו לכל ישחופ בעיר הזאת לא לעצמו ולא לאחרים אחרי שכבר יראה ערפה במיוקרה מחמת ידו ונפסל שם ולא ראינו לקפת פרנסתו ויכרד עמו עד לחיינו לכל יכתוב ספרים אף חיימנו עליו להיות זהיר במלאכתו שמלאכתו מלאכת שמים ושאל לא כי חמלנו עליו עשה היה מן הראוי לזוה עליו לכל יכתוב מהם אכל אם ימלא בו עון מלאך ואליך שניסרתו ונפסלתו והוא קבל את דברינו והמיד היה הולך אחרי' לקפר בננה בדברי הבלי והייתי נוער בו עד שפעם אחת אמרתי לו מדוע אתה אומר כי הרב רבי וידאל אפרים אומר זה מחמת שאלה ומה עשית לו ומה הלאהיו אמר היה שואל ממני שמכל ס"ה שאלתו חללה לו מן ואשיב לו אשר שלשה פרחים אמרתי לו רשע שקר אתה מדבר עליו כי חלילה לו מעשות זאת וחמנו מכירין אותו מנעוריו הולך חמים ופועל נדק ודובר אמת בלבו אז אמר א"כ למה הוא משקר עלי כשם שהוא משקר עלי כך אני משקר עליו וספרתי דבר רשעו ברבים למען יכירו כזבניו וכבא כהך השני עם הקולדרם שכחתי עליו לנכבדים מוקדמי הקהל ישמרו נורס שלחתי הקולדרם נכור ותחוס אליהם ולסיחם מרודים בעסקי הקהל וגם נחפשו ימים עברו ארבעה או חמשה ימים ולא פתחוהו לקרותו אחר כן קראוהו הם זולתי וכאשר שאלתי עליו בחמת נפלו עיני אחריו ופלא מאללכ מה לך לרדוף אחריו בכל המקום אשר ילך ומתמינו ז"ל אמרו (פאהדרין ק"ז:) לעולם חלה שמתא דומה ומתקרב וקראו עיני את המקרא הזה אחרי מי יאל חמרתו להם חנו לי הקולדרם למען אוכל לענות עליו ועל כחבו וגם אהם כתבו אליו ככוב בעיניכס אמר אלי אחד מן המוקדמין הוא רבי ינחם כהן י"א אשר הוא זקן ונשוא פנים חנה את חכמים ומחמם כנגד לוחן והמסקת יותר בעסקי הקהל הנה חכרנו אינחק עויל י"א חפס הכתב בידו ולא נמרטוהו לקרותו ושלחתי אליו כמה פעמים ודוחה אותי בחמרו כי יחפשו בניחו והפלארי בו לשלוח עוד צמדו וכן עשה כמה פעמים ולא השיבו גם אני חמרתו לניחוק עויל פה אל פה ואמר כי הוא ישלחני אלי ההוא אחר ולא ישעש ודבר ולא יקיימה ואם שלחתי בעדו עוד פעמים רבות ולא ידעתי אז על מה עשה ככה עד עתה ככה כהך השלישי הראויהו ופרסמתיו לגדולי הקהל וגם לנכבד הישיב אכיו דון עמרם עויל י"א נודע הדבר וחרס לו מאלד והמוקדמין בראותם כתב הנכבדים נאמתי

שאלות ותשובות ריב"ש סימן שיא

הדבר האחר לייך אבל זה אינו אלא נוגע בקנה הנוגע ביון - אבל לדין להחייב בדבר זה [א] ואין לי פנאי עתה והוא דאמרינן כל שצוב עמא כותבי עושה יין נסך ס"ק כל שצוב עמא כתיבנו כותבי עושה יין נסך כמנעו כגון ע"י דבר אחר אבל באמצעות ישראל אין זה מנעו אלא מנע ישראל דמיניס מתריב ביה וכן. אין לומר דכיון שהישראל נתעלף והכותבי מעלמו חסבי מנעו כל כותבי סברי היין מתגדנד מכה הכותבי ולא מכה הישראל דומיא דלגבי שבת דחוללה לה אמרינן מי נושא את עלמנו דמודה ר' נתן בכפות והוא הדין לחוללה לה ליתא דחוללה דע"ג דלמינו נובח את עלמנו מפני חולבתו והכוננו חייב מ"מ ראוי הוא לנגיעה והוא הנוגע ביון ולא הכותבי מפני נגיעתו זו וזה נראה לי צדק ותמתי אין נעלם זה מכם :

שיא ע"ד שאלת ראובן חייב לשמעון בשמך מאה וששים דינרי' בשבועה שיפרעם ליום פלוני ובהגיע תור הפרעון לקח ראובן מאה דינרי' ונתנם ליד לוי דיין העיר למחר תבעו שמעון על השבועה מען ראובן כי הששים דינרי' היו מרבית ולא השניחו על דבריו כי נתקיים השטר בחותמו וחייבו את ראובן לפרוע משלם מען ראובן כי לוי הדיין קרוב ואין לו לדון מען לוי כיון שנתן בידו המאה דינרי' הוי כנאמן עלי אבא ואבך ויש ביניכם מי שאומר שכרין חייבוהו שאין בידו לפסול השטר וכו' אבל מה שמען שהדיין קרוב ומענו דהוי כנאמן עלי אבא כיון שנתן בידו הסעות ליתא דקנין בעינן כמו שבט בהלכות פרק זה בורר (כ"ד:) אבל מכל מקום כיון שקבלתו הקהל אין בידו למחות כמו ערכאו' שבסוריא שאינו בקיאים שכיון שהמחום רבים אין בידו לומר דינא מעליא בעינא והקשית עליו מדאמרי רבנן ע"ה (כ"ג:) אימתי בזמן [שמביא עליהן ראייה] שהם קרובים או פסולים דמשמע דאפילו המחום בידו לומר קרוב הוא גולן הוא ונרחק להשיב דהתם הערכאות היו רבים ואם יש קרוב לזה ידון אחר אבל אם קבלו שלשה אנשים להיות דיני העיר סתם דעת הקהל להיות דינים אפילו לקרובים וכיון שכן אין ביד היחיד לומר קרובו הוא גולן הוא וכן בא בתשובה לרשב"א ז"ל שבעניני העיר אין פסול קורבא נוהג בהן לפי שאי אפשר להביא עדים מן החוץ לכל הצבור ואע"ג דמרינא לא אפשר כהיא (ד"כ"ג מ"ג) דתנו מנה לבני עירי וכו' וענית לו כי כל זה אינו אלא בענינים כוללים לכל הקהל כפסקים והוראות ותרומות וכיוצא בזה והוי כנאמן עלי אבא משום דלא אפשר דאיך נביא אנשים נכרים שלא יהיה להם קורבא אפי' לאחר מן הקהל אבל בדין של יחיד שאם לא יהיו דינים אלו שבררו יכולין לברור אחר רעולם אין דעת הקהל לקרובים ואמרת שאפילו התנו כן לאו כל כמיניהו ויכול מי שיש לו דין עם קרוב הדין למחות דלא דמי לערכאות שבסוריא שגרעיתם שיה לכל מחמת חסרון בקיאותם וכיון שרוב העיר מוחלים אין ביד אחר למחות אבל בקרוב אין האחרים מוחלים כלום אלא זה ואין כופין לזה שימחול וכן בפסולין לאו כל כמיניהו דהתורה אמרה אל תשת רשע עד - עוד השיב בדין זה שאינו עבדין על השבועה דלביה אנסיה דסבר דנתינה ליד הדיין הוי נתינה ורמי להנהו שכתב הרמב"ם ז"ל (פרק י"ב מהלכות עירות) ועוד כי הרשב"א כתב לשאין נקרא חשוד אלא מי שבשעת שבועה נשבע לשקר אבל מי שנשבע לפרוע לזמן פלוני ועבר על שבועתו אינו נפסל בכך ואינו בדין חשוד על השבועה ואמרת דלביה אנסיה ליכא למימר אלא במה שרוב האנשים חושבים כן אבל בכאן סתם אנשים יודעים דנתינה ליד אחר לא שמה נתינה ומה שכתב הרשב"א ז"ל היינו דוקא במי שאין לו לפרוע אבל במי שיש בידו לפרוע לא ובקשת להודיעך דעתי :

תשובה אם מה שנתן ראובן המעות ביד לוי הדיין הוי כמקבלו עליו לדין כאלו אמר נאמן עלי אבא לא היה יכול לחזור בו לחובן ולבטל דינו לאחר גמר דין דהא חסיקה' בפ' זה בורר (כ"ד:) דלאחר גמר דין מחלוקת והלכה כדברי חכמים דאין יכול לחזור בו אף בלא קנין ולחזור קודם גמר דין הוי דבטיק קנין ואי משום דליכא הכא תרתי לריעותא דהוי חד פסול וקבלים כחלחא ובהא דעת סרב אלפסי ז"ל דאף לאחר גמר דין יכול לחזור בו היכא דליכא קנין מהיכא דאמר רב דימי (פ"ט) כגון דקבלו עליה בחד הרי הרמב"ן ז"ל הוכיח צדקה צדקה בפ' יש נוהלין דאפי' חד קרוב או פסול דקביל עליה כתיב או כחלחא אף בלא קנין אין יכול לחזור בו לאחר גמר דין שלא כדעת סרב אלפסי ז"ל והיכא דרב דימי כגון דקבלים בחד לרבי מאיר אלעריכא למימר דאפי' בהא פליג רבי מאיר וכמו שפירש"י ז"ל ולזה הסכימו האחרונים ז"ל ב' אלא שגראש שמסרת המעות ביד לוי הדיין לא הוי כאלו קבלו עליו לדין דאם האמינו לקבל המעות הסס לא האמינו שידון בנייהם במה שנשאר לפרוע שאפשר להסך בזכות קרובו ועוד שאין כאן קבלה בבית דין ולכאן עלמא אע"ג דלא בעינן קנין מ"מ בעינן קבלה בבית דין ויש' גם מה שאמר מפני שקבלתו הקהל עליהם משום כוחם שיקבלו הקהל עליהם' דין שיוכל לדון קרוביו אלא שאם הדיינים ג' מסתלק הקרוב ודנין האחרים או בוררים דין שלישי עמיהם כפי הסכמת הקהל בזה והרשב"א לא כתב אלא בענינים כוללים לומר דלא בעינן סלוק כהיא דתנו מנה לבני עירי שכבר נהגו הקבלות בזה משום דלא אפשר כמ"ש לחס"ג גם הרמ"ה שהביא מערכאות שבסוריא שכיון שהמחום רבים אין בידו לומר דינא מעליא בעינא אין פ"י ערכאות כמו שחשב שהקהל קבלום עליהם כדרך שמקבלין היום הדיינים דא"כ לא הוה ר' מאיר אומר זה פוסל דינו של זה וזה פוסל דינו של זה אלא פירשו אנשים מוכנים לדון בין האנשים כשמקבלין אותן עליהם הבטלי דינן ומפני רגילותם לדון הם בקיאים בדיינות קצת ולא הוי כיושבי קדמות - גם הדין שכתב שאינו יכול לומר דינא מעליא בעינא אינו כן אלא אם אחר מעבלי דינן רוצה לדון לפני בית דין של ערכאות יכול האחר לומר בית דין מומחה בעינא ואפי' לוס מלי מעכב כדקתני מתני' זה בורר לו אחד כאוקמתא קמיתא רגמרא (כ"ג) דמפרש זה בורר לו בית

לחובו קא כתיב אבא מ"מ אסור בשתיה דאין לך סנע נופו דמותר בשתיה ע"כ - משמע הא ע"י דבר אחר וכתבין להצלת דבר אחר מותר אפילו בשתיה דמנעו ע"י דבר אחר שלא בכונת סנע בלל שרי אפילו בשתיה לגאונים ז"ל וכן בנדרן שלפנינו ויש מי שרצה להתירו מפני שאין זה מנע ע"י דבר אחר מפני כבוד האיש דרמי להיך דורק החבית לבור בחמתו (כ"ב:) שפי' התום' דמשום שהיא כבדה לא מיקרי מנע כדי לקיים דברי רש"י ז"ל בהיך דנגע ברישא דלוליבא (כ"ז) וחלקת עליו דהתם איכא תרתי לשיבותא דגם אינה נגיעה ממש שאינו אוחז ממש אלא אוחז ושופט ולחכי קרי ליה וריקה אלא שהיתר היין תלוי משום דאפילו בדבר קל שנוגע בו ודאוי לישלו ברצונו מיקרי שלא בכונת מנע לדעת הגאונים ז"ל שרמו ההיא דלוליבא להיך דורק בחמתו לבור וכבר הסכימו האחרונים ז"ל לדברי הגאונים ז"ל עד כאן תורף דברך ושאלת להודיעך דעתי :

תשובה אם צאנו לדמות זה הכותבי המעלה הישראל מן הכור כמנעו ע"י דבר אחר ודאי נראה שהיין כ"י אסור כדברי החכם הזקן ל"ר החוסרו דהא חיכא כונת יין וכונת מנע סברי הוא רואה שצמטכו הליס הנופל היין משחקך וכיו כתיב הלרעה בקנה דהתם נמי אם היה אפשר כהסרת הלרעה בלא נדנוד היין ה"י עושה אלא (שאפשר) [שאי אפשר] כזולה זה וה"ל דמותר אלא דליכא כונה נסוך כדרי לא נחכוין הלה להעלות הישראל ובהסוה אחרונה נמי אם היין להעלות כהתרונה קודם שיחקק ועשה כן אסור היה בשתיה אלא שמוחר כהנאה דהוי מנע ע"י דבר אחר שלא בכונת נסוך וגם עתה אשהלו לאחר ששחקק מותר כהנאה דאע"פ שנגע ביון בגופו כיון שלא נחכוין למנע גופו שלא בכונת מנע קרינא ליה לגבי היתר הנאה אע"פ שנתכוון למנע על ידי דבר אחר וזאת היתה כונה הרמב"ן ז"ל באמרו או קודם שיחקק לאשמועי' דכי היכי דאם נחכוין לקבלו קודם שינע ביון הוי שלא בכונת מנע הכי נמי כשנחכוין לקבל קודם שיחקק חשיב שלא בכונת מנע לגבי היתר הנאה כיון דהוי שלא בכונת מנע גופו ולהתר הנאה פירשה הרמב"ן ז"ל לא להחירו בשתיה כמו שחשב' ויין בסדר דבריו ותמלך כן - גם מה שדקדקת מלבן הרשב"א ז"ל אינו מוכרח שהוא כלל גדול אמר דאין לך מנע גופו שמוחר בשתיה ומינה דמנע ע"י דבר אחר חיכא שמוחר בשתיה והיינו שלא בכונת מנע כלל אבל מנע ע"י דבר אחר בכונת מנע אע"פ שהוא לכונה הללה הדבר האחר שיהיה מותר בשתיה זה לא שמענו מדבריו והא דנקטה סרב ז"ל לבבא דנפל לו לכותי כלי או אחרונג כשנגע בגופו ביון לרבותא נקטה לאשמועי' דאפילו ככי הוי גונא מותר כהנאה ועוד דעובדא דגמרא הכי הוה ומי שהתמיר לומר דלא דמי כן כוכחה דהעלאת הישראל מן הכור להיך דאחרונה אפשר הוא כי כן כתב הרשב"א ז"ל גבי היתר דאחרונה כשפרו הק"ר ז"ל ויראה לי שאין למדין מדבריהם אלו למקום אחר שאין הנו בקיאים לדון כדברים המוכיחין ואין לנו אלא אלו שמנו חכמים ומעשה היה ככותי וכו' ע"כ - ואם כן היה אפשר לומר דיותר צדק הכותבי להעלות הכלי או האחרונג מלהעלות לישראל אלא שגראש שלא נאמר זה אלא כמנע גופו החומר לא כמנעו ע"י דבר אחר - גם מי שרצה להחירו לפי שמפני כבוד האיש לא מיקרי מנע ע"י דבר אחר דדמי להיך דורק החבית לבור לא דבר אחר כהיך דורק החבית לבור לכאן עשויה' שלא יקרא זה מנע ע"י דבר אחר כהיך דורק החבית לבור אע"פ שיש לחלק בנייהם דשאני התם שהיא צדק נפילה וכיון שהיא יורדת כבוכדה ואינה מעלמלה אלא שהוא אוחז זה אחיזה הלוחם לא מיקרי מנע אבל הכא שהוא דרך עליה כל שהוא מעלה האיש בכחו הרי הוא אלו כדבר קל אבל אף אם נודה לדבריו דשקולין הן אפילו ככי היין אסור בשתיה דהתם משום הכי שרי משום דהוי כמו שלא בכונת יין או אפי' שלא בכונת מנע כלל דלכא נקט בחמתו כלומר שלא היה מתכוין אלא לשבור החבית וכיה סבור שהבור רק אין כו' ויין ואף אם היה נוגע בחבית דחולל מיניה מיניה כרוב חמתו לא הרגים ומשום הכי שרי אף לדעת הר"ם ז"ל דסבר דמנע ע"י דבר אחר הוי כמנע גופו הא שלא בחמתו אסיר כדחיתא כהדיא כגמרא אבל בנדרן זה דחיכה כונת יין כיון שהוא מתכוין להעלות הישראל אף חי לא חשבה לנגיעת היין על יד הישראל אלא כחו של כחו של כותבי בכונת יין ולכ"ע אסור בשתיה מיהא כדמשמע בפרק רבי ישמעאל (כ"ח) בעובדא דרבנן יוחנן בן ארזא אע"פ שהיה מתכוין במלכות הישראל להסקותם וכן נמי במעלה זיירא (כ"ב) אף על פי שמתכוין במלכות הישראל כיון דליכא כונת יין אסור - משום כמו :

אבל מה שגראש לי להחירו זה היין אפי' בשתיה הוא לפי שאין כאן כלל מנע כותבי ואפי' ע"י דבר אחר שהישראל שהוא אדם כמותו הוא הנוגע אלא שנוגע בו בחבורי הכותבי ולא מלינו מנעו של ישראל שהוא אסור מפני חבורו לכותבי ואפילו יתכוין הכותבי לנסך בדרך זה ואומר בפירוש שהוא מנסכו אין בדבריו כלום ואף אם נאמר דכזב כי האי גונא עמא אף באמצעות אדם שכמותו דומיא דמאי דאמרי' גבי שבת כפרק נוטל (קמ"ב) כמוליא אדם ומלבושיו על כחפו ועצמותיו בידו דאע"פ ששפור על האדם דקיי"ל הוי נושא את עלמו חייב על הכלים כל שאין האדם הנישא נושאם בדרך מלבוש שאני התם דכיון דבסיסע תליא מלחא כל שהזב מסיסו הרי הוא ניסע מכחו ועמא וכן נמי לגבי שבת אבל ביון נסך דמנע תליא מלחא כל שיד ישראל באמצעות הישראל הוא הנוגע ולא הכותבי וככי נמי אמרינן כמנע בכלי שהיין נחון בו שאין זה נקרא מנע ביון ע"י דבר אחר אלא הוא נוגע בכלי והכלי נוגע ביון וגם בקנה אפשר לומר שכל שקדמה נגיעת הקנה ביון לנגיעת האדם בקנה אין זה מנע ע"י דבר אחר דמשמע שהוא מניע

[א] כ"י ר"מ י"ד ס"י קב"ד אות י"א מ"ע רמ"ה ס"ס ע"כ לא וע"כ בפ"י סק"ג :
[ב] כ"י ס"ד רמ"ה ס"ס י"א וע"כ בפ"י סק"ג :

שאלות ותשובות ריב"ש סימן שיג שיד

פח

דין אחר וכערכאות שנסכרית ורבי מאיר ורבנן לא פליגי בהא אלא אם הכיח דינין בורדין הכיח דין שלישי או בעלי דינין ואע"ג דבך אוקימתא אידחיא לה דינא לא אידחי וכו' דאמרי רבנן כבישא לא כל הימט שיפסול דין סכמתו רבים עליהם בעיני אהר הוא שאחר שמד פירוש משנתנו זה בורר לו דין אחד וכו' אשמעינן שיפא דס"ל לרבי מאיר שאם האחד בורר דין ערכי האחד יוכל לפוסלו ולומר לו ברור מומחה ואני ברור אח שלי מומחה גם כן שאין רעני בדין שאינו מומחה ול"ש מלוה ולא שגא ליה מלי מעכב ורבנן סבירא לכו דכיון שאינו ברור קרוב או פסול וגם לא מיושבי קרנות אלא מערכאות שנקיחין בדינין קלה מפני שהמחוס רבים עליהם אין יכול לפוסלו ולמחוח בברירתו שזה אומר לו אני רוצה אח שלי ערכי ואחסי ברור נך אח שלך מומחה או כמו שהרמב"ם וכו' הוא שחלקו חכמים על ר"מ שאין זה יכול לומר על דין שיש לחבירו לבוררו דייגא מעליה בעינא וכבר מובא זה למפרשים ז"ל והרמב"ן ז"ל בלקיטיו לא כמו שהשג"ה הדוכר כך שהוא מפני קבלתם עליהם : גם מה שכתב שאינו עבריין על השבועה דלביה אביה דהבר דמחיתו ליה כדיון כיוי נחיה כהנכו שכתב הרמב"ם ז"ל (פרק י"ב מהל' עדות) יש לבעל הדין לחלוק דלא דמי להנכו כמ"ש דאין לחלוק בלביה אביה אלא במה שרוב העולם מוטיין בהסיה דאמרינן בפ"ק דמלועה (סו:) לא החמוד לאינשי בלא דמי משמע לכו ומיכו סהיה דהנכו קבוראי דבפרק זה בורר (פו:) אין נראה שרוב העולם יפעו בזה אלא שבין שאפשר לחלוק חולין כמ"ש גם הרמב"ם ז"ל שאם עושה מלאכה בשבת לר"ך להודיע שהיום שבת שמה שוכח הוא ואע"פ שאין רוב העולם מוטיין בזה אבל כיון שהשפחה מלייה אפשר שזה שוכח הוא ומכסיה דהנכו קבוראי וכן מהסיה דלא החמוד לאינשי בלא דמי משמע לכו יאל לו לר"ם ז"ל דין הוא שכתב בראש הפרק הכולל א] ומה שאמר כי הרמב"ם ז"ל כתב שהשבועה לפרוש לזמן פלוני ועבר על שבועתו אינו נפסל בכך ואינו בדין חשוד על השבועה אפשר הוא וכן דעה הרמב"ן ז"ל מהסיה דפ' כל השבועים (מו:) דמקשינן אמתניתין וליחתי שבועה בטוי כי קחני שבועה דכי קא משבעת בשקרא קא משבעת אבל שבועה בטוי דאיכא למימר פקושפא משבעת לא קחני ופי' רש"י ז"ל בפקושפא משבעת שדעתו לקיימה ואפי' עבר עליה שכפאו יכרו אינו חשוד בכך על השבועה לשבער להוליא שקר מפיו אבל רבינו חס' ז"ל סובר דחשוד הוא דהא קא עבר בלאו כמלוה ברבית וסומרי שביעית ובגמרא לא אמרינן דאינו חשוד אלא דלא קחני ליה במחיתין משום דלא דמי לאחריני ומ"מ הרבה מן האחרונים ז"ל מסכימים לדעה רש"י ז"ל . ולי נראה להכריע דשבעת שלא לחטול ואכל הרי הוא חייב מלקות ורשע הוא ופסול לעדות ולשבועה אבל נשבע לחטול או לפרוש ולא עשה כיון דאינו חייב מלקות דלא עבד מעשה אינו פסול לעדות ולשבועה ג] והא דלא קחני במחיתין שבועה בטוי להנא כפלא חוכל ואכל משום דלא שיקא ליה בכל שבועה בטוי להנא וכן נראה דעה הרמב"ם ז"ל שכתב (פ"ב מהל' עוונן ונשפן) שכל הפסול לעדות משום עברה הרי הוא חשוד על השבועה ובפ"י מה' עדות כתב אי זהו רשע כל שבער עברה שחייבין עליה מלקות זהו רשע ופסול לעדות שהרי החורה קראה למחוייב מלקות רשע שנאמר וכו' אם בין הכות הרשע וכו' ג] רשעים בחשך ידמו ואחזבי ה' כללח השמש בגבורתו נאם אחיך נאמן להסתך יצחק ב"ר ששת זל"ה :

תשובה נראה לי מובחר כי מש"כ בשער השכירות וקנינו משמעון על כל הכתוב לעיל אינו עולה על פרעון דמי השכירות דכיון שמפורש בשער השכירות שנטל ראובן קנין על דבר ידוע שזהו על שכירות הבית ומשתעבד במשך על דברים ידועי' דהיינו שנתן לו כח למשכנו בלא רשות בית דין וכן משתעבד להניח לו הבית ריקס לסוף הזמן אם כן קנין שמעון לא קאי אלא על הדברים הכתובים למעלה משתעבד עליהם שמעון בפירוש אבל על שכירות עלמו כבר נטל קנין ראובן המשכיר על שכירות הבית להקנותו לשמעון בקנין וממילא נשאר שמעון מחוייב בשכירות הבית מן הדין אבל לא דין מלוה בשטר שלא יכיה נאמן לאחר זמנו לומר פרעתי ואף אם נטל השוכר קנין על שכירות הבית והשטר ביד ראובן כל שלא נתן קנין בפירוש על הפרעון מלי' למימר פרעתי ה] והיינו סהיה דפרק השואל כפי הגרסא שב' ופירושא שכתב הרב בעל העטור ז"ל בלוח שי"ן שהשוכר עשה שטר למשכיר והשטר היה ביד המשכיר ועטמה סהיה בפרעון השכירות שהשוכר היה עושה פרעתי שכירות דחמש שנים וסגרסא היה להכי כתיבנא לך שטרא כי היכי דלא אחזיק עליך . אבל רש"י ז"ל גרים וכן רבינו אלפסי ז"ל להכי כתיבנא לך שטרא כי היכי דלא אחזיק עליך ופירושא שהמשכיר עשה שטר לשוכר ולא היה בו זמן והמשכיר היה עושה ככר עברו ממש שנים שדרת בבית כמ"ש זה בפירוש רש"י ז"ל ובהלכות . גם הרמב"ם ז"ל נראה שקר פירש וא"כ אינה ענין לנדון זה דיש לומר דעטמה להכי כתיבנא לך שטרא דהתם עדיפא מהיפא שהטענה היא על הפרעון אבל מכל מקום הדין דין אמת וכ"כ בספר ה"מ (סי' שי"ז) שהשוכר נאמן לאחר הזמן בשבועה לומר פרעתי בין השכירות בעל פה או בעדים או בשטר :

בגמרא דהיר הנפריר שלדין י"א

שיד כתבת שקרה במקום מושבך שאשה אחת בת מוכים ישבה ענובה זה לה חמש עשרה שנה ועתה חמל השם על אל ילדותה וישם על לב איש אחד ולאחבת קרוביה הלך קשטילה והשיג ספר בריתות מבעלה אחר ההפצר הרב ואולם בבאו עיינת בלשון הגמ' ובשפרי השליחות ונסתפקת בהכשרם לפי שלא נכתב בגמ' שם עירי ושם עירי רצוני מקומות מושבותיהם ומצאת לפירשים ז"ל שנהלקו בגמ' שהוא בזה התאר כי הראב"ד הורה לפסול ובעל העטור הכשירו בדיעבד והרשב"א נסתפק בזה בתשובה אלא שכתב בסוף דבריו שראוי לחוש לדברי הראב"ד ז"ל שהוא רב מובהק ולא די שלא נכתב בגמ' מקום עקר דירתם אבל נכתב בו מקומות הלידה עם שכתבו רוב המחברים שאינו נכון לעשות כן ואפילו מקום עמידת העדים וכתובת הגמ' לא נתבאר בו יפה כי לא נכתב בו למנין שאנו מונין כאן אלא למנין שאנו מונין באוקני"א סתא ע"כ תורף דברך וכתבת בסוף כי הכשר הגמ' רהוק בעיניך מפני חסרון שם עירו ושם עירי וראית להרצות דברך אלה אלי למען אודיעך דעתי :

תשובה ראיתי תשובת הרשב"ם ז"ל בזה וסרחה פנים ליתור כשלא כתב שם עירו ושם עירי אלא שכתב בסוף התשובה בזה הלשון ומכל מקום בשביל שאני מדמה לא אעשה מעשה ואע"פ שהדבר יותר נראה שאינו מעכב בדיעבד אם אינו נכתב שם עירו כלל ובכזה שלא ישנה וכן נראה מ"ש כל המחברים ז"ל שלא ראיתי לאחד מהם שכתב פסול בזה כלל סכ"ל ונראה שלא הגיע לידו מ"ש אהה בשם הראב"ד ז"ל וגם הראב"ם ז"ל כתב שיערו ועירי אין עובד בכתיבתן דמחיתין (בגיטין ל"ד) לא קאמר אלא אם שנה בהן אבל אין עובד בכתיבתן כמ"ש זה בספר חנן העור בשער קל"א (בס' ק"ח) ומכל מקום נדון זה אין לר"ך לכל זה שהם לא דברו אלא כשלא כתב כלל שם עירו ושם עירי לא מקום דירתו ולא מקום לידתו אבל נדון זה שכתב שם לידתו פשיטא דכשר דהא ליכא חששא דשני יוסף בן שמעון וכבר מתוך געט מי הוא המגרש ואע"פ שכתבו קלה המחברים ז"ל דאין נכון לכתוב שם הלידה שמה יעשו בעיר מולדתו גם כן כתב שאם כתבה ולא טעה בה כשר כמו שכתב זה בספ' חנן העור (שם) ונודחי בשכתב שם הלידה ולא שם הדירה אמרו כן דאי בשכתב שיהיה לריכס למימר והרמ"ם ז"ל כתב בלשון הזה ונדון הוא דאי כזה כתב שמה דמחא דחיליד כה כגון דכתיב מולדת בעיר פלוגית שפיר דמי דלאשתמודעי הוא דבעינן וכהכי משתמודע שפיר אלא משום דחיישינן דלמא טעו בעיר מולדתו ואי עבד הכי ואיחברר דשפיר כתב כשר עכ"ל . וגם מה שכתבו שאין נכון לכחלה לכתוב שם הלידה היינו דוקא במגרש במקומו שמתן דירתו ידוע ולא יוחר נטון לכתוב מקום הדירה שהוא ברור ולא מקום הלידה שאפשר לטעות בו אבל נטון כנאין ממדינת הים כגון זה ואין ידוע בטעם כתיבת

דין אחר וכערכאות שנסכרית ורבי מאיר ורבנן לא פליגי בהא אלא אם הכיח דינין בורדין הכיח דין שלישי או בעלי דינין ואע"ג דבך אוקימתא אידחיא לה דינא לא אידחי וכו' דאמרי רבנן כבישא לא כל הימט שיפסול דין סכמתו רבים עליהם בעיני אהר הוא שאחר שמד פירוש משנתנו זה בורר לו דין אחד וכו' אשמעינן שיפא דס"ל לרבי מאיר שאם האחד בורר דין ערכי האחד יוכל לפוסלו ולומר לו ברור מומחה ואני ברור אח שלי מומחה גם כן שאין רעני בדין שאינו מומחה ול"ש מלוה ולא שגא ליה מלי מעכב ורבנן סבירא לכו דכיון שאינו ברור קרוב או פסול וגם לא מיושבי קרנות אלא מערכאות שנקיחין בדינין קלה מפני שהמחוס רבים עליהם אין יכול לפוסלו ולמחוח בברירתו שזה אומר לו אני רוצה אח שלי ערכי ואחסי ברור נך אח שלך מומחה או כמו שהרמב"ם וכו' הוא שחלקו חכמים על ר"מ שאין זה יכול לומר על דין שיש לחבירו לבוררו דייגא מעליה בעינא וכבר מובא זה למפרשים ז"ל והרמב"ן ז"ל בלקיטיו לא כמו שהשג"ה הדוכר כך שהוא מפני קבלתם עליהם : גם מה שכתב שאינו עבריין על השבועה דלביה אביה דהבר דמחיתו ליה כדיון כיוי נחיה כהנכו שכתב הרמב"ם ז"ל (פרק י"ב מהל' עדות) יש לבעל הדין לחלוק דלא דמי להנכו כמ"ש דאין לחלוק בלביה אביה אלא במה שרוב העולם מוטיין בהסיה דאמרינן בפ"ק דמלועה (סו:) לא החמוד לאינשי בלא דמי משמע לכו ומיכו סהיה דהנכו קבוראי דבפרק זה בורר (פו:) אין נראה שרוב העולם יפעו בזה אלא שבין שאפשר לחלוק חולין כמ"ש גם הרמב"ם ז"ל שאם עושה מלאכה בשבת לר"ך להודיע שהיום שבת שמה שוכח הוא ואע"פ שאין רוב העולם מוטיין בזה אבל כיון שהשפחה מלייה אפשר שזה שוכח הוא ומכסיה דהנכו קבוראי וכן מהסיה דלא החמוד לאינשי בלא דמי משמע לכו יאל לו לר"ם ז"ל דין הוא שכתב בראש הפרק הכולל א] ומה שאמר כי הרמב"ם ז"ל כתב שהשבועה לפרוש לזמן פלוני ועבר על שבועתו אינו נפסל בכך ואינו בדין חשוד על השבועה אפשר הוא וכן דעה הרמב"ן ז"ל מהסיה דפ' כל השבועים (מו:) דמקשינן אמתניתין וליחתי שבועה בטוי כי קחני שבועה דכי קא משבעת בשקרא קא משבעת אבל שבועה בטוי דאיכא למימר פקושפא משבעת לא קחני ופי' רש"י ז"ל בפקושפא משבעת שדעתו לקיימה ואפי' עבר עליה שכפאו יכרו אינו חשוד בכך על השבועה לשבער להוליא שקר מפיו אבל רבינו חס' ז"ל סובר דחשוד הוא דהא קא עבר בלאו כמלוה ברבית וסומרי שביעית ובגמרא לא אמרינן דאינו חשוד אלא דלא קחני ליה במחיתין משום דלא דמי לאחריני ומ"מ הרבה מן האחרונים ז"ל מסכימים לדעה רש"י ז"ל . ולי נראה להכריע דשבעת שלא לחטול ואכל הרי הוא חייב מלקות ורשע הוא ופסול לעדות ולשבועה אבל נשבע לחטול או לפרוש ולא עשה כיון דאינו חייב מלקות דלא עבד מעשה אינו פסול לעדות ולשבועה ג] והא דלא קחני במחיתין שבועה בטוי להנא כפלא חוכל ואכל משום דלא שיקא ליה בכל שבועה בטוי להנא וכן נראה דעה הרמב"ם ז"ל שכתב (פ"ב מהל' עוונן ונשפן) שכל הפסול לעדות משום עברה הרי הוא חשוד על השבועה ובפ"י מה' עדות כתב אי זהו רשע כל שבער עברה שחייבין עליה מלקות זהו רשע ופסול לעדות שהרי החורה קראה למחוייב מלקות רשע שנאמר וכו' אם בין הכות הרשע וכו' ג] רשעים בחשך ידמו ואחזבי ה' כללח השמש בגבורתו נאם אחיך נאמן להסתך יצחק ב"ר ששת זל"ה :

סמורה לחכם הרב מנחם הארוך נר"ו

שיב שאלת להודיעך דעתי במה שכתב הר"ם ז"ל דכתובה דרבנן וכתב בפ' תשיעי גשא אשה בארץ ישראל וכו' ובפ"י כתב דהוי דבר קצוב חמשה ועשרים דינרין של כסף : **תשובה** מובחר הוא שכונת הרמב"ם ז"ל שאין לפחות מכ"ה דינרין לורי והסיה דנכח חס"ה בל"י מיירי כגון שאף מעות ח"י בהם קלים ממעות קפופיקא חמס"ה כ"ש שויס דינרני מדינה או יותר מהם ולזה נותן לה כגרוע שבהם חמ"פ שכתב לה סחם אם היות שכתוב דעלמא נותן לו ממעטע היולא במקום הכתיבה ולא ממעטע היולא במקום הפרעון כמו שמבואר זה בביתא בגמרא (כתובות קי:) וכתב כן הרמב"ם ז"ל (בפ' י"ז מהלכות מלוה ולוה) אבל בכתובה מקולי חכונס הוא חמ"פ שכתב מאחיס סחם נותן לה ממעטע מקום הכתיבה או הגרושין להקל והוא שלא יפחות ממאהים דינרני מדינה שס"ה דינרני לורי אבל אם המעטע כגרוע בלחון המקומות הוא שוכ יותר מדגרי מדינה נותן לו ממעטע המקום ההוא זה נראה מטעם ה"ם ז"ל וסגי עליו הראב"ד ז"ל על זה דדוקא ככתב לה ממעטע היולא או נותן לה כגרוע שבלחון מקומות חמ"פ שהוא יוחר מכסף מדינה אבל אם כתב לה מאחיס סחם הדבר ידוע שעל כסף מדינה הוא אומר סהיה שמיניה שכתב לורי ודעה הרמב"ן והרשב"ם ז"ל כדעה הרמב"ם ז"ל חמ"כ כתב בפירוש מאחיס דחזו ליכי שאז נראה שדעתו על מאחיס של מדינה שהרי בלח דלחון מאחיס הם לחון דחזו לה ואין טחנין לה יוחר חמ"פ שהמעטע כגרוע מלחון מקומות שוכ יותר ד] :

שיב עוד שאלת מעשה אירע בראובן שהשכיר ביתו לשמעון החמש שנים וזה תורף שטר השכירות נמל קנין ראובן והשכיר ביתו לשמעון במאה זהובים לשנה ונתן שמעון רשות לראובן למשכנו בלי רשות בית דין בכל מה שיוחיה חייב לו מהשכירות ונשבע שמעון שלא יתן רשות וזכות על הבית הנזכר ושעבד עצמו להניח הבית

[א] כ"י חמ"ס י"ד ס"ה חמ"ה ש"ה : [ב] ע"י חמ"ה סכונס ש"ה חמ"ה כ"ה חמ"ה : [ג] כ"י חמ"ה ס"ה : [ד] ע"י כ"י חמ"ה ס"ה ק"י (ד' קל"א ע"כ) נד"ה ומ"ה רבינו וכו' : [ה] ע"י קנין (ס' סמ"ה) וע"י ד"ה ח"מ (ס' ס"ה חמ"ה) :

שאלות ותשובות ריב"ש סימן שמו - שיח

נר"ך להלכה ולא לאונס אחר ואפילו עד כמה שלוחים זה מכת זה דכלהו מכת בעל קא אהו והלא אפילו בשליח קבלה שכתב הרמב"ן ז"ל שאינו יכול למנות אחר משום דהווי מילי דלא ממסרין לשליח כתב שאם נתנה לו רשות למנות אחר מלי משוי דהוי כאלו היה ממנה אותו בני שלא בפניו וכל שכן בידון זה שאינו אלא משום קפידה והוא אינו מקפיד וכן חף אם השליח הראשון לא לזכור לב' בבאור לבטחי חת הנט עד שישיג מחילה הכתובה כמו שאזכיר אליו הנטעל ח"ן בכך כלום שהרי הוא ממנה אותו מכת שער שליחות של בעל המזכיר מחילת הכתובה והרי הוא כאלו הזכיר לו כן השליח הראשון לשני ועוד שכיון שהבעל לא הקפיד להמנות בזה ר"ל שליח כן השליח הראשון לשליח השני שימנה תחתיו אלא נתן לו רשות חתם למנות שליח שני גיפא מעליא הוא כל השליח השני קיים קפידתו דבעל וגרחה שחף בני שלא נתן רשות בפירוש לשליח למנות אחר כדינא דמתניתין ואמר ליה שקול מינה חפץ והב גיפא שאין לו למנות שליח לבתהלה שמה לא יזכור לזות כן השליח הראשון לשני וכן שמה ישנה השליח השני ומכל מקום אם מינה השליח הראשון שליח שני ואמר לו הב ליה גיפא וזה דבר ההפך לא הגיד לו או שהגיד לו והחליף ואמר לו הב גיפא ושקול חפץ עם כל זה גיפא מעליא הוי כל השליח השני נטעל החפץ והח"כ נתן הנטעל וז"ל בגמרא היכא דנפקא להפיה ויהבא ליה חפץ כי לפי פירוש רש"י ז"ל וסיפחה פירשו ויהבא ליה חפץ לשליח שני מאי ליפגא דנפקא להפיה ויהבא ליה חפץ הוה ליה למימר היכא דשקול מינה חפץ אלא שהכוונה היא שהפנינו את השליח השני לא ידע כלל מענין החפץ לפי שהשליח הראשון לא הגיד לו דבר ממנו או שהגיד והחליף בין מוקדם ומאוחר אלא שהאשה מעלתה נתנה לו החפץ ראשונה מירחאה פן הקפיד הבעל בזה גיפא מעליא הוא שהרי נתקיימה קפידתו של בעל מכל מקום ה' :

שיח ומת ששאלת אם יש בכלל הכתובה סתנה לחוד ואם תקרע הכתובה אם יקויים רצון הבעל :

תשובה הלא ידעת כי מה שאמרו דברים פרק א"ט פ"ג (ד"ד): הנאי כחובה ככתובה דמי נפקא מינה וכו' פירשו כל המפרשים ז"ל

דהנאי כחובה היינו תוספת ויש מהם אומרים דנדוניה נמי שאינה בעין וצאה לגבותה ממנו או מירושיו ככתובה היא וזה דעת הרמב"ן ז"ל אבל הרמב"ם ז"ל סובר דנדוניה כחוב דעלמא ואינה ככתובה והרשב"א ז"ל הכריע דיש דברים שהנדוניה ככתובה ויש דברים שאין הנדוניה ככתובה דבמה שהוא מקולי כחובה אין הנדוניה ככתובה שלא נקל עליה במה שהביאה משלה יותר משאר חובות דעלמא ודי שנקל עליה במה שכתב לה הבעל משלו אבל במזכרת ומחלת הנדוניה ככתובה שכיון שמלינו בכמה דוכתי שהנדוניה נקראת כחובה כדאמרין (כתובות מ"ה:) אפי' כחובתה צבית בעלה וכו' וקבורתה חתה כחובתה (שם מ"ז:) ח"כ כן בכלל לשון כחובה היא נדונייתה ומזכרת ומחלת כחובתה גם הנדוניה ככללת בלשון הכותב ואינו מאריך לך בדבריהם שכבר ידעת אותה ובנדון זה נראה שהנדוניה בכלל אפילו לדעת הרמב"ם ז"ל אע"פ שדעתו שאפי' במחלת כחובתה אין הנדוניה בכלל אלא התוספת כמו שפירש רמ"ם (פ' י"ח מהל' אישות) לפי שבנדון זה האריך לומר כל זכות שיש לה אלא מחמת חוב כחובתה וכונת לשון זה כל מה שנתחייב הוא לה כשטר כחובתה אבל במתנה לחוד אינו כלל בענין זה ואינו כלל מחיוב כחובתה ושמה מוכיח שהוא מלבד כחובתה וכמו שאין נכסי מלוג בכלל לשון זה ואפילו היה חוב שחייב לה הבעל שהלוותה לו היא מנכסי מלוג שלה שהרי אין זה מחיוב כחובתה הוא הדין למתנה לחוד ואע"פ שאינה בעין אלא שהיא חוב על הבעל דהא עדיפא מנכסי מלוג כדקיי"ל (ב"ב כ"ה:) הנותן מתנה לאשתו קנתה ואין הבעל לומר פירות וזה נראה לי ברור דבין שבין האשה והבעל לענין ממון אבל לענין הנט להוליא חיידי כל ערעור עוב שהמחול האשה קודם קבלת הנט באותו לשון בעלמו הכתוב בשליחות ושיעשו מזה שער לראיה ויזכירו כן במעשה בית דין מהתרת האשה וכן אני נוכח לעולם בחנאים כאלו לקיימם ככתובם וכנכסם ואחר נתינת הנט חובל לחבוב האשה מתנתה על נכסי בעלה ומה ששאלת אם יתקיים לזון הבעל בקריעת הכתובה נראה לי דלא נתקיים לזון הבעל בזה משני טעמים האחד שאע"פ שהקרע הכתובה קרע בית דין או לכמה קרעים בענין שלא חובל לחבוב לבעלה כשטר הכתובה עדיין חובל לחבובו בנט כיון שלא ממלך אותו שאין קריעת הכתובה רחיה על פריעה או מחילה אלא רחיה לפסול מדין שטר אבל עדיין נבאר לה זכות עליו כדון מלוה על פה ואע"פ שבמקום שכתובין כחובה לא הגבנה נטע ואין עמה כחובה אפילו עיקר כחובה זהו מפני שהבעל יכול לעטון פרעתי וזכאן ח"ן יכול לעטון טענה פרעתי או טענה מחילה אלא ח"כ יראה לשקר ועוד שהיא יכולה להשביעו על זה שצועת היסוד כמ"ם הרמב"ם ז"ל (פ"ט) מהלכות אישות) והשני חף אם גאמר שנמחלה הכתובה בקריעת מ"מ עדיין ישאר לה זכות עליו מחמת חוב מזונות מכל הוחן השנים שעמד במדינת הים ח"ם פסקו לה ב"ד ולוחה וחבלה שיש לו לפרוע חובה ומחמת חנאו שהתנה שהמחול כל זכות שיש לה עליו מחמת חוב כחובתה לריכה למחול הכל שהרי מחמת מה שנתחייב לה ככתובתה הוא זכות זה ו' :

שיח עוד כתבת שעינית בשמך השליחות הראשון וצמצאת בו שהבעל צוה לשלוחו שלא יתן הנט ליד האשה אלא אחר שתמחול לו כל זכות שיש לה אצלו מחיוב כתובתה ועמעת במה שפירשו הרמ"ה והרא"ש ז"ל גבי תריא דפרק כל הנט (כ"ט) אם אמר לו פול סמנה חפץ פלוגי שלפי דבריהם היה אפשר לומר שלא היה יכול שליח הבעל לעשות שליח אחר עם שלפי פירוש רש"י ז"ל והרי"ף והרמב"ם ז"ל אין השש בדבר וגם לדברי הרמ"ה והרא"ש ז"ל יש לחלק והחלוק נראה לעינים לפי שבנדון זה הרי באר ונתן רשות לשלוחו לעשות שליח ושליח שלוחו שליח אחר עך במה אמנם יראת בדבר שבערה להשען על דעתך במה שהוא תלוי בשקול הדעת וכו' :

תשובה יש אחי פרטי דפריע הר"ם הלוי במסכת גטין ובבאור כתב דכל שהקפיד הבעל ואמר עול ממנה חפץ והדר הב לה גיפא לא ישלחנו ביד אחר שמה ישנה אותו שני והם שלה ביד אחר ולא שנה השני הוי גיפא והיינו מאי דאמרין בגמרא היכא דנפקא להפיה וכו' דכולי עלמא לא פלוגי דגיפא מעליא הוא ופירש הוא ז"ל להפיה דשליח שני כפירוש רש"י ז"ל וכתב עוד שכן הדין באל הגרסנה אלא צימין דאי כוי שליח ואזיל שליח שני ויהב צימין בקפידה דבעל כוי גיפא אמנם בנדון זה אין לנו לריכין לזה כיון שהבעל נתן רשות לשליח למנות כמה שלוחים דכיון דאיכא לה קפיד ח"ן לא קפידין כמו שכתב חתם ואין כאן בית מיהוש ומעטס זה גם כן לא היה

שיח עוד כתבת שאעיינ בקיומים הסצמרכים לזה כי לא בא בשמרי השליחות שנעשו שלוחים בב"ד לולי בשמך השליחות שנעשה לפני אלא שאתה לא תחשוב שהיה צריך לכך כל שיש עדים

[א] כ"י אה"ע סי' קפ"ה (ד' כ"ב ע"ג) גד"ה וא"א וכו' : [ב] ע"י ג"ס אה"ע סי' קפ"ו סק"ז : [ג] כ"י ש"ס (ד' י"ב ע"ג) גד"ה כתב הריב"ש המ"א שם סק"ז : [ד] ע"י ג"ס סק"ז : [ה] כ"י אה"ע סי' קמ"א (ד' י"ב ע"ג) גד"ה כתב הריב"ש המ"א שם סק"ז :

הנט מקום דירת האשה ואף אם הניחה במקום אחד שמה העתיקה דירתה במקום אחר בצננון זה ודאי כותבין לבתהלה מקום לידתה הצרור להם ולא מקום הדירה שאי אפשר להם לדעת אותו בודאי ובספר המלכות הגדול כתוב בשם רבינו יחיאל מפרי"ם שגם על מקום הדירה הם חייבו ידוע בודאי אל יכתובו כלל ובספר עמודי גולה כתוב ולריך לכתוב שם העיר שהסופר והעדים עומדים שם גם עקל מקום דירת הבעל והאשה ועכשו שאין לנו יודעין עקר דירתה כותבין מקום עמידת רגליהם והלידות נמנעו מלכתוב לפי שיש עושים דבר ע"כ ומכאן הוכל להבין שאין קפידה על מקום הדירה דוקא אלא פעמים כותבין כן ופעמים כן כפי מה שגראה להם יותר צרור ורחוק מלעשות וכתב ראיית הרבה גטין הבאים ממרחק שיש מי שכתוב צהן שם מקום הדירה ויש מקום הלידה ויש מקום העמידה ואינו חושש לדקדק עליהן על זה כל שלא שנו לפי שאנו סומך על הסופר והעדים שכתבו הצרור להם יותר או כפי מנהג מקומם א] גם מה שהמרת שאפילו מקום עמידת העדים וכתבת הנט לא נבאר בו יפה כי לא נכתב בו למנין שאנו מונין כאן אלא למנין שאנו מונין באוקני"ה מהא ח"ן לחוש לזה כלל בצדדתי כבר נראה שהן עומדין שם כיון שכתבו שהם מונין כן באותו מקום דאם לא כן היו כותבין למנין שמונין באוקני"ה ובנוסח הנט שכתב הרמב"ם ז"ל (פ"ד מהלכות גרושין) כך כתוב למינא דרגילנא למינא זיה במקום פלוגי וכו' ואין כתוב כאן במקום פלוגי ואע"פ שבהרבה נוסחי מחברים אחרים כתוב כאן ח"ן להקפיד ולחוש בזה כי מקומות מקומות יש אלו תפשו להם נוסח זה ואלו נוסח זה וכיון שכתבו באותו מקום הרי הוא כאלו כתבו בפ"י כאן כלל מראה שנוסח הנט הנוכח בפרי"ם הכתוב בספר עמודי גולה כתוב מנין בלא וכו' כדי שלא יהא נראה מלשון אונאה ובבאר נוסחי גטין כתוב שלם וכן בכל גיטין שראיתי מעודי וכן בנוסח הכותב כחוב גדלח אניסנא שהם היה כותב גדלח אניסנא היה נראה כאלו אינו אנוס אבל הוא אנוס ובבאר נוסחי כתוב גדלח אניסנא ורוב המקומות כותבין כן ג] וכן בהרבה דקדוקים אחרים והם דקדוקי סופרים ואין לשנות בזה מנהג המקומות שלה להוליא לנו על גיטין הראשונים ג] :

שיח עוד כתבת שיש בו חסרון בדקדוק אריכות קצת מהאוי"ן ואע"פ שלא יהיה זה פוסל הנט אם כבר נתן אמנם קשה בעיניך לתתו לבתהלה אלא שראית לרא"ש ז"ל שכתב שבמקום חשש ענון יש לב"ד לתקנם ולהאריכם :

תשובה הרמב"ם ז"ל כתב באריכות האוי"ן שהנט פסול וכבר באר הוא ז"ל בפירוש שבכל מקום שהזכיר נט פסול הכונה היא שאפי' נתן לא תשאר בו אלא שאין כופין להוליא ואולי כונתך שאינו פוסל כיון שאין כאן ערעור דבעל כמו"ם הגאונים ז"ל וגם יש מהם שכתבו שאין ערעור הבעל כלום בזה אלא שכתבו הוא בעלמו או שזכר לסופר לכתבו כן ואח"כ בא וערער לומר שלקלקלה נהכוון אבל במורה לכתוב נט כשר והסופר טעה ולא דקדק באותן הדקדוקים ח"ן משגיחין בערעורו של בעל והשגת שכל זה בשנתן הנט אבל קודם שנתן ח"ן לגרם בנט בזה עד שיתקן ומחשבה טובה היא ולתקן ב"ד הווי"ן בשעת הדחק כסדרת הרא"ש הוא רחוק בעיני צי אם לריך תקון ח"ן יתקן אחר זולתי הסופר שהוא שליח הבעל לכתוב הנט אבל מ"מ ח"ן לא חששתי לאותן האוי"ן כי ח"ן רגיל לסמוך על מ"ם הרשב"ה ז"ל במדושי וז"ל והא דאמרין ולורכיה לוח"ו דהרוכין ולוח"ו דוכדו לאו לאורכינכו משאר האוי"ן קאמר אלא כשאר האוי"ן כדי שלא יראו יודי"ן דהא ח"ן טעם אלא כדי שלא יבא הבעל ויערער ויאמר כדי פערית וכ"כ בתוספ' והעולם רגילין להאריכם ממש ונכון הדבר לעשות כן כדי שיזכרו ולא יבואו לידי קלור עד כאן לשון הרשב"א ז"ל וגם מלשון הרמב"ם ז"ל כן נראה שכל שלא תדמה לוי"ד אלא נראה וכו' לכל מי שיקרא כשר ד] וכדאי הם דברים אלו לסמוך עליהם ומה בשעת הדחק שאי אפשר לתקן ויש לחוש לנפול :

שיח עוד כתבת שעינית בשמך השליחות הראשון וצמצאת בו שהבעל צוה לשלוחו שלא יתן הנט ליד האשה אלא אחר שתמחול לו כל זכות שיש לה אצלו מחיוב כתובתה ועמעת במה שפירשו הרמ"ה והרא"ש ז"ל גבי תריא דפרק כל הנט (כ"ט) אם אמר לו פול סמנה חפץ פלוגי שלפי דבריהם היה אפשר לומר שלא היה יכול שליח הבעל לעשות שליח אחר עם שלפי פירוש רש"י ז"ל והרי"ף והרמב"ם ז"ל אין השש בדבר וגם לדברי הרמ"ה והרא"ש ז"ל יש לחלק והחלוק נראה לעינים לפי שבנדון זה הרי באר ונתן רשות לשלוחו לעשות שליח ושליח שלוחו שליח אחר עך במה אמנם יראת בדבר שבערה להשען על דעתך במה שהוא תלוי בשקול הדעת וכו' :

תשובה יש אחי פרטי דפריע הר"ם הלוי במסכת גטין ובבאור כתב דכל שהקפיד הבעל ואמר עול ממנה חפץ והדר הב לה גיפא לא ישלחנו ביד אחר שמה ישנה אותו שני והם שלה ביד אחר ולא שנה השני הוי גיפא והיינו מאי דאמרין בגמרא היכא דנפקא להפיה וכו' דכולי עלמא לא פלוגי דגיפא מעליא הוא ופירש הוא ז"ל להפיה דשליח שני כפירוש רש"י ז"ל וכתב עוד שכן הדין באל הגרסנה אלא צימין דאי כוי שליח ואזיל שליח שני ויהב צימין בקפידה דבעל כוי גיפא אמנם בנדון זה אין לנו לריכין לזה כיון שהבעל נתן רשות לשליח למנות כמה שלוחים דכיון דאיכא לה קפיד ח"ן לא קפידין כמו שכתב חתם ואין כאן בית מיהוש ומעטס זה גם כן לא היה

[א] כ"י אה"ע סי' קפ"ה (ד' כ"ב ע"ג) גד"ה וא"א וכו' : [ב] ע"י ג"ס אה"ע סי' קפ"ו סק"ז : [ג] כ"י ש"ס (ד' י"ב ע"ג) גד"ה כתב הריב"ש המ"א שם סק"ז : [ד] ע"י ג"ס סק"ז : [ה] כ"י אה"ע סי' קמ"א (ד' י"ב ע"ג) גד"ה כתב הריב"ש המ"א שם סק"ז :

שאלות ותשובות ריב"ש סימן שכג שכו

צ

בדמות דאוי שחפיל לו קדימתו לגמרי לפי שיכול לומר לבעל דבורים כיון שאני קדמתי בדיבור ואתה בדיבורי עתה להזיקני הרחק אתה כל ההרחקה כדי שלא תזיקני שעל המזיק להרחיק את עצמו ואני כיון שקדמתי זכיתי ולא הרחיק לעולם שהרי לא היה לי להרחיק אלא כשיהיה שם הגזק ולא יהיה הגזק כאן לעולם כיון שגם אתה מזיק וצריך להרחיק ולפי זה רבי יוסי מתיר במדרל ואומר בדבורים דמאי דקאמר הרחק דבורין מן חרדלי דינא קאמר ליה ועתה חזן להקשות דהוה ליה למימר מתיר במדרל ואומר בדבורים שהרי לפי פירוש זה חסור דבורים הוא העקב והתיר המדרל הוא שחולק ר"י בחסור בדבורים ד] וא"כ כבר מפורש הכל בדבריו זה נ"ל אע"פ שהרמב"ן ז"ל לא פירש כן אלא שפי' שיהיה כופין זה את זה להרחיק והאמת יורה דברו וכן נראה מ"מ (שם ס'). אבל פותח הוא פתח כנגד פתח וחלון כנגד חלון ברשות הרבים ופירשו בגמרא משום דאמר ליה סוף סוף הוה בעית לחלטו עיני מבני רשות הרבים הוה לאו הכי עגון שהם גבוהים שאין עין בני רשות הרבים שולטת בהם חזינו פותח פתח כנגד פתח וחלון כנגד חלון ובחצר בכל ענין לא יפתח ח"כ נראה שעל השני להרחיק כל ההרחקה והראשון זכה בקדימתו ואין השני יכול לומר לראשון אפתח חלון כנגד חלון ואזיק אותך כמו שאחת מזיק או נרחיק שנינו שלא זכית בקדימתך כמו שהיה מן הדין אם השני היה יזיק ולא מזיק הואיל והוא מזיק בגירי אלא כיון שגם השני מזיק עליו להרחיק כל ההרחקה והראשון זכה בקדימתו אלא"כ נאמר דהסתיא כגון שהראשון קדם וזכה מן ההפך והפשוט מינה צעיר. גם הרשב"א ז"ל כתב בהשגחה שהמקדים לפתוח חלון ברשות הרבים אין לו חזקה לפי שכל אחד יש לו רשות לפתוח ברשות הרבים כי ר"ה של מלך הוא וסוף עוקר רשות לכל לפתוח חלון על ר"ה כדליתו ואין חבירו שנגודו יכול למחות בידו כל שאין מזיקו עתה ה] וכיון שאין חבירו יכול למחות אין לחלון זה חזקה וכשיצטוו חבירו כנגדו אין צריך להרחיק כדי שלא יאפילו אבל צריך להרחיק שלא יזיקו בהיותו רחוק ע"כ. ונראה שאפילו בשנייהם מזיקין זה את זה אמר שעל השני להרחיק ולא בששני מזיק לראשון ולא הראשון לשני דוקא ולפי זה הסתיא דשני בתים בשני לדי רשות הרבים זה עושה מעקה וכו' (שם ו'). מיירי כשנבאו שניהם לבנות בבת אחת שאם לא כן השני מרחיק כל הרחקה ולא הראשון. אבל מלאתי למורי הרב רבי חסדאי בר רבי יהודה ז"ל שכתב דהסתיא דשני בתים בשני לדי רשות הרבים. מיירי בספק זה קדם ספק זה קדם כדי שלא יצטרך להעמידם כשנבאו לבנות בבת אחת ומכאן יראה לו דהסתיא רחוק דגירי יניחו לא חמרינן ספק זה קדם ספק זה קדם לא יקון כדלמרינן בשאר היקין שהל"כ הקודם יכוף את השני לעשות הוא כל ההרחקה אלא כיון ששניהם מזיקין והוא ספק. מי מהם קדם שניהם כופין זה את זה להרחיק חלי ההרחקה ומדבריו אלה נראה מנואר דאפילו בהיותו רחוק הקודם לסמוך זכה והשני המזיק צריך להרחיק כל ההרחקה וזהו מה שכלל בזה ודבורים עתיקים :

סמך ברשות והשני זכה מן ההפך אין כופה לראשון לכתום חלונותיו ולסלק היקו. ומה שנראה מן הסוגיא שבריש פרק לה יחפור (י"ח) שעל המזיק להרחיק את עצמו כהיותו דגירי ואע"פ שהמך מהחלה קודם שהיה הגזק שם זהו כסומך וכבר חזירו הוא שם רוצה לומר שיש לו קרקע שם אלא שאינו מזיקו עתה וכיון שהיה לחבירו קרקע סמוך לו שהיה יכול עתה ב"כ לעשות בשלו והאחר היה צריך להרחיק מלחבירו עתה הגה אע"פ שהאחר קדם לא זכה שלא יצטרך להרחיק כשיהיה שם הגזק אבל כשקדם וזכה מן ההפך ובמך ברשות אין חבירו הזוכה חזירו יכול לנפול להרחיק אפי' בגירי ולפי גרסת הרב רבי יוסף בן מאגש ז"ל כהסתיא כוגיא דחרדל ודבורים ופירושה מנואר הוא דכי מוקים לה רב פתח בלוקה וסמך בעל דבורים ברשות רבי יוסי מתיר במדרל וגם אין בעל דבורים צריך להרחיק אפילו כי איכא חרדל ודל ודל ודל שחזר גירי לפי שהועילה לו קדימתו שסמך ברשות ודינא דרב פפא לא הידחי אלא דלא מחוקמה מחני' בכי משום דקביה לן כי איכא ירק אמאי מרחיק לרבנן וכו' מאי עממא דרבי יוסי אפילו משרה וירק נמי וכי משני רבינא בחר הכי קבירי רבנן על המזיק להרחיק את עצמו כלומר שסומך עתה כשאין הגזק שם וכשיהיה הגזק שם ירחיק המזיק את עצמו וכן לר' יוסי בגירי דמודי בכו דעל המזיק להרחיק את עצמו וכי אמר רבא לסמוך חזינו סומך בצור דוקא שגם עתה מזיקו דכל מרח ומרח דקא מחי מרפי לחרעיה וסלקא שמעתי' בכי השתא לחי שנייה דרבינא לא מוקמינן לר' בלוקה דבא גרים רב ז"ל חלה חמא רבינא וכו' לומר דהשתא לא בלוקה מוקמינן לה אלא בני סמך ממחה שאין הגזק שם עדיין ולא ממחה רשות בלוקה וזה צריך להרחיק כשיהיה הגזק שם דלא בלוקה כיון שסמך בשלו ברשות אין צריך להרחיק לעולם כשהרחיק דרב פפא. וא"כ כ"ס כגדון זה שסמך ברשות בעוד שהיה קרקע חבירו של הפקר שאין צריך להרחיק לעולם ה]. והרמב"ם ז"ל בן כתב (בפ"ו מהלכות שכנים) וז"ל מי שהיתה לו חלון בכותלו וכל חבירו ועשה חצר בלידו אינו יכול לומר לבעל החלון סחום חלון זה כדי שלא הביע בו שהרי החזיק בהיותו ע"כ. ואף לפי גרסת רש"י ז"ל דגרים אמר רבינא ולא גרים אלא ופירש דרבינא נמי מוקי לה בלוקה ולחרוץ מאי דמקשינן לרב פפא קא חתי וסבר דלרבנן על המזיק להרחיק את עצמו כשיהיה שם הגזק לעולם ואפילו בלוקה שסמך ברשות וחסיה דתנן אם האילן קדם לא יקון ואוקים לה לעיל בלוקה דלמא כל שסמך ברשות אינו מרחיק לעולם היקין רש"י ז"ל דאין שאני שהפסדו מרובה וכיון שאין השרשים באין עד זמן מרובה הששו להפסד גדול והרמב"ן ז"ל נתן טעם אחר משום יסוב העולם בחילנות הקלו זה אבל בשאר מזיקין אע"פ שסמכו ברשות בלוקה לריבין להרחיק כשיהיה הגזק שם לרבנן וכן לרבי יוסי בגירי. ע"ס כל זה יש לחלק ולומר דעדיף הסומך בעוד שהקרקע הסמוך לו הפקר כגדון בלפנינו מהסומך ברשות דלקוחה לפי שהסומך ברשות בלוקה איכא למימר כשמכר חלי השדה אחר בו הדבר המזיק או שעבדו לעצמו על דעת שירחיק המזיק כשיהיה שם הגזק היה שהרי כשסמך את לא מכר חלי השדה והחלק הוא לעשות בו דבר הגזק היה הוא עצמו מרחיק המזיק שלא יזיקו מעטיו וא"כ אף כשמכר חלי השדה וזה אחד מהם לעשות בו דבר הגזק ירחיק המזיק בגבול דחתי מחמתיה אבל בסומך קרוב לקרקע הפקר הוא סומך על דעת שלא יסלקו משם לעולם וא"כ כשגבול חבירו וזכה מן ההפך אינו כופהו להרחיק לעולם. ועוד נ"ל דאם סמך האחד קודם שיהיה שם הגזק אע"פ שלא סמך ברשות בלוקה ולא היה יכול לסמוך מן הדין כרצו (שם י"א): דהנה לסמוך אינו סומך אע"פ שאין מזיקו עתה כפי פירוש ר"י ז"ל מ"מ אם סמך והמזיק שלש שנים או שרצה חבירו ובחלק למאן דלית ליה הכי דנמקין בשתיקה הוי חזקה ה"ג הוי חזקה לענין שלא יחלק עד שיהיה שם הגזק ומיהו כשיהיה שם הגזק ירחיק המזיק שאין חזקהו שכהיותו בעוד שלא היה מזיק מועלת לאחר שיהיה שם הגזק ויהיה מזיק לפי שזה יאמר מה שמחלתי היה בעוד שלא הייתי יזוק. וכן נראה דלדעת הרמב"ן ז"ל כפרק לה יחפור כהסתיא כוגיא ב] אלא שבההוא עובדא דשפי יוכנחא (שם כ"ה): נראה שדעתו בהפך ג] וכן בהיותו דגירי כגון פתיחה חלון מהניא ליה חזקה בעוד שאין הגזק שם אפילו למאן דלית ליה דהיותו רחוק אין לו חזקה וכי בא חבירו בנתיים לבנות וטל כנגדו צריך להרחיק כדי שלא יאפילו אלא כשיהיה הגזק שם צריך המזיק לסלק היקו ועוד חזי לומר שאין המזיק הסומך קודם שיהיה שם הגזק צריך לסלק היקו כשהגזק יבא ח"כ אלא היכה כהיותו אינו מזיק עתה לראשון כגון שפתח למטה מן הראשון אבל אם הגזק גם הוא מזיק או השני צריך להרחיק ולא הראשון שכן חזי מפרש על דרך פירוש רש"י ז"ל וגרסתו מ"מ בגמרא (שם י"ח): לעולם קביר ר"י על המזיק להרחיק את עצמו וס"ק להו לרבנן בשלמא סך חרתי בני מזיקי בני והני לא מוקי בני חלה חרדל ודבורים וכו' כלומר ר"י נמי כ"ל ברבנן דעל המזיק להרחיק את עצמו אע"פ שקדם ברשות ולא תועיל לו קדימתו אלא עד שיהיה שם הגזק אלא דר"י פליגי עליהו במדרל ודבורים דכיון ששניהם מזיקין תועיל לבעל המדרל קדימתו דבשלמא במשרה וירק כיון שהירק יזוק ולא מזיק אין לו להרחיק כלל מן המלך ולכנוס בחוף שלו שהרי אינו מזיק ולא בעל המשרה יש לו להרחיק כדי שלא יזיק לבעל הירק ואין קדימתו מועלת לו ואע"פ שהיתה ברשות כיון בעתה הגזק שם אבל במדרל ודבורים כיון ששניהם מזיקין זה את זה ואף בענין דבורים חס הוא בדין בבת אחת היה לו להרחיק חלי ההרחקה עתה שבעל המדרל קדם

שכג לאשר שאלה עוד מענין הקומפ"רומים ההוא אשר נפל מחלוקת בין הכחות אחר שפסק הפסק דינו או פשרתו כי אחד מן הצעלי דין שלא נחפיים מפשרת הפסק עוין שמעולם לא קבל עליו זה הפסקן כי אם אחר שהיה צעיר ששמו כשמו לא חשיבך עתה על זה כי כבר שמעתי מעשה שהיה וצין מי היה ולא חכמים ראשי ביניהם אבל נמ"ש להרמב"ם ז"ל (פכ"ד מהלכות מלוה ולוה) בשני יוסף בן שמעון שאין אחד יכול להוליא שטר חוב עליהם אלא ח"כ בלו עדי השטר בעצמן ואמרו וכו' שהעדנו עליו בזה לומר לך כי לא נחטון הרב ז"ל רק לעשותו קדין שטר לפי שאם מפי עדים אחרים חזו חזין אינו חלה כמלוה על פה אבל פדי השטר עלמן. דין כדן השטר ו] וכעט מפני שהם יכולין עדיין לשלם שמוחיתן שהרי לא עשו גמר שליחותו כדלמרינן הסם (גיטין ס"ג): כהסתיא דהו קרו לה נפוחת מי קאמר כתובו חספה וכו' לה זאת היתה דעת הרב ז"ל ומ"מ יש מן המפרשים ז"ל שכתבו שאפילו בעדות עדי השטר בעצמן אין לזה דין מלוה בשטר לפי שאינו מוכיח מחובו אלא דין מלוה על פה ומ"מ לדברי הכל כגדון שכן אפילו בעדים אחרים די שאל רק לברר מי היה ואין קפידא בין שיהיה לו דין שטר או על פה נאם דורש שלומך יצחק ב"ר ששת זל"ה :

למוקדמי קהל אילג ישמרם צורם

שכד שאלתם ראובן נפטר לבית עולמו והגיה בת ואשתו סעוברת אם הבת הנזכרת ולא הגיה בשעת פטירתו אפוטרופוס לבתו ונבטיו אלא לבקשת קרובי המת פנו דיינים שלהם בחצרו אפוטרופוס על הבת הנזכרת את שמעון בן אחי המת והאפוטרופוס שמעון נשאר במגוריו שנה וזה לסבת כי לסוף השנה ההיא מתה הבת אבל הנבטים נשארו בידו עד עכשיו ולבם בית דין של ישראל הוא ידוע כי הפסיד שמעון מבטוי המת רובם סההוואות שנשארו לראובן ביד רבים ולזה אתם בית דין של ג' בראותכם שלא גהו. בראוי באפוטרופוס הבת המתה מניחם אפוטרופוס אחר לבת שילדה אשה. ראובן הנזכר אהרי מתו את לוי שהוא אחר מסובי העיר איש חיל ויודע דהפך בכות יתומים ומוען טענתם ויש לו כח בגבטי העולם כדי לשבור נכסיהם ואתם הב"ד מבקשים שמעון שיחן חשבון ללוי האפוטרופוס הנזכר בפניכם או בינו לביתו מכל נבטי ראובן אשר הם בידו. סאתר שכבר נשלם זמן מגוריו ושמעון טוען שאינו רוצה לתת חשבון ללוי הנזכר לא בפני הב"ד ולא בינו לביתו כי סאתר שהיה אפוטרופוס מן הבת הגדולה שמתה ראוי להיות גם כן אפוטרופוס מן השניה וגם שהוא קרוב המת יותר מכל אדם וביד משיבין לו כי כבר

[א] ע"י עוד נבטיו רמ"א שם נראה עוד אבאר : [ב] ע"י עוד שם נראה וז"ל דהסתיא : קביר חות ח' : [ג] בני חמ"ס מ"ט ספ"י י"ב נד"ה ומ"מ א"כ וע"ס כ"כ סק"א :

שאלות ותשובות ריב"ש סימן שבה שבו

שתחרים עצמה אם יש לה סממן סוכסי בעלה ממלטלין או דבר אחר שתודה בפני ב"ד וחב"ד. והאלמנה משיבין שאין סן הראוי ביון שכבר נשבעת האשה באלה ובשבועת בב"ד ועוד ששמעון זה אינו אפטרופוס סן המענות הנזכרות למעלה :

תשובה ח"פ שלי מה שכתבתי למעלה אין לשמטון דין אפטרופוס מ"מ כמה שטוען לתועלת היתומים שומטין לו כי קרוב הוא וכב"ד מעלמן ראוי להסך להסך בזכות היתומים כי הם חביבים וראוי להם להחריס סתם על כל מי שידע בזה פדות או רמו עדות שיכח ויעיד כי ח"פ שנסבעת האלמנה אם יבאו עדים שיש בידה משל יתומים חייבת להחזיר הכל כמה שטוען שהאלמנה תחריס עצמה וכו' זה אינו מן הדין כיון שכבר נשבעה על כל אלה כדוגמה כי החריס סתם שחקנו הגאונים ז"ל הוא על מי שהוא פטור מן השבעה ואפילו משבועת היסת אבל מי שחייב שבעה ונשבע כדינו אין מקום וענין לחריס זה כלל הן נאם דורש שלוממס יצחק ב"ד ששת זל"ה :

שבו שאמיבה אל הותיק רבי חביב י"א .

שאלת ביום שיש פרשה שניה אם קטן קורא בספר השני מאחר שבא לחובת היום בגון פרשת שקלים ושאר הפרשיות מי אמרי' ביון שהוא חובת היום הפטור קטן לא יוציאנו מידי חובה או אי אמרי' ביון דעולה למטין ו' יכול לקרות הפרשה הבאה לחובת היום :

תשובה דבר זה כבר כתבתי בסם ר"ח ז"ל שכפרסה שבה בחובה ליום לריך שיקראנה גדול ואין מפטירין בקטן ככילא בזה ו' ומס שאמרו (מגילה כג') הכל עולים למטין ז' ואפי' אשה ואפי' קטן אבל אמרו חכמים אשה לא תקרא בצבוב מפני כבוד הכבוד לא אמרו אלא עולין רבס לומר להצטרף למטין שבעה כשים סם גדולים הקורין אבל שיהיו כל הקורין קטנים לא ומה שהקשית דאם כן הוסיף למימר מלמדך למטין ז' כדאמרי' בצרכות (מו'') לגבי זמן אינה קושיא כלל דהתם שייך לשון לרוב שאין הקטן עושה דבר אלא שהקטן הוא אש מלמדך למטין להשקטו העשרה הריבין לזמן לכל דבר שבקדושה אבל בכלן כל אחד מן הקורין קורא ושופס דבר לעצמו ושייך לומר לשון עולם וכמו שאמרו ג"כ (מגילה סס) מפטיר עולה או אינו עולה ולדברין יקשה לך גבי משפיר למס לא אמרו לשון מלמדך וכן מלינו לשון כזה גבי אבילות השבת עולה ואינה מפסקה (מ"ק יע') וגם סס יש לרין כילא בזה שהרי אמרו הגאונים ז"ל שהקובר את מתו צריג שיום טוב שני עולה לו למטין שבעת ימי אבילות ח"פ שאינו נוסג בו אבילות ומונה לאחר הרגל ששה וסוף כיון שלא היה חסור בו אלא מדרבנן וח"פ אמרינן בפ"ק דכחצות (ד') גבי מה אביו של חתן וכו' נוסג ז' ימי המשחה וח"כ נוסג שבעת ימי אבילות ולא אמרינן שיעלו לו שבעת ימי המשחה לו' ימי אבילות ח"פ שלא נוסג בהן אבילות כיון שלא היה חסור אלא מדרבנן . והטעם הוא לפי ש"ע שני עולה ליום אחד ונוסג אבילות בשאר הימים אבל אין שבעת ימי המשחה עולין לו שלא יבטלו אבילות כלל כמ"ס זה סם הרמב"ן ז"ל וגם בענין קריאת התורה בצבור י"ל כן ושהיה דתנן בפ' הקורא את התגלה עומד (כד') המפטיר צנבוא הוא פורס על שמע ואינו עובר לפני החכם ואם היה קטן אביו או רבו עוברין על ידו קטן קורא בחורה אבל אינו פורס על שמע ואינו עובר לפני החכם היינו קטן בלרוב עם אחרים גדולים וכן נראה מלשון רש"י שכתבת קטן קורא בחור' ועולה למטין שבעה וכו' . ומה שהקשה לך אדרהיע וחתי אבל אינו פורס על שמע וכו' לפלוג וליתני בדידה אדרבה הו' בדידה עפי' דמיירי בקטן אחד . ועוד דכו' פירושא דרישא כעין נתינת טעם למס שאמר ואם הו' קטן אביו או רבו עוברין על ידו קטן קורא בחורה כלומר משום הכי עוברין על ידו לפי שאח"פ שהקטן קורא בחורה אין פורס על שמע וכו' ובפירו' רש"י ז"ל הנמלא חללי כתוב יותר מבואר שקך כתוב בו קטן קורא קטן . המפטיר קטני דלריך לקרות בחורה תחלה עכ"ל ולפי זה אפשר לומר דמתניתין לית לן שהקטן יקרא בחורה אלא כשהוא מפטיר שקורא לכבוד התורה אבל למטין שבעה לא יעלה כלל אפי' בלרוב אלא מברייתא דתניא הכל עולין למטין שבעה ואפי' אשה ואפי' קטן שמטין דאפילו למטין ז' עולם ומיחו דוקא בלרוב . ומה שאמרת דאם לא היה יכול לקרות לא היה משתמיט שום אמורה לפרס כן אדרבה מס שיכול לקרות סוס חדוש ולריך להשמיטנו ולא מס שאין יכול לקרות . ועוד שכבר הוא מבוחר בלבן עולה למטין שבעה ועוד שלא בארו האמוראים כל מס שפטיר להסתדס ומקום הניחו לנו . ומה שהוכחת ואמרת שבימי התלמוד לא היו מצרכין אלא הרשון והאחרון הרשון לפניו והאחרון לאחריו ומי לא עסקין דקטן מפטיר עולה ופוטור בצרכות מס שקראו הראשונים דבימי חכמי התלמוד המפטיר מן המטין היה פד כאן דלריך . אבל דע לך שקודם התקנה שלא היו מצרכין אלא הרשון והאחרון שאין הקטן קורא ראשון ולא אחרון אלא בחלע מן הטעם שכתבת וכן כתב מורי הר"ג ז"ל בפירוש הסלכות אבל אחר התקנה קורא בלרוב בין ראשון בין אחרון ומצד כיון שלל אחד מצדק לעצמו לפניו ולאחריו גם מס שאמרת דבימי חכמי התלמוד המפטיר מן המטין היה לו יסי כדלריך עדיין לא הוכחת דבר שזכו כשהוא גדול אבל בקטן מטין לך שהיה מן המטין וח"פ שחלקו מפטיר או עולה או אינו עולה זהו בגדול וסתיא דאביו דקרו שתיא בחתה תלום וכו' (מגילה י') ג"כ במפטיר גדול היה דסתם מפטיר גדול משמע ולזה הולכרו לומר

גשלם זמן פניו במות הבת שהיה הוא אפטרופוס שלה וגם שהפסיד קצת מנכסי הסת לא יהיה אפטרופוס עוד על השניה אלא אומר לו שיחזיר הנכסים שנשארו בידו מראובן הסת ליד האפטרופוס שמנו ב"ד וצווי הב"ד חסונים עכשו לשמעון הנזכר שיתן חשבון ללוי האפטרופוס שמנו ב"ד משלשה שנים שנשארו בידו נכסי הסת וגם ב"ד שעברו צווי אותו כמה פעמים לתת חשבון בידם ולא אבה אלא שאומר שאינו סן הראוי לתת חשבון ללוי האפטרופוס ולא לשום אדם בעולם ולזה אתם שואלים אם ישאר האפטרופוס שמנו ב"ד במנויו וכן אם תכריחו לשמעון הנזכר בכח חרם ונדרו שיתן חשבון ללוי האפטרופוס שמנו ב"ד מאחר שאינו רוצה לתתו סרצונו ולא ירא צווי הב"ד והקטנות ששמו עליו :

תשובה מבואר הוא כי כיון שנחבאל לב"ד שהאפטרופוס מפסיד נכסי היתומים שמסלקין אותו ססרי אין לב"ד למנות אפטרופוס על היתומים אלא אדם נאמן ויודע לשמור הנכסים ואם טעו בזה האפטרופוס והיו סבורים שיהיה ראוי ומנוכו או שהיה נאמן בשעה שמנוכו ועסה החמין ונתקלקל למה לא יסלקוהו ונרסיק בניסין פרק הנזקין (ג"ב) עומס לבעל אפטרופא דיחמי כזה אחא קרובי' קמיס דרב נחמן אמרו ליה קה לביס ומכסי מיחמי אמר להו כי היכי דלישתמען מיליה קה אכיל וסתי ולא חמיד חמר מליחא אשכח קה מפסיד חמר להו חייתי לי ססדי דמפסיד ואסלקיס דחמר הונא חזרין משמיה דרב אפטרופא דמפסיד מסלקין ליה דחיהמר אפטרופא דמפסיד רב הונא חמר מסלקין ליה דבי רבי טילא חמרי לא מסלקין ליה וסלכתא מסלקין ליה ע"כ בגמרא . הכה מבואר שכל שנחבאל לב"ד בעדים סכוא מפסיד שמסלקין אותו ועוד כתב הרמב"ם ז"ל (פ"י מס' נהלות ס"ז) שכל שמנוכו ב"ד מסלקין אותו אפילו בלא ראיס שמפסיד כל שרוחין אותו סכוא אוכל ושוחס ומוליא סולאוח יותר ממה סכוא חמוד לו ואין חולין במליחא סכוא דבר שאינו מליי אלא חוששין לו ומסלקין אותו מספק ומעמידין חמר ועוצדה דעמסר לבעל מינוכו אביו יתומים סוס זהו כיון סכוא חלמין אותו על נכסיו אין מסלקין אותו אלא אם כן בלו עדים שמפסיד הן ואפילו במינוכו אביו יתומים אם בשעה שמינוכו היסה שמוטרו עוכס וסולך בדרך טובים ואחר מיחה סאב נתקלקל ונסתנה לגריעותא וחור לסייות וזל וסוכא וסולך בדרךי חסד מסלקין אותו ח"פ שלא בלו עדים שמפסיד נכסי היתומים שהרי חנו אומדים אה דעת סאב שאלו סו' כן בחייו לא היה ממנוכו אפטרופא על נכסיו וסרמב"ן ז"ל וסאחרונים ז"ל כלס סססימו לדעת הרמב"ם ז"ל דכל שמינוכו ב"ד מסלקין אותו ח"פ שלא בלו עדים שמפסיד כל שמצונו יותר ממה סכוא חמוד בו וס"כ בגדול זה שנחבאל לב"ד ששמטון זה הפסיד קלס הנכסים ח"פ לומר שמסלקין אותו וכו' שלא נחמנה כי אם על הכה האחה וכבר מסה ונסחלק מאלוהו סמנוי ואם סיו מניחיס עסה הנכסים בידו סרי סוף כאלו סיו ממטין אותו לכחחלה וגמלא ב"ד מפסידין נכסי היתומים . ומה ששמטון עוטן מפני סכוא קרוב ססת יותר מכל אדם אדרבה טענה זו סיה כנגדו בדין חורחגו ח"פ סבדין סעוצדי כוכבים נוסגין כה לפי שאין מורדין קרוב לנכסי קטן כדחיתא בב"מ פרק המפקיד (ל"ע) שאנו חוששין סן כשיגדל הקטן יחמר זה הקרוב סכוא זכס כה מסח ירושה אלא שהססימו הגאונים ז"ל סזכו דוקה בקרקעות אבל במטלטלין מורדין בין קרוב בין רחוק ומ"מ אפילו במטלטלין אין טענת הקורבה כלום אלא הכל חלוי בחלמנה סאוס וביוסר מדוחיו :

אבל בענין החשבון אשר לחס מבקשים ממנו דעו סבדין חורחטו אין האפטרופוס חייב ליתן חשבון אלא כותן ליתומים סנסאר בידו מנכסיהס ונשבע בנקיטת חפן שלא נזלס כלום כדגרסינן בפרק הנזקין (ג"ב) ולריך לחשב עמסס בחחרונה דכרי רבי רשב"ג חומר אינו לריך ופסק הרב אלפסי ז"ל בשם גאון כרשב"ג דהלכס כרבי מחברו ולא מחביו וכן דעת הרמב"ם ז"ל (סס פ"א סל' ה') וכתוב בעטור דדוקה בחחרונה סוף שאין מחשבין עמסס אבל לכחחלה לריבין ב"ד לחשב עמסס ולכתוב חשבון ממטלטלין וסקרקעות וכל דבר שיהנו בידס . גם סרשב"ג ז"ל כתב סכותבין מס סני שטרות סאחד לאפטרופא וסחד לקרובים אות צלוח וסוף סנקרס עטר שמש ע"כ ב' . ולזה מוסר סכתבו ב"ד סטר שמוש ממה שהפקירו בידו וסוף סנקרס אינוט' ארי אף אם בחחרונה אין מחשבין עמסס סרי יסרו סב"ד לפי ססטר סכוא אם מחזיר לסס את שלסס וסם ב"ד ימלאו צרשותו בעין מלוחן מטלטלים סרי סן בחזקת היתומים וכן אם יחסד מן סכסס כל קד סלי אפשר ססוליא חותן בלרכי היתומים ויראה לב"ד בצבור סכוא נזלס אין ספק ססב"ד מונטין אותו ומוליאין ממנו כדרך סחמר חיוב (כ"ט י"ז) וסחברה מחלטות עול ומסניו אשליך ערף ג' ועל כילא בזה חמרו (ב"ב קל"א) אין לדיון אלא מס שעיניו . רוחות חתנס ח"פ שאין האפטרופא לריך לתת חשבון בדין חורחטו בין מינוכו ב"ד בין מינוכו אביו היתומים מ"מ שמטון זה שנחמנה בערכאות של עוצדי כוכבים ובידיהס ונחחייב לתת חשבון ליתומים כי כן דרכס מחקיסס ומנימוסיסס שהאפטרופא מחחייב לשופס סממנה אותו לתת חשבון שלס מכל סכסס לזכ רחו עטר סאפטרופוסות ואין נשתעבד לשופס סממנה אותו וכפי סעטבוד סכוא חדינו לו ד' אס למייכו חשבון אס לפטרו ממנו כהשנת סכססס וכסעוטה חמורה :

שכה עורך שאלתם בענין האלמנה שנשבעה כדינה וחנובה בית דין כתובתה אחר שדקדקו בשומת המלטלין פעם ושתיים בפני לוי האפטרופא ועל פי בקיאתו בשומא ועתה שמעון שנתמנה אפטרופא ראשונה מבקש שיחרימו סתם על כל איש ואשה שהפקידה בידם האלמנה הנזכרת נכסים סוכסי בעלה שיבא ויגיד וכן האשה

ה' כ"י ח"מ ס"י כ"י סט"ו ז' : ב' כ"י סס ס"ו : ג' כ"י סס סמ"ו י' : ד' כ"י סס : ס' כ"י סס ס"י חכס"ס ונסי"ו סס סק"ב :

